

Univerzita Palackého v Olomouci

Přírodovědecká fakulta

Katedra rozvojových studií

Hybridní válka Islámského státu: případová studie

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Autor práce: Bc. Miluše Košťáliková

Vedoucí práce: Mgr. Lenka Dušková, Ph.D.

2018

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Já, níže podepsaná studentka, tímto čestně prohlašuji, že text mnou odevzdané závěrečné práce v písemné podobě (i na CD nosiči) je totožný s textem závěrečné práce vloženým do STAGu.

V Ostravě dne 23. 11. 2018

.....

podpis studentky

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Akademický rok: 2016/2017

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Miluše KOŠTIALIKOVÁ**

Osobní číslo: **R160067**

Studijní program: **N1301 Geografie**

Studijní obor: **Mezinárodní rozvojová studia**

Název tématu: **Hybridní válka Islámského státu: případová studie**

Zadávací katedra: **Katedra rozvojových studií**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem práce je analyzovat koncept hybridní války. Práce vysvětluje tento pojem, jeho specifika a hlavní strategie, které ilustruje na několika příkladech z historie. Teoretické poznatky aplikuje na případové studii Islámského státu v Sýrii a Levantě. Objasňuje jaké nástroje a prvky hybridní války tato ne-státní organizace vykazuje a používá.

Rozsah grafických prací: **dle potřeby**
Rozsah pracovní zprávy: **20-25 tisíc slov**
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**
Seznam odborné literatury:

DEEP, Alex. Hybrid War: Old Concept, New Techniques. Small wars journal [online]. 2015.
FREEMAN, L. Islamic State, ISIS Crisis : An Examination. New York : Nova Science Publishers, Inc, 2014. (The Middle East in Turmoil). ISBN: 9781634633895.
JASPER, Scott a Scott MORELAND. ISIS: An Adaptive Hybrid Threat in Transition. Small Wars Journal [online]. University of Nottingham, UK, 2016.
MCCUEN, Colonel John J. Hybrid Wars. Military Review [online]. 2008.
MUMFORD, Dr. Andrew. The Role of Counter Terrorism in Hybrid Warfare. A report prepared for NATO's Centre of Excellence for Defence Against Terrorism [online]. University of Nottingham, UK, 2016.

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. Lenka Dušková**
Katedra rozvojových studií

Datum zadání diplomové práce: **27. ledna 2017**
Termín odevzdání diplomové práce: **15. dubna 2018**

L.S.

prof. RNDr. Ivo Frébort, CSc., Ph.D.
děkan

doc. RNDr. Pavel Nováček, CSc.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 27. ledna 2017

ABSTRAKT

Cílem práce je analyzovat koncept hybridní války. Práce vysvětluje tento pojem, jeho specifika a hlavní strategie, které ilustruje na několika příkladech z historie. Teoretické poznatky aplikuje na případové studii Islámského státu v Sýrii a Levantě. Objasňuje, jaké nástroje a prvky hybridní války tato ne-státní organizace vykazuje a používá.

Klíčová slova:

Válka / terorismus / Islámský stát / Hizballáh / Rusko / hybridní válka / Irák / Sýrie / mezinárodní hrozba

ABSTRACT

The aim of this thesis is to analyze the concept of hybrid war. Theses explains this concept, its specifics and main strategies, which illustrates on several examples of history. Theoretical knowledge is applied to a case study of the Islamic state in Iraq and the Levant. It clarifies what tools and elements of hybrid warfare are used by this non-state organization.

Keywords:

War / terrorism / Islamic state / Hezbollah / Russia / hybrid war / Iraq / Syria / International threat

Ráda bych zde poděkovala vedoucí diplomové práce Mgr. Lence Duškové, Ph.D. za její užitečné rady, podněty a čas, který mi věnovala při řešení dané problematiky. Děkuji také Bc. Natálii Trojkové za pomoc při gramatické a stylistické kontrole práce.

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a uvádím v seznamu použité literatury.

V Ostravě dne 23. 11. 2018

.....

(podpis)

OBSAH

Úvod	5
1 Metody a cíle práce	8
1.1 Cíle práce	8
1.2 Operacionalizace pojmů	8
1.3 Případová studie	9
1.3.1 Shrnutí případových studií	12
1.3.2 Analýza dat	13
1.4 Limity práce	13
2 Konceptualizace tématu	14
2.1 Aktéři	14
2.2 Válka	16
2.2.1 Válka v islámském světě	19
2.3 Guerilla	20
2.4 Terorismus	21
3 Teorie hybridních válek	24
3.1 Definice pojmu hybridní válka	24
3.2 Terminologie	26
3.3 Bojiště hybridních válek	28
3.4 Příklady hybridních válek	31
3.4.1 Hybridní válka Hizballáhu	34
3.4.2 Ruská hybridní válka	37
3.4.3 Základní znaky hybridní války Islámského státu	42
3.5 Shrnutí hybridního válčení	44

4	Historie Islámského státu.....	48
4.1	Zarkáviho éra.....	49
4.1.1	Jama'at al-Tawhid wa'al-Jihad.....	50
4.1.2	Al-Káida v Iráku.....	51
4.1.3	Islámský stát v Iráku.....	53
4.2	Bagdádiho éra.....	54
4.2.1	Islámský stát v Iráku a Levantě.....	56
4.2.2	Islámský stát.....	57
4.2.3	Válka proti Islámskému státu.....	61
5	Hybridní válka Islámského státu.....	65
5.1	Operační fáze.....	65
5.2	Charakteristika.....	67
5.2.1	Smíšené taktiky.....	68
5.2.2	Flexibilita.....	68
5.2.3	Terorismus.....	69
5.2.4	Informační válka.....	71
5.2.5	Trestná činnost.....	75
5.2.6	Porušování mezinárodního práva.....	76
5.2.7	Doplňující charakteristiky.....	77
6	Závěr.....	79

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

AQ	Al-Káida
AQI	Al-Káida v Iráku
Daesh	Al-Dawla Al Islamiya fi al-Iraq wa al-Sham (arabský výraz pro ISIL)
EU	Evropská unie
HV	Hybridní válka
IGOs	Mezinárodní vládní organizace (ang. International Governmental Organizations)
INGOs	Mezinárodní nevládní organizace (ang. International Non-Governmental Organizations)
IS	Islámský stát
ISI	Islámský stát v Iráku
ISIL	Islámský stát v Iráku a Levantě
ISIS	Islámský stát v Iráku a Sýrii
JTJ	Jama'at al-Tawhid wa'al-Jihad
MNCs	Nadnárodní korporace (ang. Multinational corporations)
NATO	Severoatlantická aliance (ang. North Atlantic Treaty Organization)
NGOs	Nevládní organizace (ang. Non-governmental Organizations)
OIC	Organizace islámské spolupráce (ang. Organization of Islamic Cooperation)
OIR	Operace Inherent Resolve (Válka spojenců proti Islámskému státu, česky Operace Bytostného odhodlání)
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
USA	Spojené státy americké
VNSA	Nestátní aktér využívající násilí (ang. Violent Non-State Actor)

Seznam obrázků

Obr. 1 Koncept intenzity konfliktů	s. 17
Obr. 2 Mapa násilných konfliktů na Blízkém východě a v Maghrebu v roce 2016	s. 18
Obr. 3 Vývoj bojových operací	s. 31
Obr. 4 Mapa území spravovaných Hizballáhem v roce 2006	s. 35
Obr. 5 Rozložení ukrajinského obyvatelstva mluvícího rusky	s. 39
Obr. 6 Časová osa vývoje IS od 90. let do roku 2014	s. 58
Obr. 7 Mapa nárokovaného území	s. 59
Obr. 8 Vývoj území ovládaného IS od roku 2013 do roku 2017	s. 63
Obr. 9 Online platformy využívané stoupenci Islámského státu	s. 72

Seznam tabulek

Tab. 1 Přehled srovnání hybridní války s konvenční válkou, guerillou a terorismem	s. 45
--	-------

ÚVOD

V létě roku 2014 se bez jakýchkoli předchozích náznaků objevili organizovaní a dobře vyzbrojení bojovníci, kteří na území Iráku a Sýrie vyhlásili pod vedením Abu Bakra al-Bagdádího chalífát. Do lidského povědomí se dostali svou silou, rychlou porážkou irácké armády a hlavně šířením brutálních záběrů s vraždami a mučením. Založení Islámského státu vyvolalo po celém světě obavy z této nově vzniklé hrozby.

Jeho zrození je však mnohem komplikovanější. Základy Islámského státu byly položeny na přelomu tisíciletí mladým Jordáncem Abu Musabem al-Zarkávím, který stojí za vznikem ideologie, jež je postavena na extrémní interpretaci sunnitského islámu a striktním právu šaría. Přestože v muslimském světě nebyla jednou z prvních organizací, která vyhlásila, že usiluje o vznik Islámského státu, byla první z jiného hlediska – chtěla zničit současné hranice vytyčené koloniálními velmocemi po pádu Osmanské říše a vytvořit stát, který by vládl všem muslimům světa (Novotný, 2014, 59). Už od počátku se nejednalo pouze o teroristickou organizaci, neboť do poloviny roku 2014 skupina spravovala asi osmimilionovou populaci pokrývající oblasti dvou států – severozápadního Iráku a severovýchodní Sýrie. Na dobytém území kontrolovali ropná pole, rafinerie, sklady obilí, obrovské zásoby zbraní a vojenského vybavení.

Válka Islámského státu vyvolala diskuse o novém typu válčení, které kombinuje konvenční metody boje s těmi nekonvenčními. Mezi ně patřila masivní propaganda, teroristické útoky, porušování mezinárodního práva či výrazná kriminální aktivita, jejímž hlavním úkolem bylo financování celého systému. V souvislosti s tím se začal objevovat termín hybridní válka či hybridní válčení. Tento termín označuje vojensko-politický koncept, jenž popisuje sílu aktérů zapojených do střetu, kteří v boji využívají kombinaci několika různých strategií. Byl to nový fenomén, který nebyl jasně definovaný a neustále se vyvíjel. Pro upřesnění uvedeme uznávanou definici hybridní války od Franka G. Hoffmana z roku 2007: *„Hybridní válka zahrnuje celé spektrum různých druhů válčení zahrnující konvenční prostředky, nekonvenční taktiky a strategie, teroristické činy včetně extrémního násilí, nátlaku a kriminálních skutků. Aktéry hybridních válek jsou jednak státy, tak i různé nestátní subjekty.“* (Hoffman, 2007, 8)

Prvním cílem této diplomové práce je analyzovat koncept hybridní války, tedy zjistit, jaké jsou typické prvky hybridního válčení a čím se liší od konvenční války, guerilly

a terorismu. Existuje mnoho různých analýz a textů aplikovaných přímo na určité konflikty a zaměřujících se na konkrétní příklady hybridního válčení, které je vedené státním nebo nestátním aktérem, ovšem nevyskytuje se mnoho studií a analýz, jež by se věnovaly univerzálním definicím a jednotlivým prvkům tohoto typu válčení. Můžeme například jmenovat plukovníka McCuana, který se zaměřuje na bojiště hybridních válek, či Hoffmana, který se zaměřil na hybridní válku vedenou nestátním aktérem – militantní organizací Hizballáh v Libanonu.

V kontextu zmíněných analýz bude vedena i diplomová práce, jež je koncipována jako případová studie. Klade si za cíl odpovědět na otázky: Jaké hybridní prvky Islámský stát ve válce využívá? Proč využívá nekonvenční metody válčení? Proč nevede konvenční válku? A také je zde otázka, jak se vyvíjelo užívání hybridních metod v průběhu existence Islámského státu a proč?

Výsledkem této případové studie bude komplexní přehled vývoje Islámského státu zasazený do kontextu hybridního válčení. To pomůže pochopit tento komplikovaný fenomén. Dostupná literatura se často věnuje pouze jednomu aspektu problematiky, či jen určitému období ve vývoji této islámské organizace. Takovým příkladem může být zaměření na energetický terorismus (Tichý, 2016) či kulturní terorismus (Harmanşah, 2015). Dále to jsou studie Jaspera a Morelanda (2014 a 2016), které na druhou stranu popisují jen určité období existence Islámského státu.

Práce je strukturovaná do sedmi částí, za jejichž první úsek je pokládán tento úvod. První kapitola se věnuje metodám a cílům práce. Druhá kapitola popisuje základní termíny, které jsou pro danou problematiku klíčové. Mezi ně patří definování války, guerilly a terorismu a popis jejich zásadních rozdílů. Ve třetí kapitole je analyzován koncept hybridních válek. Jsou zde podány nejznámější definice a dva příklady z historie hybridního válčení. V odborné literatuře se neobjevují žádné klasifikace hybridních válek, proto je alespoň rozlišíme dle aktéra, který je vede. Na základě této klasifikace jsme vybrali dva konflikty 21. století, na kterých ilustrujeme hybridní válku státního a nestátního aktéra. První rozbor se týká války nestátního aktéra – libanonské militantní a politické organizace Hizballáhu. Ten vedl v roce 2006 úspěšnou válku s hybridními prvky proti silnějším soupeři – Izraeli. Druhým příkladem je hybridní válka vedená státním aktérem – Ruskou federací v roce 2014. Ruská válka skončila anexí území

suverénního státu a destabilizací celého regionu. Ve třetí kapitole jsou také uvedeny základní znaky hybridní války Islámského státu.

Druhá část diplomové práce je zaměřena na vývoj Islámského státu, jehož historie se dělí do dvou období charakterizovaných osobou charismatického vůdce. Následně jsou tyto historické poznatky v páté kapitole aplikovány na samotnou hybridní válku Islámského státu. Analýza vychází z děl autorů Scotta Jaspersa a Scotta Morelanda z let 2014 a 2016 a následně je rozšířena o vývoj před rokem 2014 a doplněna o vývoj od roku 2017 do jara 2018, kdy byl Islámský stát oficiálně poražen. Dodnes sice funguje, ale pouze jako „virtuální chalífát“, jenž ztratil území, muže i reputaci.

1 METODY A CÍLE PRÁCE

V této kapitole určíme základní cíle práce a výzkumné otázky. Další části jsou věnovány operacionalizaci pojmů a případové studii – jejímu popisu, přiblížení užívané terminologie a jednotlivým typům případových studií. Poslední část je zaměřena na limity diplomové práce.

1.1 Cíle práce

Cílem práce je postihnout problematiku hybridní války v kontextu Islámského státu. Teorie hybridního válčení zde slouží jako nástroj pro identifikaci hlavních procesů probíhajícího boje. Čerpáme jednak z teoretických východisek, jednak i z dalších příkladů hybridní války v minulosti.

Pro dosažení stanoveného cíle si nejprve stanovujeme základní výzkumné otázky, na které budeme v průběhu práce hledat odpovědi. Tyto otázky zní:

1. Jaké jsou typické prvky hybridního válčení?
 - (1) Čím se liší od konvenční války?
2. Jaké hybridní prvky Islámský stát ve válce využívá?
3. Proč využívají hybridní metody válčení?
 - (1) Proč nevedou konvenční válku?
4. Jak se v průběhu existence IS měnilo využívání hybridních metod a proč?

1.2 Operacionalizace pojmů

Pro tuto práci je důležité si na začátku definovat pojmy a termíny, se kterými v dalších kapitolách pracujeme. Zaměříme se na jednotlivé části dané problematiky (zejm. definice války/terorismu/guerilly/hybridní války) a vysvětlíme jednotlivé části. Tento proces je nutný, jelikož celá teorie hybridních válek se neustále vyvíjí a přizpůsobuje v reakci na nově se objevující hrozby. Také se objevuje více termínů označujících hybridní způsob válčení, a proto jasně specifikujeme, co pro nás tento pojem znamená a jaké má hranice.

Důležité je také definovat samotný pojem válka. Podkapitola, která se věnuje definici války, slouží jako ukázka, že válka není pevný a jasně definovaný pojem, který má vždy stejnou podobu. Jsou zde podány základní definice konvenční války, u které jsou dodržovány mezinárodní smlouvy o zacházení se zajatci, o snaze ochraňovat civilisty a nedopouštění se válečných zločinů, a dále se ukáže, jak se liší od války guerillové a později i hybridní. Také je třeba vysvětlit pojem terorismus, který v soudobých válkách a ozbrojených konfliktech hraje významnou roli. V daném kontextu Blízkého východu je nutné přiblížit válku z pohledu islámu, jelikož se zde objevují zásadní rozdíly v pochopení tohoto termínu mezi západním a muslimským světem, kde má více duchovnější význam. A navíc je nutné uvést základní vysvětlení pojmu džihád, na kterém je postavena ideologie Islámského státu.

V souvislosti s definicí válek jsou popsáni jednotliví aktéři, kteří jsou v konfliktech zainteresováni. Jedná se zejména o státní a nestátní aktéry.

1.3 Případová studie

Ke zkoumání dané problematiky jsme zvolili metodu případové studie, kterou provedeme na základě studia sekundárních zdrojů. Pomocí rešerše a kompilace dostupných zdrojů budeme schopni holisticky danému problému porozumět.

Případová studie má za úkol pochopit prostorově ohraničený fenomén v určitém čase a ve vymezené časové periodě (Ženka, Kofroň, 2012, 58). Jde o detailní studium jednoho případu nebo několika málo případů, v jejichž rámci sbíráme velké množství dat ve snaze zachytit složitost případu a dát ho do širších souvislostí, neboť existuje předpoklad, že „*důkladným prozkoumáním jednoho případu lépe porozumíme jiným podobným případům*“ (Hendl, 2005, 104). Jako příklad zkoumání uvádí Gerring (2004, 340) národní stát, revoluci, politické strany, epizody v určité zemi apod.

Mezi silné stránky případové studie patří jejich konstrukční platnost. Díky ní můžeme zkoumat méně známé nebo zcela neznámé jevy a speciální situace, které jsou obtížně měřitelné. Dále tato studie přináší nové teoretické hypotézy, hodnotí a aplikuje již existující teorie a přispívá k tvorbě teorií nových. Vedle těchto předností si ovšem případová studie nese s sebou také slabší stránku, a to sklon k omezené vnější platnosti (Shevchuk, 2013, 13).

Hendl (2005, 104) uvádí dvě základní pojetí případových studií. Obě slouží jako vzory pro kvalitativní výzkumy. Prvním je návrh případové studie od Stakea (1995) a druhý od Yina (2009). Stake je považován za konstruktivisticky a interpretativně orientovaného výzkumníka. Stake definuje případovou studii jako „úsilí o porozumění jedinečnému a komplexnímu sociálnímu objektu, který představuje systém s určitými sociálními hranicemi“ (Stake,1995). Většinou se uvádí tři typy případových studií (Hendl, 2005, 107):

- *Intrinsitní případová studie* – věnuje se případu jen kvůli němu samému bez vztahu k obecnější problematice. Vybrané stránky případu se popisují co nejhluběji, což je díky věnování se pouze jednomu případu považováno za výhodu, cílem je celistvé porozumění případu i pochopení propojení jeho jednotlivých částí. Používá při studiu málo známých fenoménů.
- *Instrumentální případová studie* – nejprve je vybrán jev a následně podrobně zkoumány případy, které tento jev reprezentují. Cílem této studie je porozumět teoretickým otázkám. V tomto typu studie se výzkumník obvykle zajímá, jak a proč fenomén funguje v jeho současné podobě.
- *Kolektivní případová studie* – je prováděna na základě předpokladu, že sledováním více případů lze dosáhnout širšího vhledu do dané problematiky. Takové studie jsou využívány v komparativních výzkumech testujících určitou teorii.

Oproti Hendlu stojí Yin (2009), který je spíše zastáncem zásad vědeckého realismu než konstruktivismu a interpretativismu. Yin definuje případovou studii jako „strategii pro zkoumání předem určeného jevu v přítomnosti, v rámci jeho reálného kontextu a to zvláště, pokud hranice mezi jevem a kontextem nejsou zcela jasné“ (Yin, dle Hendl, 2005, 108).

Dle Yina (2009, 1) je děláni případové studie proces sice lineární, ale opakující se, který osciluje po celou dobu mezi základními fázemi: plánem, projektem, přípravou na sběr dat, sběrem dat, analýzou a publikací výsledků. Výzkum chápe tak, že zahrnuje například i evaluaci či komparativní studie. Rozlišuje čtyři základní typy případové studie (Yin, dle Hendl, 2005, 110):

- *Exploratorní studie* – jejím cílem je prozkoumání struktury případu a vztahů, které zde působí. Definuje otázky a hypotézy, navrhuje teorii a připravuje podklady pro další výzkum.
- *Deskriptivní případová studie* – jejím cílem je podat komplexní popis daného jevu. Prvním krokem je stanovení seznamu základních témat a aspektů, na které se výzkum zaměřuje. Stejně jako exploratorní pomáhá upřesnit některé základní aspekty teorie. U této studie je nutné si stanovit: a) účel popisu; b) seznam témat, jejichž zpracování bude znamenat přijatelný popis toho, co se zkoumá; c) témata, která budou považována za základní.
- *Explanatorní studie* – podává vysvětlení případu na základě předem stanovené teorie. Cílem je odkrýt méně známé vztahy a struktury případu, analyzovat jejich charakter, identifikovat příčiny a důsledky.
- *Testovací případová studie* – základem je předešlý typ studie s tím rozdílem, že je kladem důraz na testování správnosti teorie.

Existuje několik způsobů (krom Yina a Stakea), jak můžeme případové studie klasifikovat. Hendl (2005,104–105) dělí případové studie *dle velikosti zkoumaného celku* do pěti základních kategorií:

- *Osobní případové studie* (výzkum se zaměřuje pouze na jednotlivce);
- *Studie komunity* (zkoumání hlavních aspektů celé komunity);
- *Studium organizací a institucí* (zkoumání programů, událostí a vztahů), jejichž výzkum má různé cíle – hledání nejlepšího vzorce chování, zavedení určitého typu řízení, evaluace či zkoumání procesů změn a adaptace (Hendl, 2005, 105);
- *Studium sociálních skupin* (výzkum menších a přímo interagujících skupin).

Ženka a Kofroň (2012, 59) ve své studii uvádí členění případových studií dle Lijpharta (1971), který je rozděluje na: *a) ateoretické, b) interpretativní, c) hypotézy generující, d) teorie potvrzující či vyvracející a e) deviantní*. Podle autorů lze zjednodušeně uvedené typy uspořádat do tří kategorií (Ženka, Kofroň, 2012, 60):

- *Ateoretické deskriptivní studie* – typické pro historii, etnologii, sociální geografii. Jejich výhodou je vytvoření dostačujícího materiálu pro navazující teoretické výzkumy;

- *Interpretativní, teorie aplikující studie;*
- *Studie orientované na teorii.*

Mareš (2015, 121) uvádí jedno z dalších běžných kritérií klasifikace případových studií, čímž je *funkce*, kterou má studie ve výzkumu plnit. Uvádí tyto nejčastější typy, jež jsou do určité míry podobné se členěním od Yina a Stakea: a) *deskriptivní* (popisující), b) *explanatorní* (průzkumná), c) *explanační* (vysvětlující), d) *instrumentální* (zaměřující se na jeden případ obecného jevu), e) *intrizitní* (u ojedinělého případu, snaha poznat ho do hloubky) a f) *evaluační případová studie* (hledání příčinných vztahů a hodnocení podle určitých kritérií).

Poslední klasifikací, která je zde uvedená, je od Urbanovské (2013). Autorka se zaměřila pouze na *jednopřípadové studie* a dělí je na: a) *jedinečné* (důraz na jedinečnost případu a jeho porozumění), b) *disciplinované interpretativní* a 3) *instrumentální případové studie* (slouží pro obecnější, teoretické poznání). Podrobněji se zaměříme na druhou kategorii – cílem disciplinovaných interpretativních studií je popis, vysvětlení, interpretace či porozumění případu, přičemž teorie slouží pouze jako „vodítko“ k identifikaci hlavních procesů. Urbanovská uvádí, že je tento termín shodný s termíny interpretativní případové studie (Lijphart) či s vysvětlující případovou studií. Využívá se již k „*existující teorii, která dosud na daný fenomén nebyla aplikována*“ (Urbanovská, 2013,13).

1.3.1 Shrnutí případových studií

Základem případové studie je aplikace teorie na konkrétní příklad, což ve vztahu k této práci znamená, že na základě teorie hybridního válčení popíšeme případ války Islámského státu. Z přehledu uvedených klasifikací a názvosloví je patrné, že neexistuje jednotnost, co se dělení typů případových studií týká, vždy záleží na pohledu daného výzkumníka a jeho zaměření. Pro účely této diplomové práce je nicméně důležité definovat, který typ případové studie představuje. Na základě klasifikací případových studií autorů věnujících se danému tématu je tato práce z metodologického hlediska *interpretativní (vysvětlující) případovou studií organizací*, která používá teorii k vysvětlení určitého případu. A přes různé termíny většina autorů, ve své podstatě, myslí stejný typ případové studie, která nejen popisuje méně známý jev, ale dává ho i do souvislostí s teorií a jinými případy z historie.

1.3.2 Analýza dat

Nalezená sekundární data se analyzují v průběhu tvorby studie, přičemž je cílem porozumět kontextu určitého sociálního problému. Zdroje dat pro tuto případovou studii jsou tzv. sekundární data, která zahrnují data z jiných výzkumů či data z veřejné sféry jako obsah médií či veřejné správy (Silverman, 2000, 132).

Cílem analýzy je identifikace, popis a porovnání jednotlivých témat, nalezení významů, tvorba konceptů a teorií, které vysvětlují určitý sociální fenomén. V našem případě konkrétní hybridní válku Islámského státu v kontextu hybridního válčení.

1.4 Limity práce

Práce se věnuje dvěma fenoménům, které jsou samy o sobě velice komplexní, poměrně nové a neustále se vyvíjející. První část věnovaná hybridnímu válčení vychází z děl předních autorů zabývajících se danou problematikou. Ovšem je důležité mít na paměti, že vždy záleží na zaměření daného autora, předmětu jeho výzkumu a také na tom, co autor pokládá za specifické pro daný konflikt a co pokládá za univerzální koncept hybridního válčení. Vliv má také to, zda se zaměřil na hybridní válku nestátního či státního aktéra. Proto jsou vybrány z historie příklady obou možných aktérů. Na základě jejich studia jsme pak schopni rozeznat univerzální prvky hybridní války.

Část věnovaná Islámskému státu (IS) a jeho hybridní válce vychází primárně z odborných publikací, což by mělo vést k přesnosti tvrzení. Práce se věnuje období aktivní války, kterou IS vedl do přelomu roku 2017/2018. Proto nejsou v práci uvedeny možné prognózy do budoucna, nýbrž je komplexně popsán vývoj a prvky jejich války, které jsou dávány do kontextu s konkrétními příklady.

V určitých částech práce se objevují informace z médií, jako například z The Guardian či Washington Post. Tato fakta jsou vždy ověřena z jiných zdrojů. Někdy však neexistují odborné publikace, které by dané téma obsahovaly, proto k triangulaci dat poslouží více druhů mediálních zpráv od různých vydavatelů. Tímto postupem minimalizujeme zkreslení, které by mohlo nastat kvůli ideologickým, sociálním či geografickým faktorům, jež ovlivňují daný mediální kontext.

2 KONCEPTUALIZACE TÉMATU

Jak je uvedeno v první kapitole, je důležité si jasně definovat pojmy, které s tématem úzce souvisí. V posledních letech dochází k prudkým změnám ve společnosti, a to zejména díky/kvůli rozvoji a šíření technologií. To s sebou nese změny v chápání a vedení války, terorismu a souvisejících pojmů, které jsou v této kapitole jasně popsány a definovány.

2.1 Aktéři

V následujících kapitolách budou uvedeny definice, podobnosti a rozdíly týkající se ozbrojených konfliktů a jejich základních forem. Je důležité si uvědomit, že války nejsou akty jednotlivců, nýbrž činy určitých uskupení. Aktéry konfliktů můžeme rozlišit na státní a na nestátní hráče. První kategorie zahrnuje pouze suverénní státy, zatímco nestátními aktéry je myšleno široké spektrum uskupení.

Stát je politické organizování společnosti či instituce vládnutí zajišťující pořádek a bezpečnost pro své občany. Zrod moderního státu, tj. „jednotky mezinárodního systému s určitými vlastnostmi“, kterými jsou obyvatelstvo, teritorium a suverenita, se datuje do roku 1648, kdy byl uzavřen vestfálský mír (Waisová, 2007, 10). Tři zásadní kritéria státnosti pochází z prvního článku Montevidejské úmluvy o právech a povinnostech států (1933). Takto klasifikovaný stát patří k nejrozšířenější definici, která zní: „*Stát jako subjekt mezinárodního práva by měl mít následující předpoklady: a) stálé obyvatelstvo; b) vymezené území; c) vládu; a d) schopnost utvářet vztahy s jinými státy.*“ (Montevideo Convention on the Rights and Duties of States, 1933).

V současném světovém systému se potýkáme s nejednotností počtu států. OSN uznává 195 svrchovaných států a dalších 10 států, u kterých je jejich suverenita předmětem sporů. Jedná se o státy, které nejsou uznány všemi státy světa, jako jsou Abcházie, Jižní Osetie, Severní Kypr či Somaliland. To vše jsou státní entity, tzv. de facto státy, které vyhlásily nezávislost, kontrolují a spravují nárokované území a usilují o mezinárodní uznání.¹ Pro účely této práce je považujeme za nezávislé a suverénní státy.

¹ V rámci mezinárodního společenství existují také entity, které nemůžeme mezi de facto státy řadit z několika důvodů – Tchaj-wan se deklaruje jako Čínská republika a nezávislost nevyhlásil; Kosovo už

Nestátní aktéři se dostávají do popředí v souvislosti s debatou o rostoucí globalizaci a zvětšování významu těchto transnacionálních organizací či sociálních hnutí a jejich vlivu na mezinárodní politiku. Nestátních aktérů je široké spektrum a existují různé klasifikace – například dle členství² či dle území. Autoři v knize *Power, Wealth and Global Equity* zahrnují mezi nestátní aktéry skupiny *teritoriální*, jejichž příkladem jsou osvobozenecká hnutí, secesionistické skupiny, ale také teroristické a kriminální organizace. Ty nazývají jako teritoriální nestátní aktéři. Jejich opakem jsou *neteritoriální* aktéři organizující své aktivity v několika státech, jejichž cíl není spojen s jedním konkrétním teritoriem. Mezi ně řadí katolickou církev, humanitární skupiny jako Červený kříž, environmentální organizace jako Greenpeace a také multinárodní korporace (Multinational corporations MNCs), například General Motors (McGowan, Cornelissen, Nel, 2007, 163–165).

Teritoriální nestátní aktéři vyzývají autority existujících suverénních států. Osvobozenecká i secesionistická hnutí při dosahování svých cílů často používají teroristické taktiky.³ V souvislosti s těmito aktivitami se objevilo v mezinárodní literatuře označení *nestátní aktér využívající násilí* (Violent Non-State Actor, VNSA). Tito aktéři mají silnou destabilizační roli v téměř každé humanitární či politické krizi, které čelí mezinárodní společnosti (Bartolomei, Casebeer, Thomas, 2004, 1). Rozvoj technologií, zejména globální komunikační revoluce, umožňuje poměrně dobře koordinovat jejich postupy v několika zemích najednou a získávat důležité prostředky. Autoři McGowan, Cornelissen a Nel uvedli, že současní teroristé mohou operovat v kyberprostoru – ničit a manipulovat s informacemi v jejich zájmu. A dodali, že al-Káida byla „*první guerillové hnutí v historii, které migrovalo z fyzického prostoru do kyberprostoru.*“ (McGowan, Cornelissen, Nel, 2007, 165–166).

Studie Bartolomeie, Casebeera a Thomase z roku 2004 predikovala, že VNSA představují hrozbu kvůli široké škále cílů a asymetrických metod a že „*zlomí naše tradiční koncepcí války a míru*“ (Bartolomei, Casebeer, Thomas, 2004, 1). Již teď je tedy zřejmé,

uznává většina států světa; SADR nemá pod kontrolou nárokované území; Irácký Kurdistan i přes uskutečněné referendum nezávislost nevyhlásil apod. (Košťáliková, 2016, 20).

² Podle členství se nestátní aktéři dělí na dva základní druhy: INGOs (mezinárodní nevládní organizace spojující jednotlivce) a IGOs (mezinárodní vládní organizace).

³ Můžeme zmínit baskickou separatistickou organizaci ETA jako příklad koordinované kampaně bombardování, střílení a unášení ve Španělsku mezi lety 1968 a 1998 (McGowan, Cornelissen, Nel, 2007, 165).

že se jejich tvrzení ukázala jako pravdivá. Typickým příkladem, který odpovídá jejich definici nestátního aktéra využívajícího násilí, je libanonský Hizballáh a Islámský stát (podrobněji v kapitolách 3 a 4).

2.2 Válka

Válka je velice široký pojem, který má mnoho definic a pojetí. Nejčastěji válku chápeme jako ozbrojený boj mezi dvěma stranami, ale také jako boj vedený nevojenskými prostředky, např. ekonomickými, či užíváním přenesených významů, jako např. válka nervů apod. (Akademie věd ČR, 2011). Pro potřeby práce se zaměříme pouze na válku v původním slova smyslu, nikoli na její přenesené významy slova. Obecně je válka násilný masový konflikt, který se v průběhu dějin vyvíjel. Proto není jednoduché válku jednoznačně definovat tak, aby zahrnovala všechny své historické formy a současný prudký vývoj. Následující části kapitoly ukáží vývoj významu slova válka, jeho komplexnost a současné chápání.

První komplexní definice války pochází ze 17. století, například od Thomase Hobbesa,⁴ který viděl mezinárodní systém ve stavu permanentního konfliktu (Hobbes, 1941, 162). Asi nejznámějším výrokem o válce z této doby proslul pruský vojenský stratég a teoretik Carl von Clausewitz, který tvrdil, že: „*[v]álka není nic jiného než pokračování politiky státu jinými prostředky*“ a „*[v]álka je tedy akt násilí s cílem donutit protivníka, aby se podřídil naší vůli.*“ (Clausewitz, 1832, nestránkováno).

Celkově je možné shrnout chápání války do přelomu 19.–20. století jako akt domáhání se cíle silou, přičemž aktéry jsou suverénní státy a válka je brána jako právní akt. Od 20. století se mění pojetí války a objevují se nové termíny nahrazující válku – ozbrojený konflikt či mezinárodní konflikt. Postupem času dochází k nahrazení hlavních aktérů války. Suverénní státy nahrazují různé skupiny, organizace apod. Na tuto změnu reagují i novější definice. Příkladem je definice od Leehe (2008, 414): „*Válka je nepřerušovaný ozbrojený konflikt, který ohrožuje existenci vlády státu nebo podobné právní entity, a který zahrnuje vleklé a intenzivní ozbrojené násilí mezi státy a/nebo*

⁴ Jeho definice války: „*Neboť válka nejsou jen boje ani násilné projevy nepřátelství, válka trvá po celou dobu, kdy je dosti zřejmě známa vůle rozhodnouti bojem. V podstatě války je tedy třeba míti na mysli pojem času, jako je tomu v podstatě povětrnosti, neboť jako podstata vlhkého počasí neleží v jednom nebo několika lijácích, nýbrž v tom, že se k dešti schyluje již mnoho dní napřed, tak podstata války není jen ve skutečném bojování, nýbrž již v době, kdy se k válce dělají přípravy, a trvá po celý ten čas, kdy není jistoty o opaku. Všechn ostatní čas se pak nazývá mír.*“ (Hobbes, 1941,162)

organizovanými válčícími stranami, které sestávají z kombatantů, kteří podléhají zodpovědnému vojenskému nebo nevojenskému velení.“

Na konci 20. století se začínají prosazovat kvantitativní vymezení války, což zahrnuje definování války pomocí čísel zabitých osob a délkou jejího trvání.⁵ Mezi nejznámější projekty kvantitativní analýzy konfliktů patří *Uppsala Conflict Data Program*. Na zmíněných webových stránkách nalezneme systematicky definované a prostudované konflikty z celého světa. Projekt používá termín „ozbrojený konflikt“, který na stránkách definují jako „*spornou neslučitelnost, která se týká vlád a/nebo teritoria, kde se používají alespoň mezi dvěma stranami ozbrojené síly, z nichž alespoň jedna je vládou státu a výsledkem je nejméně 25 úmrtí souvisejících s bojovými operacemi v jednom kalendářním roce*“ (Department of Peace and Conflict Research, 2018).

Druhým projektem je *Conflict Barometr* z Heidelberg Institute for International Conflict Research. Ten měří konflikty dle jejich intenzity a dělí je na pět kategorií: spor, nenásilné krize, násilné krize, limitovaná válka a válka. Ty jsou členěny na základě intenzity (nízká, střední a vysoká) a stupně násilí (násilné a nenásilné konflikty; viz obr. 1 níže).

Obr. 1: Koncept intenzity konfliktů

Stupeň intenzity	Terminologie	Stupeň násilí	Kategorie intenzity
1	Spor	Nenasilné konflikty	Nízká intenzita
2	Nenasilná krize		
3	Násilná krize	Násilné konflikty	Střední intenzita
4	Omezená válka		Vysoká intenzita
5	Válka		

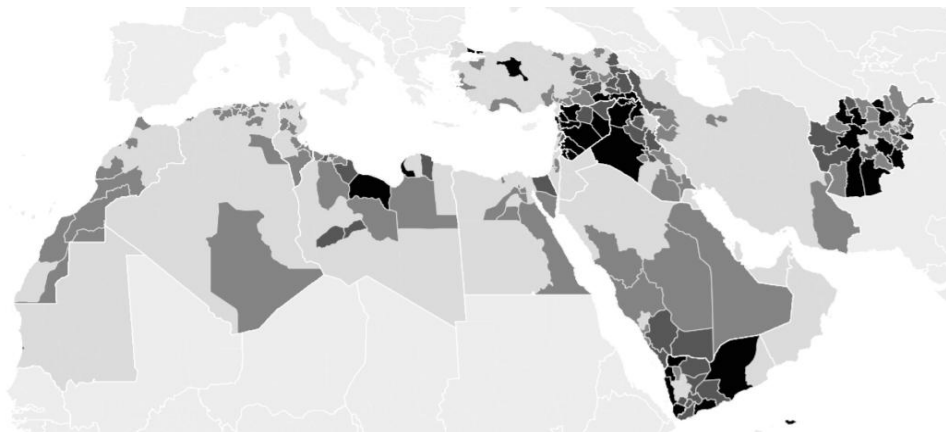
Zdroj: Conflict Barometr, 2016, 6 (přeloženo autorkou)

K určení intenzity používají indikátory: a) prostředky užití v konfliktu, tj. zbraně a osoby a b) následky konfliktu, kam řadí oběti, uprchlíky a vnitřně přesídlené osoby či

⁵ Například Wright určil válku počtem 50 000 zapojených vojáků (Vasquez, 1993, 26) a Singer, Small určili válku jako akt, při kterém zahyne 1000 lidí za dobu dvanácti měsíců.

míru destrukce. Dle jejich definice je konflikt vedený ISIL v Sýrii a Iráku v páté kategorii, tj. ve válce (Conflict Barometr, 2016, 12).

Obr. 2: Mapa násilných konfliktů na Blízkém Východě a v Maghrebu v roce 2016 (Černá znázorňuje území, na kterých se odehrávají války, tmavě šedá omezené války, světlejší šedá násilné krize a zbytek ukazuje území bez násilného konfliktu):

Zdroj: Conflict Barometr, 2016, 166

Všechny války ale nejsou stejné, existuje široké spektrum aktérů a podob, kterých může válka nabývat. Můžeme hovořit o mezistátních válkách nebo o válkách občanských.⁶ Občanské války vznikají z různých důvodů, např. nesouhlas s režimem či potřeba autonomie. Mareš definuje tento druh války jako: „*organizovaný ozbrojený boj o státní moc mezi rozdílnými sociálními, národnostními nebo politickými skupinami uvnitř země, státu. Občanské války se vyznačují masovým charakterem a na rozdíl od vojenských hnutí a povstání se v nich angažují i vojenské organizace*“ (Mareš, 2005, 30). Další vyskytující se pojmenování je tzv. nestátní válka, která se vede uvnitř společenství organizovaného nestátně (Mareš, 2005, 31). To znamená, že se konflikt odehrává mezi dvěma aktéry, z nichž ani jeden není suverénní stát. Může se jednat například o boje mezi dvěma etniky či soupeřícími kmeny.

Často není u různých konfliktů jasné, zda se jedná o válku či o terorismus, jelikož brutalita nových válek, nové metody a zbraně stírají rozdíly mezi válkou, guerillou (tzv. partyzánským bojem) a terorismem a v posledních letech nově se rodícím termínem – hybridní válkou, o které pojednává kapitola 3. Vyjmenovaná označení ozbrojených

⁶ Uppsala Conflict data program rozděluje války na: vnitrostátní, mezistátní, nestátní a jednostranné (UCDP, 208).

konfliktů mají společné rysy a v řadě případů se mohou prolínat. K objasnění pojmů i samotných aktérů válek slouží následující částí práce.

2.2.1 Válka v islámském světě

Pojem válka má v mnoha jazycích shodný význam⁷ a je jasné, že popisuje stejný jev. Ovšem to neplatí pro arabštinu. Nemuslimské pojetí termínu válka nemá ekvivalenty v arabském jazyce. Je velice důležité porozumět kontextu, ve kterém se arabský ekvivalent slova válka užívá. Arabské slovo označující válku je „harb“, jež vzniklo až v době křížáckých výprav a které není navíc moc používané. Často používaným slovem, které je spojováno s naším slovem válka, je „džihád“. Je to však velmi široký pojem, více abstraktnější a duchovnější, jehož překlad je spíše než válka *úsilí za nastolení Božího práva a spravedlnosti na Zemi*. V islámském právu na základě jeho pojetí řeší skutečnosti „války“ a také bipolární rozdělení světa na „dům islámu“, tj. islámské území – *Dár al-islám*, a na „dům války“, tj. území pod vládou jinověrců – *Dár al-harb* (Kropáček, 1996, 14–15). Džihád může být veden 1) srdcem – na základě konání dobra, 2) rukou – pomocí osvěty či dobročinné činnosti, 3) jazykem – jít příkladem a podílet se na šíření víry misii nebo 4) mečem, tj. násilnou cestou (Mendel, 2008, 103).

Obecně lze velice těžko najít definici války platící pro islámský svět. Jedna z mála ucelených studií pochází od Malika z roku 1992, který vysvětlil koncept války dle interpretace Koránu: *„svatý Korán neinterpretuje válku v úzkých pojmech národních zájmů, ale poukazuje na realizaci univerzálního míru a spravedlnosti. Poskytuje zabudovanou metodologii pro dosažení tohoto cíle.“* (Malik, 1992, 1) Malik ovšem nerozebírá roli teroru jako prostředku, nýbrž jako konce války. Války, jejímž cílem je soupeřovo srdce či duše (Malik, 1992, 59).

Miloš Mendel (1997) provedl obsahovou analýzu soudobé džihádové literatury.⁸ Snažil se popsat vývoj tohoto slova, které se mnohokrát měnilo a přebíralo různé významy a funkce. Určil tři základní větve současného džihádu, a to: 1) mobilizační, opoziční – zpravidla protivládní; 2) džihád, jehož cílem je ukázat původnost islámu, jeho kulturní i státotvornou vyzrálou a srozumitelnou a 3) pragmatický přístup, který hledá nové místo islámu v celosvětovém kontextu (Mendel, 1997, 183–184).

⁷ Česky – válka, anglicky – war, španělsky – guerra, německy – krieg a další.

⁸ Džihádová literatura je zastřešující pojem, který užívá Miloš Mendel ve své knize věnující se studiu džihádu v muslimském světě a v muslimských literárních dílech.

Mendel si klade otázku: Kde je hranice mezi mírnými prostředky jako misie nebo dobročinnost a kde už je nezbytné přistoupit k džihádu mečem, nikoliv jen srdcem? Uvádí, že i když nakonec dojde k válce, muslimové by se měli řídit Mohamedovým kodexem, tj. žádné násilí na civilistech, žádní zajatci, mučení apod. (Mendel, 1997, 188–190). Ve své knize uvádí několik příkladů pojetí džihádu více mobilizačního a útočného, ale nakonec dle jeho výzkumu Koránu nenachází žádné stopy po myšlence konverze jinověrců na islám, silou či donucením (Mendel, 1997, 200).

Avšak s tématem Islámského státu souvisí právě pojetí džihádu násilnou cestou, který je spjat s pojmem islamismus. Je to zastřešující pojem pro ideologii odvolávající se k islámu jako základnímu zdroji zákonů a práv a požadující návrat ke svým náboženským kořenům nezkaženým západním světem. K dosažení svých cílů však některé islamistické skupiny používají násilí, které si tito věřící ospravedlňují právě extrémní interpretací islámu.

2.3 Guerilla

V souvislosti s definicí války je nutné si konvenční válku jasně odlišit od guerillového stylu válčení. Guerilla neboli partyzánská válka⁹ je specifická kategorie války, je to tzv. rozptýlená válka vedená relativně malými jednotkami proti silnějším protivníkovi (Merari, 1993, 21). Francouzský vojenský spisovatel H. de Jomini klasifikoval operace guerillových válečníků jako „národní válku“ a jiní autoři v pozdějších letech použili označení „malé války“ (Asprey, 2018).

Guerilla nabývá různých druhů a forem, které se prolínají. Guerilla může sloužit jako podpůrný boj za frontovou linií, jejímž cílem je oslabení a vyčerpání nepřítele, nebo také jako „předehra“ války či jako první etapa války, z níž následně dochází k přeměně guerillových bojovníků na regulérní armádu (Mareš, 2004, 23). Jejich bojové operace se mohou někdy blížit k činnosti regulérní armády nebo naopak inklinují k teroristickým operacím.

Základními odlišujícími znaky od klasické, tj. konvenční války, jsou a) její iregularita, b) mobilita, c) úzké sepětí partyzánských bojovníků s jejich krajinou a to, že d) boje nejsou prostorově ani časově ohraničeny (Mareš, 2005, 28). Mezi další rozdíly patří

⁹ Někteří autoři používají termín guerilla pro ofenzivní boj a naopak partyzánskou válku pro defenzivní boj, pro většinu jsou to však synonyma (Mareš, 2004, 23).

používání převážně pěchotních lehkých zbraní a cílem je vojenské oslabení nepřítele (Merari, 1993, 26).

Guerilla je často identifikována s terorismem, avšak můžeme říct, že terorismus může doprovázet například počáteční období nově vznikající guerilly. Základní rozlišení provedl Merari, který definoval, že teroristické jednotky jsou oproti guerillám menší, používají psychický nátlak, nekontrolují teritorium a nejdou zde moc dobře rozeznat válečné zóny (Merari, 1993, 26).

2.4 Terorismus

Terorismus je termín, který se v posledních letech stále více užívá a ve sdělovacích prostředcích prosazuje téměř každý den. Jedná se o mezinárodní bezpečnostní problém projevující se v rozdílných formách, v různých oblastech geografických i kulturních a užívající širokou škálu přístupů (Mareš, 2005, 13). Stejně jako válka se i tento termín vyvíjel a získával různé významy. Následující kapitola stručně definuje minulé a současné pojetí terorismu, jeho základní charakteristiky a typy.

Současné vymezení termínu terorismus vzniklo až v 90. letech. Z počátku byl paradoxně spjat s ideály demokracie.¹⁰ V 18. století, v průběhu Velké francouzské revoluce od září 1793 do července 1794, se používalo označení „régime de la terreur“ pro nastolení řádu po době chaosu plné nepokojů a povstání, za pomoci veřejných poprav s cílem zastrážit případné následovníky a sympatizanty. Obrat přišel v 19. století s útoky proti vládnoucí třídě, které byly tímto pojmem označeny (Mareš, 2005, 17; Novotný, 2014, 14). Sedmdesátá léta 20. století jsou počátkem užívání teroristických metod, tehdy často označovaných za městskou guerillu. V 80. letech bylo na terorismus nahlíženo jako na akt namířený proti západní civilizaci řízený z Moskvy. A právě až v 90. letech došlo ke změně. Terorismus začal být spojován s obchodem s narkotiky a dáván do souvislostí s novými formami ozbrojených konfliktů (Mareš, 2004, 21). Význam zesílil po 11. září 2001, kdy došlo k narušení stávajícího řádu a teroristické činy nabyly nového rozměru útokem islámské organizace al-Káida na americké občany. Od tohoto dne začal být militantní islám spojován s terorismem. Je to mezník, který znamenal nástup globálního terorismu (Hoffman, 2006, 40).

¹⁰ Mezi základní hodnoty demokracie patří svoboda a rovnost všech občanů, přičemž politická rozhodnutí vychází z vůle většiny. Dále sem patří dělba moci, respektování lidských práv a svobod apod.

Úmluva o boji proti mezinárodnímu terorismu přijatá Organizací islámské spolupráce (OIC) v roce 1999 podává velice komplexní definici terorismu. Terorismus definuje jako „*jakýkoliv čin násilí nebo hrozbu násilí, bez ohledu na motivy nebo záměry spáchané za účelem vykonání tohoto trestného plánu, ať už to je plán jednotlivce či skupiny a jejichž cílem je terorizovat lidi nebo jim hrozit poškozením jejich života, cti, svobody, bezpečnosti a práv nebo zabavení či ohrožení životního prostředí nebo jakéhokoliv soukromého či veřejného, národního či mezinárodního zařízení nebo také čin ohrožující stabilitu, územní celistvost, politickou jednotu nebo svrchovanost nezávislých států.*” Jasné definování terorismu položilo základy pro odmítnutí a odsouzení všech uvedených praktik všemi členskými státy Organizace islámské spolupráce a tím i celkově v islámském světě (OIC, 1999, článek 3; Human Right Watch, 2008; Evropský parlament 2015, 1).

Bruce Hoffman, expert na terorismus, v roce 2006 publikoval ve své knize *Inside Terrorism* definici, která odlišuje teroristy od jiných typů kriminálních. Terorismus popisuje jako „*záměrné vytváření a využívání strachu prostřednictvím násilí nebo hrozbou násilí ve snaze dosáhnout politických změn. Všechny teroristické akty zahrnují násilí nebo hrozbu násilím. Terorismus je koncipován tak, aby měl dalekosáhlé psychologické následky nad rámec bezprostřední oběti nebo objektu teroristického útoku. To znamená vyvolat pocit strachu uvnitř, a tím zastrašit širší ‚cílovou skupinu‘, která může zahrnovat zneprátenou etnickou nebo náboženskou skupinu, celý stát, národní vládu, politickou stranu nebo veřejné mínění obecně. Terorismus má vytvořit sílu tam, kde žádná není nebo ji konsolidovat tam, kde je jí velmi málo. Prostřednictvím publicity získané pomocí násilí, se teroristé snaží získat moc, vliv, a sílu, kterou jinak postrádají k uskutečnění politických změn na lokální nebo mezinárodní úrovni*“ (Hoffman, 2006, 40).

V současnosti lze rozlišit několik typů terorismu dle nejrůznějších kategorií. Prvním základním dělením terorismu je *dle směru vedení útoků*: a) subversivní (podvratný, rozvratný) – vedený „zdola na horu“ proti vládnoucí elitě; b) represivní (státní) – vedený „shora dolů“, tj. podporován či prováděn vládou určitého státu. Nebo existuje dělení *dle aktéra* na: a) nestátní – také označovaný jako revoluční či protistátní a b) státní. Další dvojici definuje terorismus *dle místa působení* na: a) domácí a b) mezinárodní. Mareš uvedl ve své knize klasifikaci *dle širší ideové motivace* teroristů. A uvádí tyto varianty:

ultralevicový, ultrapravicový, etnický a teritoriální, náboženský, ekologický, kriminální, psychopatologický, „single-issue“¹¹ terorismus a mnoho dalších variant (Mareš, 2005, 36).

V předešlých kapitolách byly zmíněny základní rozdíly mezi terorismem a guerillovou válkou, ještě zbývá upřesnit rozdíly mezi konvenční válkou, tj. vojenským násilím, a násilím páchaným tzv. subversivním (rozvratným) terorismem. Hlavním rozdílem je velikost armády, dále je v konvenční válce teritorium plně pod kontrolou hlavního aktéra, válečné zóny jsou geograficky rozeznatelné, nositelem vojenského násilí bývá stát a jde o otevřený střet. Oproti tomu teroristé vedou ilegální boj s využitím momentu překvapení a nerespektují žádná pravidla, nerozlišují civilní a vojenské cíle a používají zakázané zbraně, např. chemické. Rozdíl je spatřován také ve financování. Konvenční válka ve většině případů čerpá finance ze státního rozpočtu, zatímco teroristé musí finance získávat z jiných zdrojů, a proto se uchylují ke kriminálním činnostem. Teroristé používají násilí jako hlavní metodu, díky níž dosáhnou svých cílů rychleji (Danics, 2003, 340, cit. in Mareš, 2004, 27–28; přehled v kapitole 3.5).

Globálně existují snahy o eliminaci hrozby terorismu, ale problém komplikuje fakt, že se stal terorismus mezinárodním a velice dobře organizovaným. Sílu získává kvůli postupné modernizaci a rozvoji společnosti. Vliv má především rozvoj technologií, informatiky či dopravy (McGowan, Cornelissen, Nel, 2007, 166).

Problematické je i samotné stíhání teroristů a prokazování jejich viny. Často je těžké rozlišit mezi „*teroristickými činy a legitimním bojem národů pod zahraniční okupací a koloniální nebo cizí nadvládou při výkonu svého práva na sebe ručení národů, které je v souladu s principy mezinárodního práva*“ (Evropský parlament, 2015, 1).

¹¹ Mezi „single-issue“ terorismus řadíme například ekoterorismus a protipopatový terorismus (Mareš, 2005, 61).

3 TEORIE HYBRIDNÍCH VÁLEK

Hybridní válka je pojem velice široký a komplexní, který se vyvíjí společně s novými aktéry i s rozvojem technologií. Následující kapitola přinese popis a vysvětlení tohoto konceptu. Jeho základní charakteristiky a užívanou terminologii. Druhá část kapitoly vykreslí hybridní válčení na dvou příkladech odlišných aktérů a válečných konfliktů ve 21. století a uvede základní charakteristiky hybridní války Islámského státu. Na základě těchto poznatků budeme schopni rozeznat hlavní znaky hybridní války. V třetí části kapitoly je uveden přehled srovnání hybridní války s konvenční válkou, guerillou a terorismem.

3.1 Definice pojmu hybridní válka

Samotný koncept hybridního válčení, tj. kombinace konvenčních a nekonvenčních prostředků boje,¹² je znám už od starověku.¹³ Ovšem oživení termínu „hybridní“ datujeme do roku 2006, kdy propukla druhá libanonská válka rozpoutaná šíitskou politickou a militantní organizací Hizballáh a také kvůli ruské anexi Krymu v roce 2014, o kterých pojednávají následující kapitoly (Neag, 2016, 14).

Jelikož se koncept hybridní války (zkratka HV) neustále vyvíjí, neexistuje jedna ustálená a komplexní definice hybridní války. Vždy záleží na konkrétním místě, aktérovi, historickém pozadí, ale také na oboru daného výzkumníka a jeho přístupu.¹⁴ V současné literatuře věnující se tomuto tématu neexistuje, kvůli obrovské diverzitě, typologie hybridních konfliktů. Pro potřeby této práce jsme hybridní války definovali na základě vedoucího aktéra – na hybridní válku vedenou státním a nestátním aktérem. Jednu z prvních odborných definic zabývajících se touto problematikou sepsal vysloužilý plukovník Námořní pěchoty USA Frank G. Hoffman: *„Hybridní válka zahrnuje celé spektrum různých druhů válčení zahrnující konvenční prostředky, nekonvenční taktiky a strategie, teroristické činy včetně extrémního násilí, nátlaku a kriminálních skutků.*

¹² Mezi nekonvenční prvky řadíme např. terorismus, užívání zbraní hromadného ničení či guerillové taktiky války, provádění útoků v „online“ světě, propagandu apod.

¹³ Např. napoleonské války (užití regulérní britské armády v kombinaci se španělskými guerillovými jednotkami) či válka ve Vietnamu (konvenční válka proti nepříteli užívajícího guerillové metody).

¹⁴ Např. Nemeth, Hoffman i McCuen jsou vojáci z povolání, snaží se definovat budoucí hrozby a najít vhodná řešení. Jiní autoři jsou naopak političtí analytici, jejichž primárním cílem je prostudovat státního aktéra s jaderným arzenálem, např. Rácz zaměřující se na ruskou hybridní válku na Ukrajině.

*Aktéry hybridních válek jsou jednak státy, tak i různé nestátní subjekty*¹⁵ (Hoffman, 2007, 8). V roce 2009 F. G. Hoffman uvedl čtyři následující charakteristiky HV (Hoffman, 2009):

1. *Smišené taktiky* – hybridní hrozby užívají konvenční a nekonvenční taktiky v kombinaci s terorismem a kriminální činností.
2. *Souběžnost* – hybridí¹⁶ mohou užívat v jednom časovém okamžiku více způsobů vedení konfliktu.
3. *Fúze* – hybridi se skládají nejen z profesionálních vojáků, ale také z teroristů, partyzánů a kriminálků.
4. *Kriminalita* – hybridní hrozby využívají kriminální činnost k udržení svých operací, někdy také jako jiskru pro další konflikt.

O pět let dříve tento termín použil William J. Nemeth ve své průlomové práci o Čečencích, kteří proti Rusku ve svých taktikách používali hybridní metody jako informační a psychologické operace. Na základě své studie stanovil definici HV: „*je to současná podoba guerillového válčení, která zahrnuje moderní technologie a moderní mobilizační metody*“ (Nemeth, 2002, 3).

V ČR byla taktéž vytvořena definice HV, jež vznikla v roce 2015 na základě dvoufázového výzkumu složeného z odborného semináře s předními experty na hybridní hrozby a z workshopu s akademiky, vojenskými představiteli i politiky. Zmíněný výzkum byl realizován v návaznosti na ruské činy na Ukrajině (viz kapitola 4.3) a v souvislosti s nárůstem obav a nejasností okolo termínu HV. Organizace Jagello 2000 ve spolupráci s Fakultou sociálních studií Masarykovy univerzity a s podporou Evropské komise v ČR podaly na základě vlastního výzkumu návrh komplexní definice HV, která zní: „*Hybridní válka je ozbrojený konflikt vedený kombinací nevojenských a vojenských prostředků s cílem jejich synergickým efektem přinutit protivníka k učinění takových kroků, které by sám o sobě neučinil. Alespoň jednou stranou konfliktu je stát. Hlavní roli při dosažení cílů války hrají nevojenské prostředky v podobě psychologických operací a propagandy, ekonomických sankcí, embarg, kriminálních aktivit, teroristických aktivit a jiných*

¹⁵ Nestátní aktéři zahrnují armádu, nadnárodní kriminální skupiny, teroristické sítě. Často v různých státech s různými sponzory (Thiele, 2015, 3).

¹⁶ Hybrid je aktér vedoucí konflikt s hybridními prvky, tj. zapojuje nekonvenční metody válčení. Může to být stát, ale také skupina, např. povstalci či teroristická organizace.

subversivních [rozvratných, pozn. autorky] aktivit obdobného charakteru. Vojenské operace útočníka jsou vedeny na zapřenou nepravidelnými silami kombinujícími symetrické a asymetrické způsoby vedení bojové činnosti proti celé společnosti a zejména proti jejím politickým strukturám, orgánům státní správy a samosprávy, ekonomice státu, morálce obyvatelstva a ozbrojeným silám.“ (Jagello 2000, 2015, 8).

NATO vnímá hybridní způsob boje jako „akční postup, který integruje různé cesty a prostředky při dosahování svých cílů.“ (Mumford, 2016, 8). Jako nejdůležitější součást HV řadí Mumford¹⁷ terorismus, který má mimořádnou sílu jako prostředek šíření strachu. Hlavním cílem HV je destabilizace soupeře (Mumford, 2016, 5–9).

Síla hybridů obecně spočívá v jejich schopnosti používat moderní technologie vůči nepřítelům, začleňovat je do svých operací téměř okamžitě, a ve schopnosti pracovat mimo konvence řídicí války minulé. William J. Nemeth řadí mezi další přednosti těchto hybridních aktérů: 1) myšlenky a nápady; 2) jednotlivce v podobě charismatických vůdců; 3) odolnost společnosti i armády vůči trestům; 4) silnou víru ve správnost jejich boje a 5) decentralizovanou taktiku boje (Nemeth, 2002, 70–74).

3.2 Terminologie

Jak bylo zmíněno výše, HV je koncept, který se neustále vyvíjí. V minulosti se objevilo několik možných označení, která popisovala netradiční typ válčení. Mezi nejčastěji zmiňované patří termíny: *Compound war*, *Unrestricted war*,¹⁸ *válka čtvrté generace*, *války nové generace*, *nelineární války* či obecně „nové války“. Nebo lze HV definovat pomocí více konvenčních termínů, například *konflikty s nízkou intenzitou a terorismus* (Nemeth, 2002, 3; Hoffman, 2007, 18–20; 2009, 34).

Koncept *Compound war* označuje strategickou spolupráci mezi jasně oddělenými konvenčními a nekonvenčními silami konfliktu. Ty jsou ve vzájemné souhře a využívají výhod a silných stránek jednotlivých složek a jdou za společným cílem. Jako typický příklad strategické synergie z historie uvedeme napoleonské války, v nichž se do bojů proti

¹⁷ Mumford vypracoval analýzu pro NATO (speciálně pro Centrum obrany proti terorismu), která se týká hybridních hrozeb a využití terorismu jako jejich hlavního nástroje.

¹⁸ Český překlad pro *Compound war* není zcela jasný, proto v práci operujeme s jeho anglickým originálem. Český ekvivalent pro *Unrestricted war* by mohl být neomezená válka.

společnému nepříteli spojila britská regulérní armáda a španělská guerilla (Hoffman, 2009, 34).

Termín *Unrestricted war* je konceptem, který byl uveden ve stejnojmenné knize *Unrestricted War / Unrestricted war-state* od dvou čínských plukovníků Qiao Lianga a Wanga Xiangsui z roku 1999. Nový styl válčení nazvali: „[v]álka bez pravidel a omezení.“¹⁹ Pracovali s novým myšlením a podali jednu z prvních definic nekonvenční války: „Podobné války ignorují hranice bojiště a klasické bojiště přestává existovat, stírají se hranice mezi státem a nestátním aktérem a mezi bojovníky a civilisty.“ (Neag, 2016, 16). Ve své době dokázali rozeznat potenciální vlivy globalizace a popsat benefity nekonvenčního válčení (Hoffman, 2009, 22).

*Války čtvrté generace*²⁰ využívají všech prostředků k posunu od mechanické k informačně-elektronické společnosti. Tím se maximalizuje síla povstání a způsobí se ztráta jasných hranic mezi válkou a mírem, vojáky a civilisty. Informační technologie používají nestátní aktéři k podkopání důvěry stávajícího slabého státu (Hoffman, 2007, 18, 30). Označení *nové války* je spíše určitý pohled na podobu budoucího válčení než jasně definovaný pojem (Nemeth, 2002, 3).

Hybridní válka se od ostatních liší svým rozsahem, prolínáním a užíváním prostředků o mnoho složitějších než v předešlých kategoriích, navíc není omezena pouze na nestátní aktéry. Základními rozlišujícími faktory hybridní války jsou dle Hoffmana (2007, 47):

1. Vysoká míra integrace všech možných složek na jednom bojišti;
2. Nekonvenční složka se stává rozhodující silou;
3. Zónami sporu se stávají oblasti velkých měst (městská zástavba);
4. Schopnost asimilovat technologie.

Hybridní válčení přitáhlo pozornost i ruských vojenských taktiků. Nejslavnější pojmenování pochází od generála Valeryho Gerasimova, šéfa generálního štábu Ruské federace. Ten popsal tzv. *novou generaci válčení* kombinující diplomatické, ekonomické,

¹⁹ V anglickém originále: „war beyond limits“ (Hoffman, 2007, 22).

²⁰ Za anglickým termínem Fourth Generation Warfare (4GW) stojí popis ostatních generací: Války první generace vyvrcholily ohromnými armádami napoleonské éry. Války druhé generace díky průmyslové revoluci využívaly palebnou sílu. Války třetí generace využívaly tzv. mechanizovanou válku. Války páté generace budou typické rozvojem biotechnologií a aktéry se stanou menší skupiny, nikoliv státy.

politické a další nevojenské metody s přímou vojenskou silou (Rácz, 2015, 36). V roce 2013 generál Gerasimov hovořil o novém válečnictví a výzvách, kterým ruská armáda čelí, s čímž souvisí nutnost inovovat vlastní vojenské operace. Pro tento přístup – k popisu ruské reakce proti hybridním hrozbám – se vžil termín Gerasimova doktrína (Galeotti, 2016, 21; Rácz 2015, 36). Na Gerasimův koncept navázali autoři S. Chekinov a S. Bogdanov, kteří zdůrazňovali nutnost zapojení médií, náboženských a kulturních organizací, NGOs a veřejných hnutí v koordinovaném útoku proti nepříteli (Rácz, 2015,38).

Druhým ruským termínem popisujícím války kombinující konvenční a nekonvenční metody je *nelineární válka*. Její definice zní: „*válka zahrnuje všechny a všechno, veškeré aspekty života a stále zůstává nepolapitelná ve svých základních obrysech*“ (Nathan Dubovitsky aka Vladislav Surkov, cit. in Rácz, 2015, 37).

3.3 Bojiště hybridních válek

V minulosti bylo užití nekonvenčních nástrojů známkou slabosti nestátního aktéra, který neměl dostatek vojenských sil na vedení konvenční války (Thiele, 2015, 9). V dnešní době se na takovýto jev nahlíží zcela odlišným způsobem díky moderním hybridním taktikám a jejich účinnosti. Je zřejmé, že užití hybridních prvků již není známkou slabosti (Hoffmann, 2009, 38).

Rozvoj technologií totiž mění podobu konfliktů, což vede k nutnosti vytvořit nové strategie, jak čelit hybridním nepřátelům nejen v bitvách, ale hlavně v jejich kampaních cílených na myšlení nepřátel (Hoffman, 2007, 58). Hybridní války tedy neznamenají konec „starého systému válčení“, nýbrž jsou modifikací a komplikací pro obranné politiky 21. století. K tomuto tvrzení se vyjadřuje také Hoffman ve své studii: „*Každý věk má svůj koncept války a díky globalizaci je ta současná nejnebezpečnější*“ (Hoffman, 2007, 43, 11). Právě globalizace, urychlování šíření informací i dopravy, snazší dostupnost zbraní a vliv médií usnadňuje vést nové formy informační a psychologické války napříč celou Zemí.

Je velice důležité si uvědomit, že HV se neodehrávají na klasickém fyzickém bojišti zahrnujícím pozemní či vzdušné operace, nýbrž je pro ně prostor naprosto neomezený (Thiele, 2015, 4). Díky/kvůli informační společnosti a moderním technologiím jsou

hybridní války typické „multi-dimenzitou“ prostoru bojů. To zahrnuje nejen informační prostor, kyberprostor, fyzický prostor, vesmír, ale i prostor kulturních identit.

Oceán přestal být bariérou kvůli satelitním systémům, mezinárodnímu terorismu, nukleárním hrozbám a jiným zbraním hromadného ničení včetně kyberzločinu.²¹ Současní nepřátelé jsou asymetrickí, dynamičtí, těžko předvídatelní a neustále se adaptující (Neag, 2016, 15).

HV kromě informačních a komunikačních technologií spoléhají na tzv. *populační bojiště*. Tento termín použil ve své práci bývalý plukovník americké armády a jeden z předních odborníků na nekonvenční válčení John J. McCuen (2008, 107). Populační bojiště jsou tedy nové bojové zóny, kde se Západ²² nedokázal efektivně bránit a bojovat. Je zásadní pochopit lokální společnost v oblasti konfliktu, stejně jako porozumět veřejnému mínění domácí populace i té zahraniční. S tím souvisí jeho doporučení: Pokud chtějí oponenti HV vyhrát, je nutné uspět na třech rozhodujících bojištích, která jsou spojena právě s populacemi, tj. bojiště lokálního obyvatelstva v zóně konfliktu, bojiště domácího obyvatelstva dané země a bojiště zahrnující celé mezinárodní společenství.

Výhry lze dosáhnout podchycením tzv. *lidského terénu*²³ – s tímto pojmem pracuje ve své studii McCuen (2008). Uvádí příklad neúspěchu USA ve Vietnamu, kde se Spojené státy soustředily na studenou válku a zapoměly na obnovení sociálního pořádku, institucí, usmíření zneprátených stran a obecně na upevnění jednoty celého národa v post-konfliktních oblastech. A byť konvenčně americké síly částečně vyhrály, uvedly zemi do chaosu, což potvrdil i poválečný stav v Afghánistánu a Iráku, kde se situace opakovala. Velice důležité jsou v podobných oblastech postižených válkou stabilizační operace směrem bottom-up,²⁴ které by měly plynule navazovat na ofenzivní a obranné operace, a nesoustředit se pouze na úspěch udávaný, jak autor uvádí, počtem zabitých či zajatých nepřátel. To je McCuenův návrh, jak bojovat proti hybridním hrozbám, ještě když

²¹ Za kyberzločin můžeme považovat jakoukoli trestnou činnost páchanou za pomoci informačních a komunikačních technologií.

²² Myšlena hlavně americká armáda.

²³ Anglický výraz „human terrain“, přeložen autorkou.

²⁴ Směr „bottom-up“ je přístup, který by se měl snažit o obnovu či rozvoj společenstev odspodu nahoru. Měl by pocházet od místních lidí, od jejich potřeb, které budou jasně definovány. Jeho protipólem je směr „top-down“, kdy většinou odborníci z vyspělých zemí aplikují obnovu či rozvoj z jejich pohledu, bez řádné přípravy a debaty s místními lidmi.

jsou v počátcích a využívají poválečného „vakua“ – volného prostoru bez řádu (McCuen, 2008, 108–109, 111).

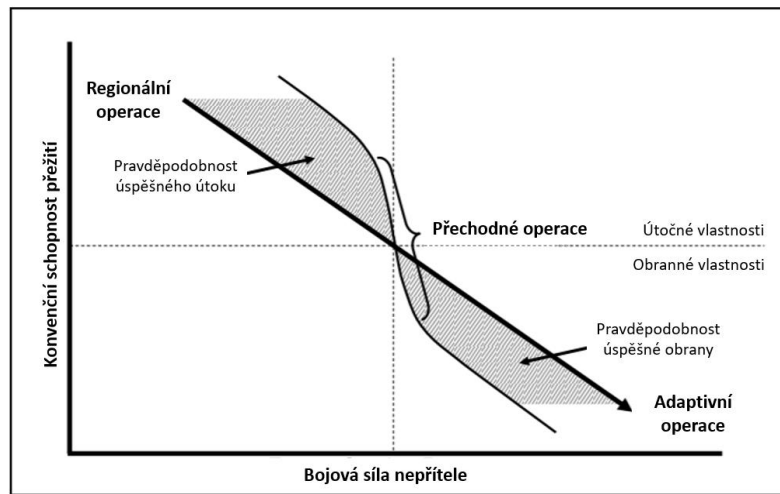
Tuto teorii podporuje studie W. J. Nemetha o válce v Čečensku, ve které zdůrazňuje důležitost nejen porozumět vojenské organizaci, ale i dané společnosti. Je to zásadní z toho důvodu, že „úspěšná válka je záležitostí společenské organizace, nikoliv nadřazené síly zbraní“ (Nemeth, 2002, 1). McCuen podává ve své studii doporučení, jak těmto hrozbám čelit: Je důležité vyvinout větší flexibilitu a dívat se na problémy více holisticky – přistupovat k válce zahrnující více typů bojových zón, soustředit se na místní populaci a také získat podporu veřejného mínění, neboť hybridní nepřátelé mají velký vliv a poměrně dobře se jim daří získat veřejné mínění na svou stranu.

Výrok Carla von Clausewitze, že je válka jen politika jinými prostředky, můžeme použít jako ukázkou vývoje válečných metod od konvenčního násilí až po zakomponování hybridních prvků do boje. A právě evoluce těchto prostředků způsobila, že se války neodehrávají jen na bitevních polích v předních liniích, nýbrž v zónách zdánlivě bezpečných. Ralph Thiele tento stav trefně pojmenoval: „*nic už není černo-bílé. Šedá je nová barva války*“ (Thiele, 2015, 9).

Pro HV v jednoduchosti neexistuje území, které by mohlo být z války vynecháno, a neexistují prostředky, které by nebyly v této válce využity. Stírají se rozdíly mezi vojáky a civilisty, mezi státním a nestátním aktérem a mezi organizovaným násilím, terorem, kriminalitou a válkou (Hoffman, 2007, 17, 11).

Americká armáda identifikovala tři odlišné operační fáze hybridních válek, které jsou znázorněny na obrázku č. 3 níže. Rozlišuje *regionální operace*, *přechodné operace* a *adaptivní operace*. Regionální operace se zaměřují na vnitřní hrozby a na regionálního protivníka. Hlavním cílem je útok a destabilizace nepřítele, získání veřejné podpory, omezení klíčové infrastruktury a kolaps ekonomických struktur. Přechodné operace představují most mezi regionálními a adaptivními a obsahují prvky z obou. Hybrid se snaží dosáhnout svých cílů i přes intervenci nepřítele, kterého se snaží předstihnout. V době, kdy je hybridní hrozba oslabena a hrozí porážka, přechází na adaptivní operace a hlavním cílem je ubránit se, přežít a oslabovat nepřítele. Stále však zůstává i dlouhodobý cíl, tj. rozšíření sféry vlivu (US Army: Hybrid Threat, 2010, sekce 4-1 až 4-4).

Obr. 3: Vývoj bojových operací

Zdroj: US Army: Hybrid Threat, 2010, sekce 4-1 (přeloženo autorkou)

3.4 Příklady hybridních válek

V předešlých kapitolách bylo řečeno, že koncept hybridního válčení není novodobým fenoménem, ale existoval zde po staletí. Hybridní válčení použili například protivníci vůči Napoleonovi, proti němuž se britská regulérní armáda spojila se španělskou guerillou za cílem porazit společného nepřítele.

Z minulého století jsou považovány válečné konflikty v období studené války za příklad HV. Neprobíhala totiž klasická konvenční válka mezi soupeřícími velmocemi, nýbrž se odehrávaly tzv. proxy války,²⁵ které nesly prvky hybridity. Nejčastěji zmiňovaným konfliktem je válka ve Vietnamu, která se odehrála v letech 1955 až 1975. Krom klasických vojenských složek se do sporu zapojila i partyzánská organizace známá pod jménem Vietkong. Druhým příkladem pocházejícím z 20. století je zformování a aktivity mudžahedínů²⁶ po sovětské invazi do Afghánistánu v roce 1979. Hoffman je označuje za „hybridní válečníky“ či jen za „prototyp hybridního aktéra“ (Hoffman, 2007, 35).

²⁵ Tzv. zástupné války, kterých se nepřímo účastní zúčastněné státy používající jiné strany/státy místo toho, aby se střetly samy v přímém konfliktu. V tomto případě např. SSSR vs. USA ve Vietnamu při snaze zastavit/umožnit šíření komunismu.

²⁶ Jsou muslimové, kteří bojují v tzv. svaté válce, tj. chtějí zachovat hodnoty, které ctí islám. V Afghánistánu se zformovala v té době militantní a guerillová část.

Na konci 90. let 20. století proběhla válka v Čečensku a byl to průlomový konflikt, co se hybridních válek týče. Čečenci vedli skvělé psychologické a informační kampaně jako doplněk své guerillové války proti svému protivníkovi – Rusku. Snažili se oslabit ruskou morálku a vyvolávat ve vojácích strach. Mezi jejich psychologické operace patřily (Nemeth, 2002, 57):

1. Vydávání se za ruské vojáky či členy NGOs (neziskové nevládní organizace) s cílem dostat se na ruské území.
2. Dekapitace ruských mrtvých vojáků a pohození jejich hlav kolem bojových linií či pověšení mrtvých i zraněných do přední linie, což by pro Rusy znamenalo střílet přes své, aby zasáhli protivníky.
3. Hrozba nukleárního terorismu vůči ruskému obyvatelstvu.
4. Hrozba přeměny separatistického boje do náboženské války vytvořením Islámského státu na Kavkaze, odkud by byly prováděny teroristické operace proti Rusku.

Ačkoliv ve svých operacích byli Čečenci úspěšnější než Rusové, nedosáhli potřebné zahraniční pomoci, která by zajistila dlouhotrvající mír. Tu chtěli získat díky informační kampani, která zahrnovala televizní vysílání a jiné mediální výstupy. Čečenská hybridní společnost,²⁷ jak tento stav nazval W. J. Nemeth, dlouho odolávala pomocí kolektivního, hluboce zakořeněného, negativního postoje vůči Rusku. Podařilo se jim díky tvrdé vojenské morálce všech obyvatel, charismatických vůdců a schopnosti užívat moderní technologie oslabit mocného protivníka a smazat hranice mezi guerillovou válkou a terorismem (Nemeth, 2002, 58–74).

Jedním z nejlepších příkladů hybridního aktéra je *nestátní organizace* – libanonský Hizballáh. Jedná se o militantní skupinu a politickou stranu. Členové Hizballáhu jsou vysoce disciplinovaní a dobře trénovaní vojáci s velice pokročilou technologickou výbavou. V roce 2006, v druhé libanonské válce, ukázali schopnost nestátního aktéra najít slabiny a zranitelnost izraelské armády, a tím pádem i slabiny celého

²⁷ Hybridní společnost vzniká v decentralizovaných státech, které jsou nestabilní a vysoce násilnické. Společnost je anarchická a tradiční normy se prolínají s moderními normami, teoriemi a technologiemi (Nemeth, 2002, V).

západního konceptu válčení²⁸ (Hoffman, 2007, 36, 58). Užívali konvenční zbraně v kombinaci s nekonvenční silou, tj. guerillu, psychologickou válku, terorismus i kriminální aktivity (podrobněji v kapitole 4.3.1; Thiele, 2015, 5).

Avšak největší pozornosti koncept hybridní války dosáhl díky ruským akcím na východě Ukrajiny a anexí Krymu v roce 2014. Zároveň to byl *první státní aktér*, který využil celou škálu hybridních nástrojů k potlačení svých nepřátel a k dosažení vytyčených cílů. Jejich akce destabilizovaly celý region, zneužily slabých míst, podkopaly demokracii a hlavně porušily mezinárodní právo (podrobněji v kapitole 4.3.2; Thiele, 2015, 2, 6).

V roce 2014 se na mezinárodní scéně objevila nová hybridní hrozba. Islámský stát v Iráku a Levantě. Nestátní aktér, který měl dopad na celosvětové dění a naplno využil současného globalizovaného světa (podrobněji v kapitolách 5 a 6).

Hybridní hrozby způsobily dynamickou změnu mezinárodní bezpečnosti užíváním a kombinováním nekonvenčních druhů boje (Neag, 2016, 15). Proti HV bojují světové organizace, které se snaží přijít na způsoby, jak těmto efektivním, flexibilním a rychle se šířícím hrozbám čelit v dynamickém prostředí 21. století. Příkladem může být oznámení tajemníka NATO Jense Stoltenberga, který prohlásil při vydání Strategie NATO proti hybridnímu válčení, že: „(...) vidíme násilí v Sýrii, Iráku a v severní Africe. V našich ulicích se objevují teroristické útoky inspirované násilím na Blízkém východě. A také můžeme vidět více asertivní Rusko, které je ochotno použít vojenskou sílu, aby změnilo hranice a anektovat území cizího státu, poprvé od dob 2. světové války. Proto se musíme přizpůsobit a my se přizpůsobujeme, částečně zvyšováním připravenosti našich sil. Provádíme největší posílení kolektivní obrany od dob Studené války. A děláme to jako Aliance, spolupracujeme s partnery, abychom toto přizpůsobení uskutečnili a byli připraveni čelit nových bezpečnostním hrozbám.” (Thiele, 2015, 1–2).

Severoatlantická organizace v roce 2016 taktéž nechala vypracovat analýzu, jejímž cílem bylo zjistit důležitost terorismu v rámci hybridního válčení. Dochází v ní k závěru, že v nedaleké budoucnosti již nebude možné rozlišovat terorismus, vedení nekonvenční války či konflikt konvenční. Hlavním důvodem je právě efektivita hybridních metod a minimalizace rizik spojených s konvenčním bojem (Mumford, 2016, 11–13)

²⁸ Západní koncept válčení je v odborné literatuře týkající se hybridních válek spojován s vedením tradiční konvenční války (např. v dílech od Hoffmana, Thieleho či McCueana).

3.4.1 Hybridní válka Hizballáhu

Libanonská militantní i politická organizace Hizballáh prokázala studiem západního stylu boje v roce 2006, že dokáže nalézt slabiny nepřítele a na základě těchto poznatků rychle reagovat a bránit se proti izraelským taktikám boje. Podle Hoffmanna nebyl tento amorfní konflikt ojedinělou anomálií, nýbrž ukázkou budoucnosti (Hoffman, 2009, 37).

Jak tedy Hizballáh k VH dospěl? Abychom k odpovědi dospěli, musíme nejprve vysledovat historii organizace. Její zrod se datuje do roku 1982 do oblasti severovýchodního Libanonu (údolí Biqá'). Byla to doba, kdy probíhala libanonská občanská válka, Izrael uskutečnil okupaci jižních částí Libanonu a šíitská komunita byla inspirována Islámskou revolucí v Íránu v roce 1979 (Shatz, 2004).

Hizballáh v překladu znamená „Strana boží“, a zřejmě právě proto se skládá z šíitských radikálů a odpadlíků z řad hnutí Amal.²⁹ Těší se velké podpory ze strany Íránu, který jí poskytuje jak zbraně a rádce, tak i finance. Organizace má pyramidovou strukturu s množstvím menších přidružených organizací. V čele stojí sedmičlenná rada a hlavou hnutí je generální tajemník (v současnosti je to Hasan Nasralláh). Hlavní základnu tvoří jižní předměstí Bejrútu a oblasti s šíitskou většinou, které mají vlastní regionální vedení. Jsou to oblasti jižního Libanonu a severní část údolí Biqá' (Daniel, 2014, 33–37; viz obr. č. 4).

²⁹ Celým názvem Libanonské pluky odporu. Toto hnutí je v současnosti nejsilnější libanonská parlamentní politická strana, ale také milice. Členové Amalu přešli do Hizballáhu po výměně vůdce, s čímž nesouhlasili. Obě hnutí jsou si navzájem rivaly.

Obr. 4: Mapa území spravovaných Hizballáhem v roce 2006

Zdroj: Židovský tiskový a informační servis, 2011

Přestože je Hizballáh znám jako teroristická hrozba,³⁰ je to ve skutečnosti pouze jedna z jeho stránek. Po skončení občanské války v 80. letech probíhala poválečná rekonstrukce, která se zaměřila pouze na ekonomická centra Libanonu (Daniel, 2014, 40). Stát nedokázal efektivně zajišťovat základní služby svým občanům, a tak se stal postupem času Hizballáh silnou alternativou ke slabému státu. Postupně se začal integrovat do politického systému jako strana a dosáhl úspěchu. V parlamentních volbách získal 10 % křesel a dva ministerské posty (Piotrowski, 2015, 1).

V současné době Hizballáh vlastní 6 velkých nemocnic i menší zdravotnická centra, 14 dobře vybavených škol a další vzdělávací instituce všech úrovní. Poskytují výukové granty a spravují mládežnické, charitativní i odborové organizace. V menší míře spravují sběr odpadu, veřejnou dopravu, poskytují pitnou vodu a dodávky elektřiny. Nepřímo poskytují mikro půjčky pro rozvojové projekty. K těmto veřejným službám patří i soudní služby a zajištění bezpečnosti v oblastech pomocí vlastních policejních složek. Jejich roční rozpočet přesahuje 100 milionů dolarů, z nichž hodně pochází z Íránu. Schopnost efektivně tyto služby zajišťovat a poskytovat pomáhá budovat jejich autoritu

³⁰ Členové provedli teroristické útoky většinou na židovské cíle, např. v Bejrútu, v Buenos Aires a v roce 2012 v bulharském Burgasu, při kterém zemřelo 7 lidí (Piotrowski, 2015, 2).

a legitimitu, která je podpořena i vlastními médii. Sami sebe se vidí členové Hizballáhu spíše jako doplněk státu než jako jeho náhradu a označují se za tzv. společnost odporu, která smazává rozdíly mezi státním a nestátním, čímž dochází, jak to pojmenoval ve svém článku Jan Daniel, k hybridizaci společnosti (Daniel, 2014, 40–44; Shatz, 2004).

Avšak jejich vysoce disciplinovaná, dobře trénovaná a technologicky vyspělá armáda složená z decentralizovaných buněk zůstává ve středu zájmu, a to především od léta 2006, kdy Hizballáh vyvíjel tlak na Izrael, aby propustil tři libanonské vězně (Rácz, 2015, 31; Hoffmann, 2009, 36). Tento konflikt nakonec přerostl v 34 dnů trvající válku mezi izraelskou armádou a jednotkami Hizballáhu. Izrael byl nucen mobilizovat 30 tisíc vojáků a záložníků. Bitva si vyžádala 119 mrtvých a 1 244 zraněných izraelských vojáků a 44 civilních obětí na izraelské straně (Piotrowski, 2015, 2; Israel Ministry of Foreign Affairs, 2013).

Ve válce byl Izrael zaskočen jejich obrannými zbraněmi. Hizballáh disponoval protipancéřovými raketami, protitankovými střelami ruského původu či bezpilotními letouny (UAVs), které sloužily k průzkumu. Díky íránské pomoci vlastnili asi 14 tisíc raket a technologie pro noční vidění. Investovali do špionážního vybavení a také probíhalo odposlouchávání izraelských hovorů a dešifrování jejich rádiového vysílání.

I přes to všechno neměli nad Izraelem technologickou převahu a jejich vítězství je přisuzováno připravenosti na bojový terén a důkladnému studiu jejich protivníka. Proti moderní konvenční síle použili guerillové taktiky a moderní technologie především v městské zástavbě. Tu využili ve svůj prospěch jako úkryty a klíčové opěrné body. Útočili také na psychiku nepřítele. Během jednoho dne byli členové Hizballáhu schopni vypálit až 250 raket na izraelské území, čímž zapříčinili rozsáhlou evakuaci civilní populace (Hoffman, 2007, 37–39). Izrael také čelil masivní propagandistické kampani, neboť Hizballáh šířil do celého arabského světa jejich porážku, což mělo zlomit vůli protivníka (Thiele, 2015, 5).

Hoffmann napsal, že „*díky Hizballáhu, se teoretický koncept hybridní války stal realitou*“ (Hoffman, 2009, 37). Hizballáh ukázal, že technologická převaha a velké konvenční formace nejsou automaticky zárukou vítězství. Byl to ve své době největší úspěch, jakého mohl nestátní aktér v bojových operacích dosáhnout. Stal se tak indikátorem podoby budoucích konfliktů – směru, kterým se budou války vyvíjet – a zároveň modelem pro teroristické skupiny jako al-Káida nebo IS (Piotrowski, 2015, 2).

3.4.2 Ruská hybridní válka

Rusko ukázalo, že ačkoli tradiční boj stále přetrvává, už to není primární prostředek vítězství na bojišti 21. století (Thiele, 2015, 2). V roce 2014 se uskutečnila hybridní válka, kterou vedlo Rusko proti Ukrajině. Byl to první státní aktér, který otevřeně vedl válku nekonvenčními metodami. Rusko vůči Ukrajině použilo širokou škálu vojenských, ekonomických, informačních, propagandistických, diplomatických i kybernetických prostředků boje (Jagello 2000, 2015, 10). Svými akcemi Rusko destabilizovalo celý region a vytvořilo úplně nový fenomén v bezpečnostním prostředí Evropy.

Rusko už v roce 2008 použilo prvky hybridního válčení v konfliktu s Gruzii. Využívali ekonomické sankce, embargo a také vedli informační válku, ve které vykreslovali Gruzii jako agresora, zatímco Rusko vystupovalo v médiích jako obránce svých občanů. Podpurná válka probíhala i v kyberprostoru. Bylo napadeno 38 gruzínských stránek včetně národní banky a parlamentu (Jagello 2000, 2015, 9)

Hybridní válka mezi Ruskem a Ukrajinou se pojí s tzv. ukrajinskou krizí, která začala v listopadu roku 2013 a vyvrcholila anexí Krymu. Ukrajina čelila největší hrozbě národní bezpečnosti od pádu Sovětského svazu. Měla po šestiletém vyjednávání v Litvě podepsat tzv. dohodu o přidružení s Evropskou unií, jenže prezident Viktor Janukovič podepsání odmítl. Na jeho rozhodnutí o odmítnutí podpisu mělo vliv dřívější setkání s ruským prezidentem, při němž Ruská federace vyvíjela na Ukrajinu nátlak v podobně různých omezujících opatření, která se dotkla zejména vývozu. To nechtěl ukrajinský prezident dopustit, i když by podepsání dohody znamenalo otevření hranic pro volný pohyb zboží a osob bez většího omezení v rámci celé EU (Chvátalová, 2016, 2–3; Lebduška, 2013,2–3).

Ukrajinská společnost reagovala na odmítnutí dohody protesty. Na náměstí v Kyjevě a ve Lvově se sešlo přibližně deset tisíc demonstrantů. Série protestních akcí, které začaly v listopadu 2013, jsou označovány jako „Majdan“ či „Euromajdan“.³¹ Krize vyvrcholila v únoru roku 2014, kdy došlo ve dnech 18. až 21. února ke krvavým střetům mezi představiteli majdanu s vládními silovými složkami. Následoval útěk prezidenta

³¹ „Za Euromajdan byla označována celá tato vlna proevropských demonstrací a občanských nepokojů, která začala v noci ze dne 21. listopadu 2013.“ (Prudilová, 2014, 5)

Janukoviče z Kyjeva a odebráním jeho moci ukrajinským parlamentem (Shveda, Park, 2016, 85, 90; Prudilová, 2014, 5–6).

Dne 27. února byla ustanovena prozatímní vláda a zároveň začali neoznačení ozbrojenci obsazovat poloostrov Krym. V autonomní republice obsadili klíčové budovy, letiště i přístavy a na budově regionálního parlamentu zavlála ruská vlajka (Prudilová, 2014, 7–8; Reuters, 2014).

Po únorovém obsazení propukly na Krymu proruské protesty. Prezident Putin zpočátku popíral přítomnost ruských vojenských jednotek na Krymu, později to však přiznal. Odhady hovoří o šesti tisících vojácích, kteří na Krymu působili už od 27. února, ačkoliv oficiální schválení nasazení ruské armády proběhlo až 1. března 2014 (Chvátalová, 2016, 4; Prudilová, 2014, 8; Reuters, 2014). Od té doby Rusko užívalo své vojenské jednotky k ochraně tzv. ruských zájmů na Ukrajině. Dne 6. března měli vojáci a různé paramilitantní skupiny de facto pod kontrolou celý poloostrov. Tato taktická, precizní a rychlá akce ze strany Ruska ukázala, že byla operace připravována roky dopředu (Chvátalová, 2016, 4).

Deset dní poté se na Krymu konalo regionální referendum o secesi od Ukrajiny a přiřazení oblasti k Rusku (Chvátalová, 2016, 4). Volební účast překonala 80 % a více než 95 % voličů hlasovalo pro oddělení od Ukrajiny (Prudilová, 2014, 10). Krymští úředníci 16. března deklarovali, že chtějí být součástí Ruska. Putin prohlásil, že bude naprosto respektovat přání krymského lidu. Mezinárodní společenství a Ukrajina prohlásily referendum za nelegální a neplatné (Ray, 2018, nestránkováno; Ivanov, Idzhylova, Webster, 2016, 162; Reuters, 2014). Samotné konání referenda o odtržení porušuje ukrajinskou ústavu, která stanovuje, že změna územní celistvosti země musí být rozhodnuta v celostátním referendu, nikoliv jen v rámci krymské autonomie. U voleb byla navíc neustále přítomna armáda, ve volebních místnostech chyběly volební seznamy, takže lidé mohli hlasovat vícekrát. Hlasování se zúčastnili i ruští občané a nekonalo se v oblastech, ve kterých nemělo většinovou podporu. Docházelo také k zabavování dokladů neruským obyvatelům apod. Hlavně došlo k manipulaci s výsledky hlasování (The Guardian: Crimea referendum, 2014; Prudilová, 2014, 11–12). „*Referendum bylo uznáno pouze osmnácti státy, pět z nich jsou členy OSN – Afghánistán, Nikaragua, Rusko, Sýrie a Venezuela.*“ (Prudilová, 2014, 12)

Pro nastínění situace: poloostrov Krym leží na severu Černého moře. Do roku 1954 byl součástí Ruska, avšak vedení SSSR převedlo Krym pod správu Ukrajiny. Po rozpadu SSSR bylo toto rozhodnutí ruskými politiky zpochybňováno. Dne 18. března 2014 při svém projevu k ruskému parlamentu Vladimir Putin řekl, že připojení Krymu k Ruské federaci je napravení historické nespravedlnosti a chyby (President of Russia, 2014). Oblast je pro Rusko důležitá převážně ze strategického hlediska, je to totiž přístup ke geograficky teplým mořím a nachází se zde i vojenská základna. Do té doby si základnu na Krymu v Sevastopolu Rusko muselo jen pronajímat. V minulosti zde navíc proběhlo vysídlování původních obyvatel – krymských Tatarů na Sibiř (Prudilová, 2014, 4). To znamenalo změnu složení populace ve prospěch ruské menšiny. V současné době 77 % obyvatel poloostrova považuje ruštinu za svůj mateřský jazyk. Velká ruská populace žije také ve východních oblastech Ukrajiny (Chvátalová, 2016, 2–3; názorně na obr. 5 níže).

Obr. 5: Rozložení ukrajinského obyvatelstva mluvícího rusky

Zdroj: CNN, 2014 (upraveno autorkou)

Necelý měsíc po referendu na Krymu ohlásily svůj zájem o odtržení od Ukrajiny dvě samozvané republiky – Doněcká a Luhanská. V květnu 2014 zde proběhla referenda, která jsou také prohlášena za nelegální. Na konci května vyhlásily na východě země nový stát jménem Novorusko. Ovšem jeho území se neustále zmenšuje. Ukrajina, pod vedením nového proevropského prezidenta Petra Porošenka, chce dostat celé území zpátky pod státní kontrolu. Na počátku roku 2015 došlo ke dvěma mírovým dohodám, tzv. První

a Druhé minské dohodě. Situaci však stále komplikují proruští separatisté přítomní na východě Ukrajiny (MZV ČR, 2016, 13; Ray, 2018, nestránkováno).

Jako reakce na porušení mezinárodního práva³² byly na jednotlivé osoby i na ruský finanční sektor, obranný průmysl a energetiku uvaleny sankce. Následovalo rušení dohod Evropské unie s Ruskem. Tyto kroky měly výrazný dopad na ruskou ekonomiku. Došlo ke snížení růstu ekonomiky a k propadu rublu. Samotný Krym trpí poklesem turismu, sankcemi, neustálou přítomností armády a provázaností své infrastruktury s Ukrajinou (Chvátalová, 2016, 5; Ivanov, Idzhylova, Webster, 2016, 162; MZV ČR, 2016, 13).

Díky ukrajinské krizi a ruské agresi se v roce 2014 rozvířila debata o hybridních válkách. Ruské hybridní operace plánované roky dopředu se soustředily na matoucí informační válku, aniž by primárně chtěly využít konvenční síly. Masivně využívaly na šíření ruské propagandy kybernetické zbraně a sociální sítě. Už Vladimír Iljič Lenin hovořil o důležitosti propagandy, která by měla být vedena ve dvou směrech: 1) informovat a mobilizovat vlastní síly a hlavně 2) otrást a pomalu zničit nepřítele (Rác, 2015, 23).

Ruské konvenční síly se do poloviny února 2015 skládaly z 15 tisíc ruských vojáků přítomných na území Ukrajiny, 55 tisíc vojáků na hranicích a asi z 30 tisíc nelegálně ozbrojených členů milic na východě Ukrajiny.³³ Disponovaly raketami a bezpilotními letouny, jejichž kombinaci je přisuzováno 85 % ukrajinských obětí. Rusko maximálně využilo moderní technologie pro průzkum, cílení, přesnost, ale také zastrášení a vzbuzování nejistoty obyvatelstva. Rusko své operace nijak neskrývalo a provádělo cvičení separatistů hned za hranicemi, kde je trénovalo v užívání vesmírných, raketových, jaderných i psychologických zbraní (Thiele, 2015, 6–8).

Mezi nevojenské nástroje ruské hybridní války zařadil Stephen Blank následující akce (Blank, 2015, cit. in Thiele, 2015, 8):

- investice v klíčových sektorech evropské ekonomiky;
- vliv díky ruským investicím a politickým elitám;

³² Zákaz použití síly proti druhému státu, anexe území patřící jinému suverénnímu státu. Anexe je podle charty OSN nelegálním a nepřijatelným krokem v rámci mezinárodního práva (UNGA, 2014).

³³ Milice bojovaly ve stylu partyzánských skupin, účastnily se městských nepokojů a vyvolávaly konflikty. Skvěle využívaly k boji městskou zástavbu (Cebotari, Eremia, 28).

- nákup médií podporujících anti-integrační tendence;
- prodej zbraní;
- proniknutí ruských agentů do evropských organizací;
- provázání ruského organizovaného zločinu s místními kriminálníky;
- využívání etnických napětí a udržování vazeb s náboženskými institucemi;
- masivní kybernetické útoky na vybrané cíle;³⁴
- rozsáhlá podpora ruských zahraničních informačních zdrojů.

Rusko se snažilo o oslabení ukrajinské centrální vlády tím, že prosazovalo federalizaci, manipulovalo s cenou importovaného zemního plynu či zakázalo používat ruský vzdušný prostor ukrajinskými společnostmi. Jejich cílem bylo znejistit protivníka, tj. ukrajinské obyvatelstvo, aby nepoznal, kde je pravda a komu důvěřovat. Rusové používali státní televizi s dosahem na Ukrajinu či vládou placené internetové blogery (Jagello 2000, 2015, 10). Vedli velmi strategickou tzv. informační válku s dezinformacemi (Rácz, 2015, 67).

András Rácz, který se specializuje na ruskou a post-sovětskou bezpečnostní politiku, ve své studii z roku 2015 popisuje důvody, proč bylo Rusko na Ukrajině úspěšné. Hlavní zásluhu připisuje momentu překvapení a rychlosti jejich dezinformační války proti oslabené Ukrajině. Přisuzováno je to počátečnímu odmítání formálního zapojení, což způsobilo zmatek a neschopnost provést rychlou a adekvátní odvetnou akci. Dále je úspěch spatřován v nerozlišování vojáků od civilistů, proti kterým se dalo velice obtížně zasahovat. Navíc měli na Ukrajině skvělé podmínky pro vedení hybridní války. Rácz zmiňuje vojenskou převahu nad Ukrajinou, slabé centrální instituce, dlouhotrvající, regionálně lokalizovanou nespokojenost s ústřední vládou, ruský mluvící menšinu, slabá místní média a také infrastrukturu umožňující snazší logistiku pro Rusko (Rácz, 2015, 66–80).

V odborné literatuře nalezneme několik možných členění etap a průběhu ruské hybridní války na Ukrajině. Organizace Jagello 2000 rozlišuje 4 fáze, které Rusko užívalo už v době SSSR, a to: 1) demoralizace a 2) destabilizace cílové společnosti; 3) vyvolání krize v cílové společnosti a 4) převzetí kontroly nad cílovou společností vnitřními silami napojenými na útočníka (Jagello 2000, 2015, 11). Oproti tomu Rácz rozeznává tři fáze:

³⁴ Napadení ukrajinského sčítacího volebního elektronického systému, útok na ukrajinské dopravní sítě nebo útoky na webové stránky dobrovolnických praporů, což je jen špička ledovce ruských kybernetických operací a špionáží (Jagello 2000, 2015, 10).

1) *přípravnou fází* (strategická, politická a operační); 2) *útočnou fází* (prasknutí napětí, odstranění ústřední moci, vytvoření alternativní politické moci) a 3) *fází stabilizační* (politická stabilizace výsledku, separace získaného teritoria od mateřské země a poslední etapou je trvalé omezení strategické svobody pohybu obyvatel napadané země; Rác, 2015, 57–67).

Thiele ve své studii upozorňuje na lekci, kterou by si měl svět z tohoto příkladu vzít. Hovoří o tom, že etnicky smíšené společnosti jsou výrazně citlivější na manipulaci masovými a sociálními médii. Rusko dlouho před rokem 2014 budovalo na Ukrajině síť klíčových politiků, zapojovalo tajné agenty i žoldáky. Díky tomu poté mohlo provést tak rychlou akci, na kterou nedokázaly místní složky adekvátně reagovat. Zdůrazňuje potřebu zabránit hybridní hrozbě už v počátcích pomocí propagace demokracie, lidských práv, ale také transparentností, silnou regionální spoluprací a kooperací. Zatímco hybridní válka je „šedá“, oponenti musí využít celé barevné spektrum možností všech partnerských národů a zapojených organizací (Thiele, 2015, 9–10).

3.4.3 Základní znaky hybridní války Islámského státu

Na základě předešlých kapitol byl definován a charakterizován pojem hybridní válčení, ukázalo se, co je pro něj typické a jak ho v minulosti užívali nestátní i státní aktéři. Třetím případem, na kterém ilustrujeme příklad hybridní války, je Islámský stát (IS). Za téměř 20 let jeho existence lze sledovat jeho evoluci, přizpůsobování se protivníkovi a hlavně jeho schopnost využívat slabiny států, ve kterých působí (více v 4. kapitole).

Islámský stát nevyužívá pouze teroristické prvky, ale ani nevede klasickou konvenční válku, nýbrž se spoléhá na techniky hybridní války. Zmíněné tendence potvrdil dne 28. září 2014 americký prezident Barack Obama, který ve svém projevu uvedl, že IS představuje nový typ výzvy. Dále prohlásil, že se jedná o hybrida, který nemá jen rozsáhlou teroristickou síť, ale má navíc velké územní ambice, k tomu odpovídající strategie a používá taktiky profesionální armády (Barack H. Obama, 2014). Na IS lze zcela přesně aplikovat univerzální definici hybridní hrozby, kterou používá NATO: „*Protivník se schopností přizpůsobit užívání konvenčních a nekonvenčních prostředků adaptivně za účelem splnění svých cílů.*“ (NATO, 2010, 2) Islámský stát je entita, která se vyvíjela v závislosti na činech svých protivníků, integrovala moderní technologie a několikrát

změnila strategii boje. Cíl jejich války byl však stále stejný – vytvořit jednotný islámský stát, který by zahrnoval všechny muslimské oblasti (viz 4. kapitola).

Případová studie vychází z analýzy autorů Scotta Morelanda a Scotta Jaspera z centra pro Civilně-vojenské vztahy na Naval Postgraduate School z Monterey v Kalifornii, kteří se věnovali hybridní válce Islámského státu a navazovali na definici a základní charakteristiku HV od F. Hoffmana. Jasper a Moreland se ve své práci věnovali převážně období mezi lety 2013 a 2016. Autoři rozšířili Hoffmanovy charakteristiky na šest základních bodů (viz níže). V roce 2016 orientovali svou pozornost na měnící se taktiky IS na základě tří operačních fází HV. To souviselo s vojenskými úspěchy aliance, kdy se během dvou let kompletně změnila strategie a operace IS (Jasper, Moreland, 2016). Evolucí taktiky a cílů IS se věnuje i studie Islámského státu ze Stanford univerzity (Stanford.edu: The Islamic State, 2017). Naše diplomová práce zmiňované studie rozvádí o poznatky dalších autorů a doplňuje o období před rokem 2013 a poté od roku 2016 do současnosti (jaro 2018). Na konci práce jsou uvedeny opomíjené znaky HV Islámského státu (celosvětový dosah, veřejná podpora; více v 5. kapitole).

Mezi základní charakteristiky hybridní války Islámského státu patří následující body (Jasper, Moreland, 2014; Thiele 2015, 6):³⁵

1. *Smišené taktiky* – zahrnují tradiční vojenské jednotky, ale také menší, polosamostatné buňky kombinující konvenční taktiky s partyzánskou bojovou taktikou. Užívají široké spektrum zbraní od improvizovaných výbušnin, min, granátů až po rakety, drony a chemické zbraně.
2. *Flexibilní a adaptabilní struktura* – IS snadno a rychle přijímá nové technologie do své strategie a struktury. Ať už se to týká náboru a zbraní, či území.
3. *Terorismus* – extrémní forma násilí, skrz kterou sděluje svou ideologii širšímu publiku. Zabíjení křesťanských menšin či ničení historických památek.
4. *Propaganda a informační válka* – kampaně na sociálních médiích, pečlivá a jasná komunikace. Oslavné tweety, které mají přilákat členy do náboru. Kvalitní filmy a periodika ve více jazycích.

³⁵ Anglicky: Blended tactics, Flexible structures, Terrorism, Disregard for International Law, Information warfare, Organized criminal activity.

5. *Organizovaná trestná činnost* – využívají různé prostředky k financování, široké spektrum se rozprostírá od prodeje ropy, pšenice, starožitností na černém trhu až po vydírání.
6. *Porušování mezinárodního práva* – nerespektují humanitární a právní normy, neboť uznávají právo šaría, a proto aplikují extrémní tresty a násilí vůči ženám a menšinám.

Na zmíněné charakteristiky navážeme v 5. kapitole, kde podrobně mapujeme válku IS, díky čemuž budeme schopni holisticky pochopit její vývoj a hlavní prvky.

3.5 Shrnutí hybridního válčení

Hybridní aktéři užívají širokou škálu nástrojů, jak jsme názorně ilustrovali na několika příkladech z historie. Přestože autoři definují prvky hybridního válčení mírně rozdílně v závislosti na zkoumaném aktérovi, lze na těchto ukázkách rozeznat shodné znaky HV, které zahrnují bojiště bez jakýchkoliv hranic a kombinování konvenčních a nekonvenčních metod, jež zahrnují celou řadu strategií. Na základě zjištěných poznatků můžeme v závěru kapitoly doplnit a rozšířit Merariho (1993, 26) srovnání konvenční války, guerilly a terorismu o hybridní válku.

Merari určil deset základních kategorií, na jejichž podkladu porovnával podobnosti a rozdílnosti zmiňovaných typů konfliktů. Z přehledu (tab. 1) je patrné, že mezi stěžejní rozdíly patří velikost jednotek nasazených do bojů, přičemž v případě konvenční války hrají hlavní roli velké armády, zatímco u terorismu se jedná o málo početné skupinky jednotlivců. Při guerille a HV jsou naopak užívány středně velké skupiny, které jsou schopny lépe se v krajině přesouvat a páchat nepříteli potřebné škody.

Užívání zbraní je adekvátní k velikosti operující skupiny. V rámci konvenční války se jedná o výborně vyzbrojenou regulérní armádu, která disponuje veškerým arsenálem daného aktéra s cílem fyzického zničení nepřítele. Guerilloví vojáci užívají lehčí zbraně, které jsou praktičtější na jejich rozptýlený boj v terénu, díky čemuž oslabují protivníka. Teroristé naopak užívají zbraně, které způsobují značné ztráty na životech jejich protivníků, či alespoň takové, které vyvolají strach, čímž vyvíjejí psychický nátlak. Hybridní aktéři kombinují ve své strategii všechny zmiňované druhy zbraní, navíc používají hrozby užití nukleárních či chemických zbraní. Ze zmíněného vyplývá, že je jejich cílem destabilizace, psychický nátlak a postupné fyzické zničení nepřítele.

Z taktického hlediska kombinuje hybridní válka taktiku komand³⁶ typickou pro guerillu a speciální postupy teroristů, mezi něž Merari zařadil únosy, atentáty, výbuchy aut či držení rukojmí. Taktika úzce souvisí s cíli, na které jednotliví aktéři míří. V konvenční válce jsou civilní cíle zakázané, a proto jsou terčem vojenské jednotky, průmyslová centra či dopravní koridory nepřítele. Oproti konvenční válce zaměřují guerillová hnutí svou pozornost nejen na vojenské cíle, nýbrž i na politické oponenty či policejní a administrativní jednotky nepřítele. Terče teroristů jsou podobné jako u guerillových bojovníků, ale navíc míří i na veřejnost a obecně na státní symboly oponenta. Hybridní válka cílí jak na vojenské a politické, tak i na civilní terče.

Další srovnávací kategorií je míra kontroly nad teritoriem. Kromě terorismu ostatní tři druhy bojů kontrolují určitá území, což nezahrnuje rozeznatelnost válečných zón. Ty jsou zřetelné zejména u konvenční války a guerilly, zatímco u terorismu a hybridní války jsou mnohdy těžko určitelné. Tato neurčitelnost vyplývá z toho důvodu, že je bojiště HV téměř neomezené, jak bylo uvedeno v kapitole 3.3.

Posledním bodem srovnání je legalita konfliktů. Z mezinárodního hlediska je konvenční válka legální,³⁷ stejně jako guerilla. Co se týče domácí legality, je otázka složitější. Kromě konvenční války jsou všechny ostatní druhy konfliktů nelegální, ale podíváme-li se na příklad HV Ruské federace na Ukrajině, jejich činy jsou na domácí půdě legální a jejich nároky oprávněné.

Tabulka č. 1: Přehled srovnání hybridní války s konvenční válkou, guerillou a terorismem

	Konvenční válka	Guerilla	Terorismus	Hybridní válka
Jednotky nasazené do boje	Velké (armády, sbory, divize)	Střední (čety, roty, prapory)	Malé (obvykle méně než 10 osob)	Střední až malé samostatné jednotky
Zbraně	Plný rozsah vojenské bojové techniky	Většinou pěchotní typy lehkých zbraní	Ruční zbraně, specializované zbraně	Plný rozsah vojenské bojové techniky

³⁶ Komando: malá vojenská jednotka vycvičená pro zvláštní úkoly.

³⁷ Mezinárodní společenství však neuznává žádný akt násilí, pokud není užití síly ve prospěch společného zájmu, možná je ovšem pouze ve výjimečných případech a je silně regulována pravidly (Charta OSN, 6).

				kombinovaný se zbraněmi hromadného ničení, např. chemické zbraně, nukleární hrozba atd.
Taktika	Obvykle kombinované operace včetně několik druhů vojenských sil	Taktika komand	Speciální taktiky: únosy, atentáty, výbuchy aut, rukojmí atd.	Převážně taktika komand kombinovaná o speciální taktiky.
Terče	Většinou vojenské jednotky, průmyslová a dopravní infrastruktura	Většinou vojenský, policejní a administrativní personál jakož i političtí oponenti	Státní symboly, političtí oponenti a obecně veřejnost	Většinou vojenské a politické s dosahem na širokou veřejnost
Zamýšlený účinek	Fyzické zničení	Především vojenské oslabení nepřítele	Psychický nátlak	Destabilizace, fyzické zničení a psychický nátlak
Kontrola teritoria	Ano	Ano	Ne	Ano
Uniforma	Nošení uniformy	Časté nošení uniformy	Nenošení uniformy	Časté nošení uniformy
Rozeznatelnost válečných zón	Geograficky rozeznatelná válka	Válka omezena na zemi sporu	Nerozeznatelné válečné zóny	Nerozeznatelné válečné zóny s oblastmi sporu geograficky rozlišitelnými
Mezinárodní legalita	Ano, pokud je vedena podle pravidel	Ano, pokud je vedena podle pravidel	Ne	Ne

Domáci legalita	Ano	Ne	Ne	Ne (Rusko výjimka)
----------------------------	-----	----	----	-----------------------

Zdroj: Merari, 1993, 26; adaptováno autorkou

4 HISTORIE ISLÁMSKÉHO STÁTU

Hybridní válka je používána k boji, jak jsme již zmínili výše, Islámským státem (IS). Dříve, než se dostaneme k popisu jednotlivých prvků boje, si musíme nastínit historii této organizace, abychom pochopili veškeré relevantní souvislosti.

Islámský stát představuje militantní džihádistickou organizaci v Iráku a Sýrii, jejímž hlavním cílem je zřízení a rozšíření chalífátu. Ten by měl zahrnovat všechny muslimské oblasti na světě. Základem chalífátu má být islámské právo šaría³⁸ ve své původní podobě z dob života proroka Mohameda. Bojovníci IS jsou příslušníci sunnitské větve islámu, kteří ostře vystupují nejen proti nevěřícím a příslušníkům jiné víry, nýbrž i proti muslimům vyznávajícím jiné odvětví islámu, například šiíty. Sunnité po Mohamedově smrti v 7. století uznali jako právoplatného nástupce chalífu Abu Bakra, zatímco šiíté za jeho nástupce považovali člena prorokovy rodiny – zetě Alího. Sunnité tvoří většinu muslimů, zatímco šiíté mají převahu pouze v Iráku, Íránu, Ázerbájdžánu, Ománu a Bahrajnu.

Ve vývoji Islámského státu rozeznáváme dvě hlavní období, každé je charakterizované osobností vůdce a následným postupným úpadkem. První období se týká předchůdce IS, a to al-Káidy v Iráku (angl. Al-Qaeda in Iraq, zkratka AQI). Je to období mezi 90. léty a rokem 2010, kdy se začalo formovat militantní hnutí kolem mladého Jordánce *Abú Mus'aba az-Zarqáwího* (Zarkáwího).³⁹ Po jeho smrti následovalo období úpadku (2006–2010), které skončilo v roce 2014 mohutnou a silnou expanzí na území Iráku, záborem velkých měst včetně Mosulu, druhého největšího iráckého města. Toto období formoval charismatický vůdce *Abú Bakr al-Bagdádí*. Období úspěchů IS skončilo ke konci roku 2017, kdy irácký premiér ohlásil definitivní porážku tohoto samozvaného Islámského státu.

³⁸ Šaría je systém islámského náboženského práva vycházející ze zásad islámu – zejména z Koránu a hadísů. Je to sekulární právní systém, jak má věřící žít, jak se chovat v osobním životě a k Alláhovi. Zabývá se politikou, ekonomikou, bankovníctvím, obchodem, rodinou, sexualitou – postihuje všechny oblasti muslimova života.

³⁹ Český přepis jména: Abú Músa Zarkáwí či Abú Musáb al-Zarkáwí.

4.1 Zarkáviho éra

Přestože byl tzv. Islámský stát do léta 2014 pro většinu světové populace téměř neznámý (Shatz, Johnson, 2015, 1), byl pro iráckou i syrskou vládu známou skupinou působící na území již celou dekádu.

Vznik ideologie IS je spojován s postavou Jordánce Abú Musaba al-Zarkáviho, vlastním jménem Ahmed Fadíl Chlájleh, který je označován jako zakladatel al-Káidy v Iráku (AQI; Warrick, 2015, předmluva; Clarion Project, 2016, 6). Zarkávi se narodil ve městě Zarqa (podle níž si poté odvodil své jméno) ležícím 25 mil na severovýchod od hlavního města Jordánska – Ammánu (Weiss, Hassan, 2015, 2). V 80. letech odcestoval do Afghánistánu bojovat s komunisty, kde naslouchal učení radikálních afghánských a arabských kleriků a kde získal vojenský výcvik. V Afghánistánu se rovněž seznámil s palestinským duchovním *Abú Muhammadem Makdísím*, jenž se posléze stal jeho mentorem. Makdísí byl sunnitský mystik, který přišel s myšlenkou, že je osobním závazkem každého muslima postavit se proti projevům státního kacířství. Dle jeho učení nestačí pouhé odsouzení, nýbrž i to, že věřící jsou povinni Alláhovi kacíře a nevěřící zabít. Zarkávi se pod Makdísího duchovním vedením začal vzdělávat. Byl nelítostný a plně oddaný islámu (Michael, 2015, 339–340).

Po návratu se stal ze Zarkáviho „*bitvami ošlehaný náboženský fanatik (...), zocelený fundamentalista a výborný vůdce*“ (Warrick, 2015, 26, 78). Spolu s Makdísím plánovali provést útoky na několik židovských cílů. Jejich plánovaná operace však byla odhalena a v roce 1994 byli odsouzeni k patnácti letům vězení. Byli umístěni ve stejné cele jordánského vězení, kde stále vyznávali předkládanou ideologii, jejíž dodržování vyžadoval Zarkávi i od svých mužů (Michael, 2015, 339–340; Warrick, 2015, 41). Ovšem již v roce 1999 byli propuštěni a Zarkávi odletěl do Pákistánu (Warrick, 2015, 82). Na svobodě se potkal s vůdcem al-Káidy (AQ, tehdy největší teroristické organizace na světě) s *Usamou bin Ládinem* (Clarion Project, 2016, 7). Na přelomu tisíciletí byl jmenován velitelem výcvikového tábora Herat na hranici Afghánistánu s Íránem, kde se zaměřovali na jordánské a palestinské rekruty (Weiss, Hassan, 2015, 9–13). Do října 2001 vycvičil

Zarkávi 2 až 3 tisíce sunnitských muslimů – teroristů uznávajících tzv. salafismus⁴⁰ (Stanford.edu: The Islamic State, 2017).

4.1.1 Jama'at al-Tawhid wa'al-Jihad

Po útocích al-Káidy na Světové obchodní centrum 11. září 2001 se Zarkáviho skupina přesunula do severních oblastí Iráku. V té době se skupina označovala jménem Jama'at al-Tawhid wa'al-Jihad (zkratka JTJ, česky Organizace pro monoteismus a džihád). První operací, kterou JTJ provedla, byla vražda amerického důstojníka Laurence Foleyho v roce 2002 v Jordánsku. Tato skupina, jejímž základem se stali bojovníci z Jordánska, Sýrie, Afghánistánu, Pákistánu a z kurdských oblastí, rychle nabývala na síle, neboť používala zahraniční bojovníky k sebevražedným útokům, přičemž mezi jejich cíle patřili: 1) šíité, 2) mezinárodní společenství a 3) Jordánsko (Shamieh, Szenes, 2015, 366). U JTJ tak lze spatřovat i guerillové metody boje (Stanford.edu: The Islamic State, 2017).

V roce 2003 se stala JTJ jednou ze základních iráckých frakcí, které bojovaly proti americkým a koaličním silám v invazi proti irácké diktatuře tehdejšího prezidenta Saddáma Husajna. Pro pochopení dané situace je důležité uvědomit si stav Iráku – jeho etnickou i náboženskou heterogenost. Náboženské vyznání se skládá převážně z šíitů na jihu (65 % populace), ze sunnitů ve středu a severozápadu země (20 %) a z Kurdů na severu (17 %; CIA World Factbook, 2018). V éře Saddáma Husajna byla upřednostňována sunnitská část populace (Weiss, Hassan, 2015, 14–25). Tento jev byl potlačen v rámci stabilizačních misí, které prováděla administrativa amerického prezidenta George W. Bushe. Sunnitům byla odebrána veškerá moc a jejich vláda i armáda byly rozpuštěny, zároveň byl vydán zákaz pro členy největší a nejvlivnější strany z doby Husajnovy vlády, strany Baas, pracovat ve veřejných službách (Waško-Owsiejczuk, 2016, 319–320; Raděj, 2010, 43–47).

Odborná literatura se shoduje na tom, že těchto několik nevhodných amerických rozhodnutí mělo přímý vliv na expanzi iráckého extremismu (př. Waško-Owsiejczuk, 2016, 319–320; Warrick, 2015, 153; Weiss, Hassan, 2015, 43, Raděj, 2010, 47). Neschopnost zajistit v zemi pořádek a výše zmíněná rozhodnutí americké vlády vedla ke ztrátě práce desetitisíců profesionálů, jejich sociálního statusu i vyhlídek na budoucnost.

⁴⁰ Saláfija je poměrně novodobý směr islámu, více fundamentální, který vede k potlačování práv a svobod nevěřících a jehož cílem je nastolení teokratické diktatury.

Tato početná skupina nespokojených, ale zkušených lidí se stala základem vedení budoucího Islámského státu (Warrick, 2015, 153).

Tzv. debaasifikace spolu s rozpuštěním armády přispěla k oslabení státu, růstu násilí, bezmocnosti a chaosu. Stát nedokázal zajistit dostačnou bezpečnost, pravidelnou dodávku elektrické energie ani přístup k pitné vodě. Irák se v tomto období objevil na listině selhávajících států⁴¹ a byl označen jako „černá díra civilizace“, a to zejména kvůli kolapsu státních funkcí, ekonomiky a sociálního pořádku, všudypřítomnému násilí a konfliktům mezi komunitami. To vše vedlo k sociální frustraci, k fragmentaci společnosti a následnému růstu regionálních konfliktů a ignorování lidských práv, což vedlo až k humanitární krizi (Waško-Owsiejczuk, 2016, 319–320).

Nová irácká vláda premiéra Nurí Malikiho byla složená pouze ze šíitů a Kurdů, přičemž sunnitské obyvatelstvo dané volby bojkotovalo. K nastalé situaci se vláda postavila tak, že místo snahy o usmíření začala se zatýkáním a perzekucemi sunnitské minority, jejíž příslušníci ze strachu z šíitských vojáků utíkali pod „ochranná křídla“ militantních skupin, JTJ nevyjímaje (Scott, Sahar, 2010; Waško-Owsiejczuk, 2016, 321).

4.1.2 Al-Káida v Iráku

V roce 2004 JTJ v čele se Zarkávím přísahala věrnost al-Káidě. Od tohoto roku je proto organizace známá pod jménem *al-Káida v Iráku* (AQI; UN Human Rights, 2014, 2; Clarion Project, 2016, 7). Bin Ládín byl údajně velice obezřetný vůči Zarkávímu a nesouhlasil s ním v několika klíčových bodech. Hlavním ideovým rozdílem mezi oběma vůdci bylo odlišné vnímání nepřátel – Zarkáví se zaměřoval především na své „blízké nepřátele“ jako Izrael či jordánskou vládu, zatímco původní AQ se soustředila na „vzdáleného nepřítele“ ve Spojených státech. Bin Ládín rovněž nesouhlasil se silnou Zarkávího nenávisť k šíitům (Stanford.edu: The Islamic State, 2017; Zelin, 2014, 2–3.), neboť Zarkáví vykresloval šíity jako „nepřekonatelnou překážku“, „zákeřného hada“ či „nepřátelského špiona“ a určil, že je povinností správného muslima je zabít (Shatz, Johnson, 2015, 7).

⁴¹ Slabá státnost vede k rozpadu či zhroucení státu (state failure), což je nejvýznamnější následek vnitrostátního konfliktu. Je to situace, v níž se rozpadá struktura, autorita, právo a politický pořádek. Existuje několik fází státního rozpadu a Irák se nacházel ve fázi failed state – zhroucený stát těsně před kolapsem (Sorenson, 2005,137).

AQI se (stejně jako její předchůdce JTJ) vyznačovala extrémním násilím, čímž si vysloužila mezinárodní pozornost. Do středu zájmu se dostala především zveřejněním videí, na kterých bojovníci zabíjeli nearabské obyvatele tak, že jim stínali hlavy. Videá se rychle šířila internetem (Stanford.edu: The Islamic State, 2017; UN Human Rights, 2014, 2–4), čímž se stal Zarkáví průkopníkem ve využívání masových i síťových⁴² médií, což je virtuální bojiště HV. Zaměstnával odborníky na informační technologie (IT), grafiky i marketingové experty, aby mohl šířit do světa své poselství. Nastalou slabost irácké vlády a její neschopnost zajistit v zemi pořádek využíval ve svůj prospěch, podněcoval k sektářskému násilí,⁴³ a tím oslaboval své protivníky a získával stoupence převážně z řad sunnitských kmenů v centrální a severní části Iráku (Weiss, Hassan, 2015, 30–31). Zarkáví vystupoval na videích jako mladý, charismatický vůdce typický svým černým „nindžovským“ oblečením. Působil bojovně, hrdě a silně jako úplný opak Bin Ládina, který se ukazoval pouze ve zlatém rouchu a málokdy držel zbraň v rukou. Během tří let přivedl Irák na pokraj sektářské války a po americké invazi získal nejen bojiště, ale i záminku a tisíce následovníků (Warrick, 2015, 201, 26).

Z počátku bylo mnoho iráckých sunnitů sympatizujících s AQI a s jejím cílem zabránit šíitskému vládnímu převzetí a zásahu americké vlády. Avšak jejich extrémní taktiky odpudily mnoho potenciálních příznivců. Odsouzení se AQI dostalo i od mnoha islámských skupin, které byly proti masovému zabíjení šíitů a proti podněcování k sektářskému násilí (Stanford.edu: The Islamic State, 2017).

I přes zaznívající kritiku Zarkávího skupina získávala mezi muslimy stále nové bojovníky. Jejich centrem se stal tzv. sunnitský trojúhelník v srdci Iráku, kde ovládali města Fallúdža a Ramadí. Ke skupině se hlásili převážně sebevražední dobrovolníci,⁴⁴ což pro AQI znamenalo snadnou logistiku, minimální náklady a maximální škody. Terčem útoků byli diplomaté, vojáci, ale i civilisté (Warrick, 2015, 157, 212–213). Díky Zarkávího strategickým schopnostem se dařilo skupině unikat americkým jednotkám a rozšiřovat své ideje za hranice Iráku. Ovšem v roce 2005 členové utrpěli první oslabení, ale zároveň

⁴² Mezi masová média patří televize, rádio a tisk. Internet patří mezi tzv. nová média, jinak řečeno síťová média.

⁴³ AQI odpálila 22. února 2006 svatyni Al-Askari známou jako Zlatá mešita v Samaře. Tento útok vyvolal v Bagdádu během jednoho dne 27 odvetných útoků proti sunnitským mešitám, čímž napětí mezi sunnity a šíity eskalovalo (Stanford.edu: The Islamic State, 2017).

⁴⁴ Od roku 2002 měl Zarkáví v Evropě vybudovanou síť operativců, kteří lákali evropské muslimy do Iráku (Shatz, Johnson, 2015,6).

provedli masivní útok na 3 jordánské hotely v hlavním městě Ammánu, kde zemřelo téměř 60 lidí.

V roce 2006 proti AQI postupovaly společně jednotky irácké, jordánské i americké. Následně byla těmito spojenci při jednom z mnoha výsledků získána informace, která vedla k odhalení vůdcovy pozice (Warrick, 2015, 267–269). To vedlo k americkému leteckému úderu dne 7. června 2006, při němž byl Zarkáví zabit (Zelin, 2014, 4; Stanford.edu: The Islamic State, 2017; Clarion Project, 2016, 8). Následovala řada zásahů, přepadení, výsledků a leteckých úderů na cíle al-Káidy v Iráku, aby se předešlo případné odvetě islámských bojovníků (Warrick, 2015, 269).

Z dostupných informací ovšem vyplývá, že USA byly na Zarkávího upozorněny již v roce 2001. V tomto roce, resp. po 11. září, byl Zarkáví vyhodnocen expertkou CIA Nadou Bakosovou jako mezinárodní hrozba, a proto byl od roku 2002 sledován jednotkou CIA. Problém se však objevil v politické sféře, neboť se politici nedokázali dohodnout na adekvátním zásahu proti nebezpečnému vůdci. Proto mohl Jordánec dál budovat svou síť a získávat spojence. Další chybou Bushovy administrativy, vedle debaasifikace, rozpuštění irácké armády a podceňování Zarkávího jako hrozby, bylo využití jeho osoby jako omluvy pro otevření nové fronty ve válce proti terorismu v roce 2003 (Colin Powell, 2003, videozáznam min. 8:29; Warrick, 2015, 120–129).⁴⁵

4.1.3 Islámský stát v Iráku

Po smrti Zarkávího byl jako nástupce zvolen na post ministra války Egyptan *Abu Ayyub al-Masri*. Druhým nejvýše postaveným mužem – prvním emírem – se stal *Abu Umar al-Baghdádí*.⁴⁶ Organizace se pod jejich vedením začala orientovat více na Irák, spojili se s několika dalšími místními skupinami a 15. října 2006 vyhlásili založení *Islámského státu v Iráku* (ISI, arabsky Dawla al-Islamyá fi Iraq; Shamieh, Szenes, 2015, 366; Clarion Project, 2016, 9, Zelin, 2014, 4). Jelikož ale nebyla skupina schopna udržet dobytá území, její vliv upadal (Stanford.edu: The Islamic State, 2017). Warrick (2015) uvádí, že pět let po

⁴⁵ Viz proslov amerického státníka Colina Powella 5. února 2003. V proslovu Powell žádal o souhlas s válkou proti Iráku (Colin Powell, 2003, min. 8:29), čímž podle knihy Jobyho Warricka „pomohli nastartovat kariéru jednoho z největších teroristů tohoto století a on jejich varování před terorismem vzal a přivedl k životu“ (Warrick, 2015, 129).

⁴⁶ Masrí byl bývalý člen egyptského islámského džihádu a měl úzké vztahy s vedením AQ s Ayman al-Zawahirim (vůdcem se stal po smrti Usamy bin Ládina). Oficiálně měl moc Bagdádí, ale neoficiálně byl pouhou tváří ISI a kontrolu měl pevně v rukou právě Masrí (Stanford.edu: The Islamic State, 2017).

Zarkáviho smrti se stal Islámský stát bezvýznamným, neboť vedle amerických vojsk k porážce přispěli i samotní sunnitští vůdcové, kteří se spojovali proti džihádistům (Warrick, 2015, 299).

V roce 2007 začalo postupné stahování amerických vojsk z Iráku. Do začátku roku 2008 koaliční jednotky zabily přes 2 400 členů ISI a zajaly 8 800 osob. Do června 2010 ztratili džihádisté spojení s mateřskou al-Káidou a většina hlavních vůdců skupiny byla zabita či zajata (Stanford.edu: The Islamic State, 2017). Dne 18. prosince 2011 opustil poslední americký konvoj irácké území. Celkově ve válce s AQI/ISI zemřelo 4 500 Američanů a dalších 32 tisíc bylo raněno. Na straně iráckých civilistů se odhadují až dvacetinásobné ztráty (Warrick, 2015,300–302).

4.2 Bagdádiho éra

Po usmrcení obou nejvyšších vůdců ISI – Masrího a Abu Umar al-Bagdádího – při americko-iráckém náletu 18. dubna 2010 stanul v čele téměř neznámý Abu Bakr al-Bagdádí (Warrick, 2015, 307; Weiss, Hassan, 2015, 117).

Bagdádí pocházel ze Samary, z nábožensky založené rodiny, která byla součástí rodokmenu proroka Mohameda. V době americké invaze ještě v nedospělém věku, kdy se u něj neobjevovaly jakékoli náznaky extrémismu, se přidal na stranu, která brojila proti invazi, za což byl zajat a převezen do amerického detenčního tábora Bucca – za Bagdádiho uvěznění vysoce dysfunkčního. Byli zde na jednom oploceném pozemku drženi islámští radikálové společně s umírněnými Iráčany. Během deseti měsíců, které zde Bagdádí strávil, získal kontakty a džihádistické vzdělání. Po propuštění se díky svému původu a znalosti šarií dostal v hierarchii Islámského státu až na místo třetího člověkem ISI (Warrick, 2015, 307–313).

Po zvolení bylo (do roku 2011) jeho hlavním cílem zachování významu organizace (Stanford.edu: The Islamic State, 2017; Clarion Project, 2016, 10). Jakmile se koaliční síly stáhly, Bagdádí mohl opět začít mobilizovat síly Islámského státu. I když se svým charakterem lišil od Zarkáviho („násilník“) i bin Ládina („dobrodruh“), dosáhl vyšších cílů než oba předešní vůdci. Stejně jako jeho předchůdce Zarkávi, který využil slabosti Iráku a jeho vnitrostátních rozporů, využil i Bagdádí chaosu, který nastal v Sýrii, kde se odehrávala občanská válka již od roku 2011 (Shamieh, Szenes, 2015, 364, Zelin, 2014, 4). Tento vnitrostátní boj si vyžádal nejméně 250 tisíc obětí a vyvolal mohutnou vlnu

emigrace (UN Human Rights, 2014, 3; Hagan, 2015, 5–6). V současnosti je to největší humanitární katastrofa, která trvá již sedm let. Začátek nepokojů se datuje k 15. březnu 2011, kdy se uskutečnily v Damašku a Aleppu mohutné protesty požadující demokratické reformy státu.⁴⁷ Syrská autoritářská vláda, vedená prezidentem Bašárem al-Asadem, použila násilí k potlačení demonstrujících. Během jednoho roku tento konflikt přerostl do plnohodnotné občanské války (Netrval, 2015, 3–4), přičemž krizi ještě umocnil problém v oblasti životního prostředí. Sýrie se potýkala mezi lety 2006 a 2010 s nejhorším suchem v moderní historii země. To způsobilo masivní migraci zemědělských rodin z venkovských oblastí do měst.

V první fázi měl konflikt spíše sektářský charakter. Bojovalo většinové sunnitské obyvatelstvo proti Asadově vládě, která byla složena převážně z menšiny Aláwitů (jedna z šiitských větví islámu; Laub, 2016). Postupem času, jak protesty sílily, Asad začal lícit opozici jako islámské extremisty a pomocníky zahraničního spiknutí proti Sýrii. Zvyšovala se síla užívaných zbraní, např. zapojení tanků, útočných vrtulníků či dělostřelecký arsenál, a mezinárodní společenství se rozdělilo. Spojené státy, EU, ale i Katar, Turecko a Saudská Arábie hlasitě kritizovaly Asada a brzy zavedly sankce zaměřené na členy Asadova režimu. Na stranu podporovatelů se postavil Írán a Rusko, které blokuje Radu bezpečnosti OSN, aby nemohla podniknout potřebné kroky (Netrval, 2015, 4–5; Loub, 2016; Britannica.com: Syrian Civil War, 2018; Security Council, 2018).

Zmíněný vnitřní konflikt pomohl ISI expandovat a zesílit právě na syrském území, které Bagdádí využíval zejména pro výcvik nových rekrutů a k těžbě ropy, kterou pak dále prodávali. Zpočátku pomáhali zajišťovat muže a finance pro opoziční džihádistickou skupinu jménem Fronta an-Nusrá, která byla založena v lednu 2012 (Shamieh, Szenes, 2015, 367; Clarion Project, 2016, 10; UN Human Rights, 2014, 3). V prosinci 2013 se odhaduje počet zahraničních bojovníků přidaných na stranu syrské opozice na 11 až 17 tisíc z více než 74 národů. Většinu tvořili následovníci ISI, především ze západní Evropy – z Francie a Británie (Weiss, Hassan, 2015, 166).

⁴⁷ Bylo to pokračování série protestů v roce 2011 v zemích severní Afriky a Blízkého východu, které jsou označovány jako arabské jaro. V některých zemích vedly ke zlepšení situace a k tranzici od autoritářských režimů k demokracii, např. Egypt, Tunisko.

4.2.1 Islámský stát v Iráku a Levantě

Na základě přesunu organizace do oblasti Sýrie Bagdádí změnil název skupiny na *Islámský stát v Iráku a Levantě* (ISIL, arabsky al-Dawlah al-Islāmiyyah fī al-‘Irāq wa al-Shām, zkratka Daesh), též známé jako *Islámský stát v Iráku a Sýrii* (ISIS; Šmíd, 2014). Rozdíly v názvosloví vznikly kvůli nejasnému překladu arabského slova al-Sham, které se vztahuje k oblasti přesahující jižní Turecko, Sýrii a Egypt. Lze jej přeložit jako „Velká Sýrie“ či „Levanta“⁴⁸ (Stanford.edu: The Islamic State, 2017).

Zároveň se změnou názvu ohlásilo sloučení s Frontou an-Nusrá. Vůdce Fronty Abu Muhammad Al-Julani s tímto krokem nesouhlasil a začal usilovněji spolupracovat s vůdcem al-Káidy Aymanem al-Zawahirim. I přesto nově vyhlášený ISIL rychle získal autoritu nad východní částí Sýrie. Centrem se stalo město Rakka a na dobytém území zavedli striktní islámské právo (Zelin, 2014, 4–6, Clarion Project, 2016, 11). Díky propracované propagandě, založené na brutálních zásazích proti nepřátelům islámu, se jejich počty neustále zvyšovaly.

V únoru 2014 ovšem došlo k definitivnímu rozkolu mezi AQ a ISIL. ISIL pokračoval ve své činnosti, často v rozporu s ostatními islamistickými skupinami, a ignoroval výzvy k mediaci a ke smíření. Proto se vedení al-Káidy oficiálně vzdalo jakéhokoliv spojení s touto organizací (Stanford.edu: The Islamic State, 2017, Zelin, 2014,7–8), a dokonce vyzývalo ostatní skupiny k aktivnímu odporu vůči ISIL. Skupina ovšem již disponovala vyzbrojenou a trénovanou armádou (Warrick, 2015, 344–345).

Během rozkolu podnikl ISIL v Iráku dvě útočné kampaně. První se odehrála v roce 2012 a nesla název „Prolomení zdí“ (angl. Breaking/Destroying the Walls), neboť byla zaměřena na osvobození členů ISI/AQI z iráckých vězení (Wyer, 2013; Reuters: Al Qaeda..., 2013). Druhá kampaň v roce 2013 cílila na oslabení iráckých bezpečnostních sil. Díky těmto kampaním, slabým iráckým institucím a opětovnému propuknutí sunnitského povstání v Iráku v provincii Anbár proti vládě premiéra Malikiho⁴⁹ se urychlil návrat ISIL do Iráku (Stanford.edu: The Islamic State, 2017; Wyer, 2013). Od ledna 2014 dosáhl ISIL velkých územních zisků. Radikálové porazili irácké síly a převzali kontrolu nad severními sunnitskými městy a městem Falludža. Na jaře téhož roku už měli pod

⁴⁸ Levanta označuje oblast východního Středomoří. Náleží k ní oblasti od Středozevního moře přes pohoří Taurus na severu až po Arabskou poušť na jihu.

⁴⁹ Bývalý irácký disident, který se po svržení Saddáma Husajna vrátil zpátky do Iráku. Jeho šiitská strana v roce 2006 vyhrála volby a v roce 2010 vytvořila koaliční vládu a Malikí se stal premiérem.

kontrolou 1/3 iráckého území včetně několika vojenských základen a ropných vrtů. Bagdádí se vyjevil jako pečlivý stratég využívající adaptaci, jelikož se dokázal poučit ze Zarkáviho chyb a rychle získal na svou stranu sunnitské kmeny z provincie Anbár. Obyvatelé Bagdádího viděli jako bojovníka bránícího zájmy 15 milionů sunnitů (Warrick, 2015, 356–362).

Na začátku měsíce června pokračovali obsazením druhého největšího iráckého města – Mosulu – a také vůdcova rodného města – Samary (Shatz, Johnson, 2015, 1; Hagan, 2015, 6). Hlavním důvodem rychlého získání nejdůležitějších budov byl fakt, že irácká armáda neměla dostatek mužů ani odpovídající výzbroj na obranu, přičemž jedním z nejzásadnějších faktorů byly dezerce a neschopnost státu platit žold. Před postupujícím Islámským státem uprchlo jen z Mosulu půl milionů lidí. Na konci června ISIL ovládal oblast větší než Libanon a Izrael dohromady (Warrick, 2015, 363–364). Tato plocha zahrnovala území dvou států na pokraji kolapsu (EU parlament, 2017, 5).

4.2.2 Islámský stát

Dne 29. června 2014 skupina znovu změnila svůj název, tentokrát na *Islámský stát* (zkratka IS; názorná ukázka vývoje až do podoby IS na obr. č. 5 níže; Hagan, 2015, 6). Dne 4. července vystoupil vůdce Abu Bakr al-Bagdádí v mosulské mešitě al-Núrí, kde oznámil obnovení chalífátu,⁵⁰ a sebe prohlásil za hlavu státu, za opatrovatele všech muslimů – za chalífu (Warrick, 2015, 365; Stanford.edu: The Islamic State, 2017). Chalífa Bagdádí přijal jméno Ibrahim a na základě svého rodokmenu se určil přímým potomkem proroka Mohameda a zároveň vyzval všechny muslimy, aby mu přísahali věrnost. Chalífát měl fungovat jako plynulé pokračování říše z časů proroka se striktním dodržováním islámského práva šaría v jeho středověké podobě a s obnovením slávy muslimů z doby zlatého věku islámu⁵¹ (Novotný, 2014, 60). Jejich prohlášení, že jsou univerzálním vedením celé muslimské komunity, však bylo ostatními muslimy odmítnuto.

⁵⁰ Chalífát v podstatě znamená teokratickou diktaturu – vládu chalífy a hlavu ummy (muslimské komunity). Je to náboženská instituce, ale také státní útvar nad muslimskými oblastmi. Chalífát existoval od 7. do 13. století, kdy byl Bagdád dobyt mongolskými nájezdníky.

⁵¹ Zlatý věk islámu označuje období od 8. do 13. století, kdy bylo území spravováno různými chalífáty. Byla to doba vědeckého, ekonomického i kulturního rozkvětu.

Obr. 6: Časová osa vývoje IS od 90. let do roku 2014

Zdroj: Shatz, Johnson, 2015, 6 (přeloženo autorkou)

Název Islámský stát reflektuje jejich ambice na muslimský stát bez hranic, který by zahrnoval všechny muslimy na Zemi. Vytvoření této entity by znamenalo zrušení současných hranic, které byly vytvořeny koloniálními velmocemi v roce 1916 v rámci Sykes-Picotovy dohody,⁵² a tím by došlo k nastolení historické spravedlnosti pro mnoho sunnitských kmenů (Šmíd, 2014). Konkrétně by k IS měly patřit níže vyjmenované oblasti (Shamieh, Szenes, 2015, 367–368; viz obrázek č. 6):

- Sham – Irák a oblast Levanty;
- Hijaz – Saudská Arábie, Kuvajt, Bahrajn, Omán, Katar, SAE a Jemen;
- Země zvaná Alkinana – Egypt, Libye;
- Magreb – Alžírsko, Maroko, Mauritánie;
- Oblast zvaná Habasha – Súdán, Somálsko, Džibuti;
- Chorásán (Khurasan) – Irán, Afghánistán, Pákistán, Kazachstán, Indie a některé části Číny;
- Andalusie – název pro Španělsko;
- Evropa (Orobpa) – převážně území Balkánského poloostrova;
- Anatolie – evropská část Turecka;
- Kurdistán – části Sýrie, Turecka, Iráku a Iránu;
- Kavkaz.

⁵² Byla to tajná smlouva mezi Francií a Velkou Británií se souhlasem Ruské říše. Obě země si rozdělily sféry vlivu v jihozápadní Asii. Po porážce Osmanské říše vytyčily umělé hranice mezi jednotlivými, často nově vzniklými zeměmi, aniž by respektovaly místní zájmy.

Obr. 7: Mapa nárokovaného území

Zdroj: GeoCurrents, 2014

Na ovládaném území docházelo až ke genocidnímu násilí na křesťanech, jezidech, šíitech, ale mnohdy také na umírněných sunnitech (Hagan, 2015, 5–6). Na druhou stranu existovali sunnité, kteří byli s alternativní vládou IS spokojeni, případně neviděli velký rozdíl mezi ní a šíitskou vládou či obdobím Saddáma Husajna. Tento nestátní ozbrojený aktér vystupoval jako opravdový státní útvar a na základě rigidních náboženských pravidel provozoval veřejné služby, zajišťoval pořádek ve svých oblastech a byl schopný se zapojit do světové ekonomiky svými nelegálními aktivitami (Šmíd, 2014).

Základním procesem vládnutí IS se staly tři navzájem propojené koncepty: *ideologie, užitek a nátlak*. Tyto tři prvky jim sloužily ke konsolidaci moci nad místním obyvatelstvem. V první fázi dobyli území vždy pomocí nátlaku, ale jakmile se situace uklidnila, začali rozvíjet základní infrastrukturu i sociální služby, a tím si zajišťovali podporu veřejnosti. Dokázali poskytnout humanitární pomoc, zajistit vodu i elektřinu. Efektivně začlenili místní kmenové vůdce do byrokratických pozic, tj. do provozování institucí. To zvýšilo nejen legitimitu, ale také plynulý přechod moci. Finální fází byl neustálý ideologický nátlak doprovázený vznikem nových institucí, náboženských mechanismů i vzdělávacího systému (Tichý, 2017).

Od předchozích pokusů vyhlášení islámských států se IS liší dle Novotného (2014, 60–61) pěti základními body. Prvním bodem je usilování o vytvoření dobře fungujícího státu se všemi atributy. Jak bylo zmíněno, IS se snažil o založení uspořádaného a legalizovaného systému vládnutí. V oblastech islamisté zřídili islámské soudy, které

obyvatelstvo vnímalo poměrně kladně. Díky zavedení vlastních vzdělávacích institucí si IS snažil vychovat novou generaci členů – skutečných občanů chalífátu. Byly provozovány lokální i náboženské policie, které se staraly nejen o pořádek, ale také o dodržování islámských pravidel (Tichý, 2017).

Zadruhé, organizace disponovala velkými finančními zdroji, které získávala hlavně ze svých aktivit, čímž byla z velké míry nezávislá na vnějších donorech⁵³ (Shatz, Johnson, 2015, 2). Díky dostatku financí bylo možné platit žold, využívat profesionály, nakupovat moderní vojenskou techniku a skrz materiální a sociální pomoc získávat spojence (Novotný, 2014, 60). Finance získávali díky velmi efektivnímu výběru daní na ovládaném území, spuštěním vlastního ropného průmyslu a následným pašováním ropy (ale také obilí a bavlny) na černý trh (Tichý, 2017; Laub, 2016). Mezi další způsoby získávání financí patřily nelegální výnosy z okupace území, jako je rabování bank, vydírání, prodej kradených věcí (aut, stavebního vybavení, generátorů či vzácných artefaktů pocházejících z muzeí) atd. Určitou část peněz získávali fundraisingem, prostřednictvím moderních komunikačních sítí. Poslední složkou jejich ekonomických aktivit byly únosy a následné požadování výkupného (Shatz, Johnson, 2015, 8; EU parlament, 2017, 9; viz kapitola 5.2.5).

Profesionální propaganda šířená na internetu a sociálních sítích je třetím zásadním rozdílem. Skrz ni sdělovali své úspěchy a také prognózy do budoucna. Čtvrtým bodem je každoročně publikovaná bilance jejich investiční přitažlivosti, podobná těm, které vydávají velké korporace pro své investory.

Jako poslední rozdíl uvádí Novotný jejich skvělé taktické hybridní schopnosti. Ty získali od bývalých velitelů Husajnovy armády, od členů jednotek strany Baas a od zahraničních bojovníků. Dokonale znali svého protivníka, útočili na slabá místa svou silnou a pružnou strategií (Novotný, 2014, 61). Za zdatné válečníky považovali Čečence, kteří již dekády čelili ruské armádě a guerillovou taktiku boje dovedli k dokonalosti. V řadách IS zaujímali díky svým zkušenostem převážně velitelské posty (Weiss, Hassan, 2015, 127; Šmíd, 2014).

⁵³ Opakem je například Hizballáh, který je závislý na Íránské finanční pomoci.

Evropský parlament ve své analýze označil Islámský stát v tomto období jako *proto-stát*,⁵⁴ jelikož splňoval určitý počet státních atributů jako výběr daní, zavedení vlastní měny (krátce v roce 2014), vlastních školních osnov, správu soudní moci a kontrolu území s přibližně osmi miliony lidí. Nicméně mu chyběly dva základní prvky státu, a to jasně vymezené hranice a diplomatické vztahy s jinými státy (EU parlament, 2017, 8).

4.2.3 Válka proti Islámskému státu

V roce 2015 se stal Islámský stát závažnou globální bezpečnostní hrozbou, přestože se jeho územní zisky zpomalily (Šmíd, 2014). Bojovníci IS, též nazýváni islámští radikálové, začali narážet na města bez sunnitské většiny, v Sýrii je oslaboval boj s konkurenčními skupinami, ze severního Iráku je tlačila kurdská Pešmerga⁵⁵ (Hagan, 2015, 6) a z jihu irácké síly bránily Bagdád. Tyto akce sice částečně omezily mobilitu skupiny, nicméně na jaře 2015 zdárně udrželi dobyté území, a dokonce jej rozšířili o hlavní město provincie Anbár – Ramádí (Stanford.edu: The Islamic State, 2017; Laub, 2016).

Americká vláda, vedená Barackem Obamou, opět nevěnovala tomuto hnutí dlouhou dobu pozornost. Předpokládalo se, že je to jen jedna z frakcí opozice proti Asadovi. Problém nastal v roce 2014, kdy začal IS prudce expandovat a provádět teroristické útoky po celém světě, USA materiálně podpořily místní síly, například právě kurdskou Pešmergu (Knights, 2014b). Tato taktika se ovšem ukázala jako málo efektivní, a proto USA v koalici západních i arabských zemí uskutečnily Operaci Inherent Resolve (OIR),⁵⁶ jejímž cílem byl společný letecký útok na cíle IS. Do ní se zapojily v oblasti Iráku Austrálie, Belgie, Kanada, Francie, Jordánsko,⁵⁷ Nizozemí a Velká Británie. Na území Sýrie se koalice skládala z Austrálie, Bahrajnu, Kanady, Francie, Jordánska, Saudské Arábie, Turecka, Spojených arabských emirátů a Německa. OIR zabila minimálně 6 vůdců

⁵⁴ Antropologové označují proto-stát jako strukturu, která je příliš primitivní, aby mohla být považována za stát. Například má monopol na násilí, vybírá daně a řídí soudní systém, ale na velice nízké úrovni sofistikovanosti v porovnání s moderními státy (EU parlament, 2017, 8).

⁵⁵ Kurdská elitní armáda. V překladu znamená doslova „ti, kdož jdou na smrt“. Jsou skvěle vycvičení, mají velké odhodlání a zaměřují se na guerillovou taktiku boje. Ve válce proti IS dostali materiální podporu od celé řady koaličních partnerů, zejména od USA. S touto podporou zastavila Pešmerga islámský postup a osvobodila Mosulskou přehradu, která je největším vodním dílem v Iráku.

⁵⁶ OIR probíhá od 15. června 2014. Největší síly dosáhla koalice v prosinci 2015, kdy se začalo dařit potlačovat IS. Operace probíhají do současnosti.

⁵⁷ Jordánsko bylo jednou z prvních zemí, která odhalila potenciál IS. Dne 3. ledna 2015 po zveřejnění videa, na kterém zaživa upálili jordánského pilota, se v celé zemi zvedla vlna odporu a byli to právě Jordánci, kteří pomohli cílit na skrýše IS díky své síti informátorů. Jordánský král Abdulláh prohlásil: „*Vedeme tuto válku, abychom ochránili naši víru, hodnoty a humanitární principy.*“ (Warrick, 2015, 378)

IS a zničila či poškodila na 16 tisíc cílů IS – převážně tanky, vojenská vozidla, budovy a bojové pozice (Shamieh, Szenes, 2015, 372; Inherentresolve.mil, 2018).

Rusko se do války zapojilo 30. září 2015 na žádost syrského prezidenta Bašára al-Asada. Okamžitě zahájilo vojenskou intervenci zahrnující letecké a raketové údery. Jeho cílem nebyl pouze Islámský stát, ale i jiné opoziční povstalecké skupiny, například Syrská svobodná armáda či Fronta an-Nusrá (Shamieh, Szenes, 2015, 374; Laub, 2016). Po sestřelení ruského letadla, letícího přes poloostrov Sinaj s 224 lidmi na palubě v říjnu 2015, Rusko posílilo své jednotky z odhadovaných 3 tisíc na 6 tisíc vojáků a pozornost zaměřilo na IS (Stanford.edu: The Islamic State, 2017).

Po oslabení Islámského státu se jeho bojovníci zaměřili na ničení šíitských a křesťanských památek, které zobrazovaly falešné bohy. Islámský stát pak pokračoval v ničení starověkých památek, jako byly asyrské artefakty v mosulském muzeu či antické ruiny u města Palmýra. Po tomto kulturním terorismu následovala další evoluce Islámského státu (Harmansah, 2015). Ke konci roku 2015⁵⁸ a v roce 2016 uskutečnil nejkrvavější teroristické útoky po celém světě (podrobněji v kapitole 5.2.3).

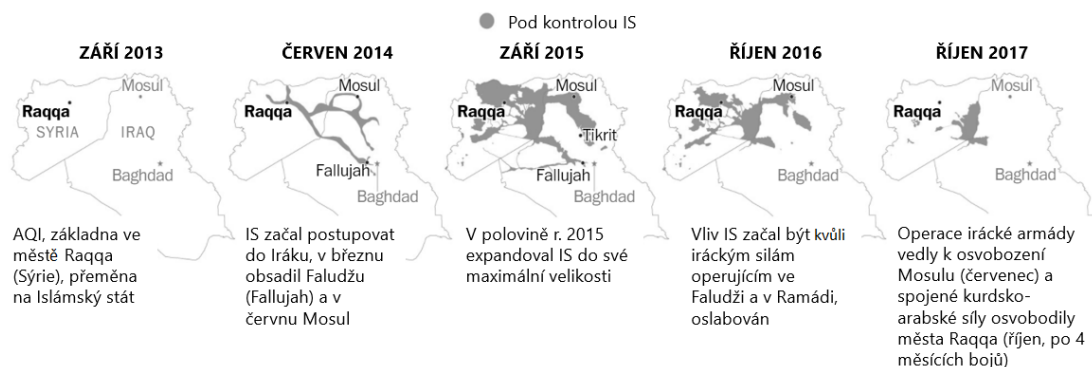
Ke konci roku 2015 se podařilo spojeneckým silám, které tvořila kurdská armáda, západní aliance, pro-asadovské syrské síly a irácká vláda, zabrat zpátky území podél tureckých hranic a osvobodit město Ramádí. V červenci 2016 následovalo osvobození Falludži. Kurdská a irácká armáda 18. října 2016 zahájila s mezinárodní leteckou podporou mohutnou ofenzivu Mosulu. Část města se povedlo osvobodit ke konci ledna 2017, zbytek až v červenci téhož roku. Po pěti měsících bojů se podařilo také v říjnu 2017 dobýt hlavní město Islámského státu – Rakku (Bymen, 2018; Laub, 2016). Následovala vlna zatýkání a odtajňování skrýší IS. V listopadu roku 2017 se podařilo v obou zasažených zemích – Iráku i Sýrii – osvobodit poslední města⁵⁹ ze zajetí Islámského státu (The Guardian: Rise and fall of Isis..., 2017). V sobotu 9. prosince 2017 vydal irácký premiér prohlášení o definitivní porážce Islámského státu na jejich území a na syrsko-irácké hranici: „*Náš nepřítel chtěl zabít naši civilizaci, ale my jsme vyhráli díky naší jednotě a odhodlání. A během krátké doby jsme ho porazili*“ (The Guardian: Iraq formally declares..., 2017; Chmaytelli, Aboulenein, 2017).

⁵⁸ Během roku 2015 provedli 24 útoků při kterých zemřelo více než 500 lidí (mimo Sýrii a Irák hlavně v Paříži, Istanbulu, v Bejrútu a dalších (Shamieh, Szenes, 2015, 372).

⁵⁹ Město Rawa v Iráku a město Dair az-Zaur v Sýrii.

Ohledně vůdce Bagdádího a jeho možném úmrtí panují nejasnosti. Lze se ovšem dozvědět, že byl během března 2015 těžce zraněn a snad kvůli poškození páteře částečně ochrnutl (Firstpost.com: Islamic State chief..., 2017). Na podzim 2016 se objevily zprávy o možném útoku na jeho osobu. Zprávy se zmiňovaly o údajné otravě nájemným vrahem, který pronikl do Bagdádího kuchyně (News.com.au: Report: Abu Bakr..., 2016). Další zprávy referovaly o tom, že v březnu 2017 Bagdádí opustil bojiště u Mosulu a skryl se v poušti. Ruské ministerstvo obrany vydalo prohlášení, v němž tvrdí, že Bagdádího zabili v jednom z leteckých úderů na předměstí Rakky v květnu 2017 (RadioFreeEurope: Russia Says..., 2017). Americké zpravodajské agentury skutečně potvrdily, že byl Bagdádí při náletu zraněn a už není schopen IS vést (Walsh, 2018). Poslední informace o jeho údajném zabití pocházejí od syrských pozorovatelů z 11. července 2017. Informaci zřejmě potvrdili také vůdcové IS, ovšem nebyla potvrzena ani kurdevskými a iráckými úřady, ani americkým ministerstvem obrany (Reuters: Syrian Observatory says it..., 2017). Iráčtí experti tvrdí, že je Bagdádí stále naživu (zpráva pochází z 15. ledna 2018), je velice opatrný v komunikaci a v přemísťování. Přední znalec Islámského státu Hisam al-Hashimi tvrdí, že je Bagdádí jediný přeživší ze všech 43 hlavních vůdců, které se již podařilo zabít či zatknout (Chulov, 2018).

Obr. 8: Vývoj území ovládaného IS od roku 2013 do roku 2017

Zdroj: WashingtonPost, 2017 (přeloženo autorkou)

V současné době se IS uchýlil ke stínové vládě⁶⁰ a menším teroristickým útokům v severních částech Iráku (Dubin, 2018). Ovšem stále má pod kontrolou malé oblasti

⁶⁰ Velkou neznámou zůstává, co se stane po vstupu IS do „stínu“. Dle článku zveřejněného na Brookings Institutions je možné opakování historie. Stejně jako se v minulosti stáhla al-Káida, tak se může stáhnout i IS

v provincii Anbar kolem řeky Eufrat. Jedná se však spíše o jednotlivé spící buňky než o aktivní organizace. Jejich aktivita klesla jen na posílání šifrovaných zpráv a bylo rovněž potvrzeno, že se nekonají žádné schůzky. IS vybudoval složitou síť zpravodajských úředníků působících v Evropě, jejichž hlavními úkoly byl nábor, vyzbrojování, přeprava bojovníků či shánění financí. A proto IS zůstává stále hrozbou, i přes porážku jejich fyzické armády, rozpadu administrativy, zrušení tréninkových táborů, ukončení masivní propagandy v Iráku a Sýrii. Stále existují jednotlivé buňky, které podněcují své následovníky k provádění útoků v jejich jménu (Chulov, 2018; Dubin, 2018).

Postupný úpadek chalífátu bylo možné předpokládat vzhledem k tomu, že se IS postupně dostával na území se sunnitskou menšinou, čímž už neměl podporu místních a územní zisky se zpomalovaly (Itany, 2015). Také začal narážet na funkční hranice Turecka, Izraele a Jordánska, které se nedaly snadno zdolat, jak tomu bylo u hranic slabé Sýrie. IS uškodila také jeho taktika ohromného násilí, která po roce 2015 dosáhla nepředstavitelných rozměrů. I přes úpadek IS stále existuje hrozící nebezpečí, neboť je irácká společnost fragmentovaná a je zde problém neustále probíhající syrské občanské války. Ostatní islámské skupiny se v současné době, dle článku zveřejněného v *The Guardian*, uchylují k tiché taktice, při níž jsou cílem „srdce věřících“. Otázkou zůstává, jaký bude další vývoj. Jako nepravděpodobné se jeví přesunutí chalífátu do jiných muslimských zemí, jako jsou Filipíny či Libye (Byman, 2018). Britská bezpečnostní komora hovoří o možnosti existence tzv. virtuálního chalífátu, který by fungoval online, šířila by se skrz něj islámská propaganda a sloužil by k náboru rekrutů (*The Guardian: Rise and fall of Isis...*, 2017; Winter, 2015). Pozitivním faktem ovšem je, že v současné době IS ztratil svůj obraz silné organizace, čímž by byl lákavý pro mladé rekruty (Byman, 2018).

a narušovat politiku, podněcovat k sektářství, které by mohlo vyvrcholit dalším povstáním či občanskou válkou (Byman, 2018).

5 HYBRIDNÍ VÁLKA ISLÁMSKÉHO STÁTU

Cílem této kapitoly je jasně definovat základní charakteristiky hybridní války, kterou vede největší teroristická organizace světa, Islámský stát. První část periodizuje vývoj válečné strategie a uvádí HV IS do kontextu celkové historie od konce 90. let do současnosti. V druhé části jsou popsány jednotlivé znaky HV. A poslední podkapitola představuje opomíjené znaky hybridní války IS.

5.1 Operační fáze

Autoři Jasper a Moreland koncepčně vycházeli z práce americké armády z roku 2010, o které jsme se zmínili ve třetí kapitole. Na základě rozdělení hybridní války do tří operačních fází (regionální, přechodné a adaptivní) nastínili vývoj válčení Islámského státu. Autoři se ve své analýze z roku 2016 zaměřili pouze na éru, kterou ovládal Abu Bakr al-Bagdádí (2013–2016). Je ovšem důležité také porovnat, jak se změnila taktiky z éry předchůdce IS, tj. JTJ a al-Káidy v Iráku, kterou vedl Zarkáví na počátku 21. století. V tomto prvním období vznikla ideologie Islámského státu a pochází z něj nejzkušenější vůdci, jejich bojové taktiky, navíc na prvním období stavěli svou propagandu, neboť později vzniklý Islámský stát oslavoval Zarkávího jako „šejka mudžáhida“, jakožto hlavního vůdce džihádu (Warrick, 2015, 27).

V letech 2002–2006 používali příslušníci Zarkávího skupiny zejména sebevražedné bombové útoky. Cílem byli americké síly, irácké ropné společnosti, politici, ale také civilisté a humanitární pracovníci. Jama'at Tawhid wa'al Jihad (JTJ) útočila ve svých projevech na šíitské cíle a provokovala k šíitsko-sunnitské občanské válce, která by Američanům zkomplikovala efektivní zásah. JTJ se zaměřila i na únosy zahraničních civilistů a například v roce 2004 vypustila do světa video s dekapitací mladého Američana Nicholase Berga.⁶¹

Po smrti vůdce Zarkávího došlo k mírné změně taktiky. Stále využívali převážně sebevražedné útoky a improvizovaná výbušná zařízení. Zároveň však soupeřili s jinými

⁶¹ Poprava Nicolase Berga, amerického mladíka, nahraná na video v roce 2004 a vypuštěna do světa. Byla to odvěta za uniklé video, v němž americké dozorkyně sexuálně zneužívaly muslimské vězně (Warrick, 2015, 196–199)

sunnitskými skupinami a začali užívat chemické zbraně, například vypuštění chlóru na civilisty v květnu 2007.

Po nástupu Bagdádiho se IS vyvinul do organizace se složitou strukturou, ve které byla politická i vojenská moc vzájemně propojena. IS měl složitý systém založený na byrokratické hierarchii a centrální výkonnou mocí byla tzv. Al-Imara složená z Bagdádiho a zástupců pro Irák a Sýrii. Na ni navazovala propletená síť emírů, kteří spravovali jednotlivé oblasti (Ionita, Aanitei, 2015, 30). Skupina začala v boji upřednostňovat zabránění městských budov a okolní infrastruktury, aby mohla kontrolovat všechny důležité funkce a hlavní cesty (Stanford: The Islamic State, 2017).

IS tedy využíval také HV, a to v následujícím provedení. První operační fázi hybridních válek jsou dle výzkumu americké armády *regionální operace*. Pro ně jsou nejvhodnější podmínky tehdy, když je slabá státní správa, útočník má širokou základnu podporovatelů, má přístup k financím, zbraním a existuje jen velmi omezená šance vnějšího zásahu. Operace v této fázi jsou většinou útočné (ofenzivní), vyznačují se svou rychlostí, prudkostí a užitím různých prvků hybridního válčení, jehož cílem je paralyzování napadeného. V rámci vývoje Islámského státu byly nejlepší podmínky pro regionální operace v roce 2013 (Jasper, Moreland, 2016). Odehrávala se občanská válka v Sýrii, v Iráku bylo většinové sunnitské obyvatelstvo nespokojeno s šíitskou vládou a americká armáda se z daného území stáhla. Bojovníci Islámského státu na dobytém území zabavili velké množství zbraní a měli dostatek financí z vydírání či z černého trhu – z prodeje ropy, obilí, bavlny, cenných artefaktů.

V době, kdy je podniknut protiútok a hybridní aktér cítí oslabení, přechází do *přechodných operací*. Hlavním cílem je v tomto období zachování moci, zisk konkurenční výhody a změna podmínek konfliktu. Přechodné operace mohou mít překrývající se charakter, avšak mohou také odrážet dlouhodobější strategie hybridních hrozeb (US Army: Hybrid Threat, 2010, sekce 3-3). Počátkem roku 2015 koaliční síly v Iráku a Sýrii podnikly sérii koordinovaných útoků,⁶² a tím donutily IS ke změně bojové taktiky. Islamisté začali bojovat více asymetricky, aby snížili svou zranitelnost vůči leteckým úderům a aby hlavně podnikli odvetný úder. Jejich taktikami v tomto období byly operace organizované malými skupinami, teroristické útoky pomocí sebevražedných útočníků či vozidly s výbušninami

⁶² Zejména protiútok kurdskou Pešmergou, která byla podpořena leteckými údery.

(Jasper, Moreland, 2016; Stanford: The Islamic State, 2017). Postupně přecházeli do defenzivní fáze, při níž si nemohli dovolit ztratit získané území, a proto se soustředili spíše na obranu než na zábor nových měst. To souviselo zejména s jejich mediálním obrazem, tzv. auroou neporazitelnosti, neboť chalífát vystupoval silně a jednotně a jakékoliv územní ztráty v té době znamenaly ztrátu reputace (Eisenstadt, 2014, 4). Výrazné je v této době také maskování a ukrývání, například v dolech, stavění bariér a pastí, které znamenaly zpomalení postupu spojeneckých sil. Díky své vysoké mobilitě a klamným taktikám dosáhli na určitý čas nadřazenosti sil proti místním bezpečnostním silám, a to i přestože byli ve srovnání s vládními silami menší, co se týče personálu a vybavení (Ionita, Aanitei, 2015, 36-37). V oblastech, které se jim nepodařilo ubránit, začali implementovat taktiku spálené země (angl. Scorched-earth). Cílem této strategie bylo maximální ničení budov, plodin, vodních zdrojů i zemědělské půdy, tedy jinými slovy zničili vše, co by mohlo být užitečné pro invazivní sílu protivníka (Harmanşah, 2015, 170).⁶³

Poslední fází jsou *adaptivní operace*, jejichž krátkodobým cílem je hlavně přežít, najít útočiště a zachovat zbytek sil, oslabit vůli protivníka (jeho bojové schopnosti), ale dlouhodobým cílem stále zůstává rozšíření vlastního vlivu. Hybridi se snaží získat čas na uskutečnění agresivních strategických operací, které by jim zajistily konečný úspěch (US Army: Hybrid Threat, 2010, sekce 4-4). Od konce roku 2015 se IS snažil rozšířit svou „globální přítomnost“ prostřednictvím různých regionálních buněk, agresivní kybernetickou propagandou, náborovou kampaní a velkolepými teroristickými útoky (podrobněji v následujících kapitolách).

5.2 Charakteristika

Ve třetí kapitole jsme uvedli 6 základních znaků HV Islámského státu, a to: smíšené taktiky, flexibilita, terorismus, informační válka, trestná činnost a porušování mezinárodního práva. A proto bude nyní následovat jejich rozbor a doplnění autorkou práce.

⁶³ Postižena byla hlavně oblast kolem města Kobání na severu Sýrie a kolem řeky Eufrat v Iráku. Byly to oblasti zejména pastevecké s velkou kurdskou populací (Harmanşah, 2015, 170). Kompletně bylo zdemolováno město Falludža –osvoboditelé v roce 2016 našli úplně „vykuchanou“ infrastrukturu, nespočet pastí a otřesených civilistů, kteří byli uvězněni uprostřed bojů (Malsin, 2016).

5.2.1 Smíšené taktiky

Islámský stát měl velkou a silnou konvenční sílu, kterou kombinoval s nekonvenčními taktikami jako guerillovou formou boje, aby se přizpůsobil měnícím se podmínkám na bojišti a minimalizoval tak škody způsobené leteckými údery. Od roku 2012 budoval IS vysoce kvalifikované pěchotní síly, které měly zkušenosti z občanské války v Sýrii. Prostřednictvím zmíněných jevů mohl IS v roce 2014 provést prudký vpád do Iráku a zabrat strategická města a silnice a ukázat tak, že nejsou pouhou skupinou povstalců, nýbrž skvěle vycvičenou armádou (Jasper, Moreland, 2014; Ionita, Aanitei, 2015, 22; Laub, 2016). Relevantní kompaktnost Iráku a dobré silnice dovolily snadný přesun celé armády v rozmezí několika dní. IS v tomto období vynikal úspěšnými útočnými operacemi a rovněž svými obrannými schopnostmi. Islamisté využili inženýrské dovednosti a vybudovali složitou síť hraniční obrany zahrnující rozsáhlé zákopy, bunkry, sítě ostřelovačů a kulometů či blokády hlavních dopravních tepen. K obraně IS pomáhaly také místní sunnitské militantní skupiny (Gurcan, 2).

Mezi jejich základní vybavení patřily pěchotní zbraně, granáty, minomety, protitankové střely, přenosné vzdušné obranné systémy, cisterny, obrněná vozidla a také lehké taktické a logistické dopravní prostředky (Ionita, Aanitei, 2015, 30–31). To vše v dalších fázích války kombinovali s využíváním dronů a bezpilotních letounů k průzkumu, s úkryty v dolech, bombovými útoky sebevražedných útočníků nebo s nastraženými automaticky odpalovanými výbušninami ve vozidlech či s užitím chemických zbraní (Jasper, Moreland, 2014 a 2016; Knights, 2014a).

5.2.2 Flexibilita

Islámský stát se skládal zhruba z 10 tisíc ozbrojenců, z čehož tvořili 1/3 zkušení bojovníci – dva tisíce z nich bylo ze zahraničí (z 60 různých zemí)⁶⁴ a tisíc bojovníků bylo z Evropy. Na ovládaném území se k nim přidalo dalších deset tisíc sunnitů, kteří zajišťovali logistiku, správu, nábor a trénink bojovníků. Asi pětitisícovou různorodou skupinu tvořili sunnitští kmenoví vůdci, mezinárodní kriminálníci a členové rozpuštěné strany Baas. Celkově IS tvořilo na počátku roku 2014 přes 25 tisíc osob a přes 15 tisíc bylo ozbrojených. Některé odhady hovoří v jeho vrcholné fázi na přelomu roku 2014 a 2015 až

⁶⁴ Ze zemí severní Afriky, střední a východní Asie, Ruské federace, Kanady, USA a Austrálie (Ionita, Aanitei, 2015, 31).

o 50 tisících členech po celém světě. Jednalo se o silně disciplinovanou skupinu, která dokázala ze dne na den měnit svou taktiku (Laub, 2016; Gurcan, 2; Jasper, Moreland, 2014). Bagdádí vyvinul velice účinný systém velení a řízení založený na principu „centralizovaného velení, decentralizovaného výkonu“ (Ionita, Aanitei, 2015, 22).

Vedení celé skupiny bylo složeno ze zkušených stratégů, kteří byli schopni vytvářet složité a dlouhodobé politické i vojenské kampaně, které často přežily smrt svého strůjce (Knights, 2014a). Charismatictí vůdci a zmiňovaní vojenští stratégové, pocházející zejména z minulého režimu Saddáma Husajna, tvořili silnou kombinaci charismatu a odbornosti. To se stalo základem pro nábor mladých nespokojených mužů a žen, kteří podporovali IS zejména díky slibům pracovních pozic a zabezpečené budoucnosti⁶⁵ (Fisher, 2014). Spolupráce s místními povstaleckými skupinami a jejich začlenění do organizace pomohlo s obrannými operacemi (viz předchozí kapitola).

Přínosným byl rovněž fakt, že poskytovali životaschopnou alternativu k neoblíbené a slabé šíitské vládě. Vidinou stability, naděje a prosperity si v počátcích získali velkou přízeň lokálních populací (Jasper, Moreland, 2014; START 2015). Například ve městě Palmyra nejprve provedli hromadné popravy, ale poté se začali chovat jako vládní úředníci spravující elektrárny a vodní čerpadla (Barnard, Saad, 2015). Avšak v momentu, kdy se cítili oslabeni, přešli k oné taktice spálené země. Konečnou fází bylo zastavení jejich expanze v Sýrii a Iráku, a proto se raději zaměřili na rozšíření vlivu prostřednictvím řady franšíz do Tunisu, Jemenu či Libye (Jasper, Moreland, 2016).

5.2.3 Terorismus

Islámský stát je považován za největší teroristickou organizaci na světě, jejíž útoky jsou jedny z nejbrutálnějších v novodobé historii. Ve svých počátcích sloužily teroristické činy k podmanění společnosti a k šíření propagandy nenávisti (viz kapitola 5.2.4). Ničili převážně šíitské svatyně, útočili na irácké vládní síly i na zahraniční civilisty. Při svých regionálních operacích se zaměřili na vyhlazení některých náboženských menšin, například jezídů (viz kapitola 5.2.6; UN Office, 2014; Rasheed, 2014).

⁶⁵ Týkalo se to hlavně mladíků ze zemědělských oblastí, ve kterých žije více než polovina iráckých sunnitů. Irácké zemědělství zažilo v roce 2004 obrovská sucha, ze kterých se těžko vzpamatovávalo. Náborovou základnu tvoří mladí, chudí, nezaměstnaní a nevzdělaní muži ve věku od 16 do 25 let (Fisher, 2014).

S tímto obdobím je spjat pojem „*energetický terorismus*“, jehož základem byly cílené útoky na energetickou infrastrukturu a průmysl, například elektrárny, rozvodné sítě, rafinerie, ropná a plynová pole. Jedním z důvodů byla politická a ekonomická destabilizace irácké a syrské vlády, což byl také způsob, jak bylo možné vyvíjet tlak na mezinárodní korporace, které mají v oblastech strategický zájem. Bojovníci IS viděli ropu jako hlavní pilíř a nástroj pro přežití jejich organizace (Tichý, 2016, 34–46).

Od února 2015, v době oslabování jejich pozice, se zaměřili v rámci strategie spálené země na ničení kulturního dědictví, které dle nich podporovalo modloslužebnictví, prováděli tzv. *kulturní terorismus*. Rozbýjeli jedinečné artefakty v archeologických muzeích, pomocí těžké techniky bourali archeologická naleziště, odpalovali svatyně, hroby a jiná svatá místa místních komunit. Spálili také knihovny, archívy a v srpnu 2015 dokonce popravili významného odborníka na starověké památky v Palmýře. Mezi zasažené patřilo muzeum v Mosulu, archeologické památky v Ninive, Nimrudu (starobylá asyrská města), Hatfe (artefakty z dob Mezopotámie), Palmýře (antické pozůstatky) a mnoho dalších. IS šířil videa a zprávy o této devastaci s cílem vysílat do světa svou radikální ideologii k náboru nových rekrutů (Harmanşah, 2015, 170–171; Dabiq 3/2015).

Koncem roku 2015 začal Islámský stát organizovat nejkrvavější teroristické útoky v celé své historii. Postupně se začali zaměřovat na mimoregionální cíle. Vysílali stovky svých věřících do Evropy a hlásali, že za džihádem nemusí cestovat do Sýrie, stačí je provést „doma“⁶⁶ (Jasper, Moreland, 2016; Byman, 2018).

V říjnu 2015 sestřelili ruské letadlo letící přes poloostrov Sinaj, na jehož palubě zahynulo všech 224 cestujících. Dvanáct sebevražedných útočníků v listopadu 2015 zaútočilo na šíitské předměstí Bejrútu a zabilo více než 40 lidí. O den později, 13. listopadu, zabilo v Paříži jedenáct členů IS na 130 civilistů, což mělo být míněno jako odplata za francouzskou účast v boji proti nim. Střelci a sebevražední útočníci napadli koncertní síň, fotbalový stadion, restaurace a bary. Podle francouzského prezidenta byly útoky plánovány v Sýrii a organizovány z Belgie.⁶⁷ V březnu 2016 následovaly koordinované sebevražedné útoky v Belgii – dva na bruselském letišti a jeden atentát

⁶⁶ V médiích dostaly tyto menší útoky bez přímého napojení na IS označení „homegrown“ nebo také „lone-wolf/lonely wolf“ útoky (Byman, 2018). Mezi takové útoky patří například incident v obchodě v Minnesotě v USA v září 2016 (Jasper, Moreland, 2016).

⁶⁷ Po pařížském útoku se zvýšily letecké úderý a od listopadu 2015 do ledna 2016 se odhaduje zabití 6 400 členů IS (Stanford.edu: The Islamic State, 2017).

v metru. Celkem zemřelo 32 civilistů a více než 300 osob bylo zraněno. Jeden z posledních velkých teroristických činů se stal 23. května 2017 na koncertu Ariany Grande v Manchesteru ve Velké Británii, kde se odpálil jeden člen IS. Při výbuchu zemřelo 23 osob a 250 bylo zraněno⁶⁸ (Stanford.edu: The Islamic State, 2017; Britannica.com: Islamic State in Iraq and the Levant, 2018; Lister, Tawfeeq, Sanchez, Bixler, O'Key, Hogenmiller, 2018).

Situace se postupně uklidňovala, ale začátkem letošního roku 2018 vydalo oficiální mediální křídlo organizace seznam asi 800 útoků provedených v roce 2017, ke kterým se přihlásilo. Seznam obsahoval téměř 500 útoků proti irácké vládě, 136 útoků proti kurdským silám a 120 útoků proti Assadovi a jeho spojencům. Na přelomu roku provedly polosamostatné buňky IS útok na ruské zařízení v Sýrii, sebevražedný útok v Kábulu v Afghánistánu a útok na mešitu v Egyptě, při které zemřelo 300 osob (Dempsey, 2018).

5.2.4 Informační válka

Informační válka⁶⁹ vedená Islámským státem je téma velice rozsáhlé, komplikované, ale na jednu stranu také pozoruhodné. Jejich mediální výstupy hodnotili přední analytici jako velice profesionální, a to jak po technické stránce, tak i po stránce marketingové. Následující kapitola shrnuje základní informace o schopnostech Islámského státu užívat mediální nástroje způsobem, jenž nemá ve světě obdobu.

Cílem informační války hybridů jsou obecně tyto body: 1) elektronická válka, 2) klamání, 3) fyzické zničení složek nepřítele, 4) ochranná a bezpečnostní opatření, 5) ovládnutí lidského vnímání pravdy a 6) informační útok (US Army: The hybrid Threat, 2010, sekce 3-5). Přestože tato charakteristika pochází z roku 2010, je její validita nesporná, jak ukáže následující pasáž.

IS využil zakořeněnou nenávist vůči svým nepřítelům stejně, jak to udělal například Hizballáh proti Izraeli. Zpočátku vyvolal regionální napětí, které časem získalo mezinárodní rozsah. Informační válka sloužila k odsuzování západních ideálů prostřednictvím stejných nástrojů, které jsou spjaté s moderní kulturou, a na základě ukázek brutality IS vzrostla v Evropě a Severní Americe nedůvěra k muslimským

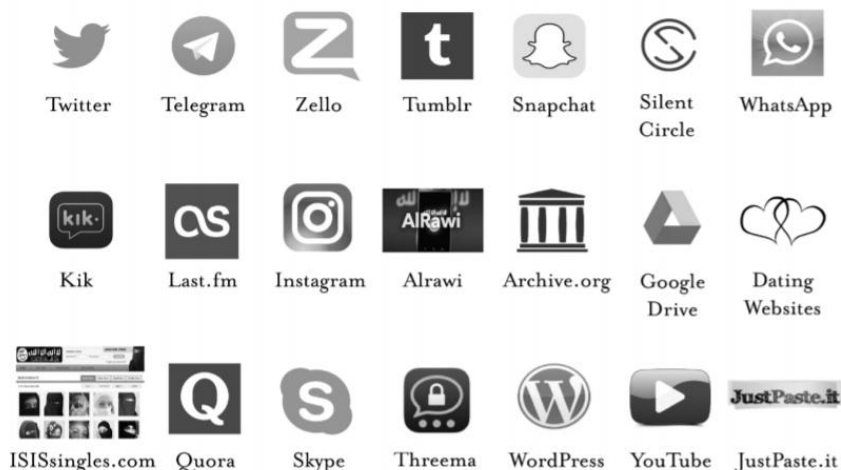
⁶⁸ Dle posledních statistik se uskutečnilo (mimo bojové zóny v Iráku a Sýrii) celkem 143 útoků v 29 zemích při kterých zemřelo 2 043 osob (Lister, Tawfeeq, Sanchez, Bixler, O'Key, Hogenmiller, 2018).

⁶⁹ V americké armádě se užívá termín INFOWAR (česky infoválka), což je zkratka z anglického Information warfare (US Army: The Hybrid Threat, 2010, sekce 3-5).

komunitám (Jasper, Moreland, 2014). Používali kvalitní IT technologie, zprávy vysílali v několika jazycích (Shamieh, Szenes, 2015, 370–371) a natáčeli filmy o svých záměrech do budoucnosti⁷⁰ (Novotný, 2014, 61). Dle autora Omura Harmansaha bylo mediální vystupování IS podobné západní reality show, která účinně mobilizuje lid skrz média (Harmansah, 2015, 175).

Jejich profesionální propaganda, která se obecně mění a vyvíjí v závislosti na nových technologiích, se stala předmětem mnoha výzkumů. Islámský stát se vyznačoval efektivní propagandou, kterou šířil pomocí široké škály médií – tisk, rádio, televize a internet. Díky internetu dostal IS přístup k celému spektru sociálních sítí (viz obr. 9), jejichž pomocí se vyhnuli cenzuře a státnímu zásahu, čímž se videa a názory rychle šířily. Bylo těžké tyto sociální profily nabourat (hacknout), a když se jeden profil zrušil, objevil se hned nový. V roce 2013 člen mediální divize IS na svém již zrušeném twitterovém účtu napsal: „*Tato válka je válkou natolik ideologickou jako skutečnou. Jako tu skutečnou válku je nutné vést na bitevním poli, tak tu ideologickou musíme vést v médiích.*“ (Kovácz, 2016, 138, 140).

Obr. 9: Online platformy využívané stoupenci Islámského státu

Zdroj: Gambhir, H. (2016)

Winter provedl analýzu mediální značky islámského chalífátu, která se skládá z šesti různých motivů: 1) brutality, 2) milosrdenství, 3) oběti, 4) války, 5) příslušnosti a 6) utopismu. Zatímco brutalita je mířena na západní civilisty, zejména k jejich zastrašení, je

⁷⁰ Např. film o „konci Sykes-Pycotovy dohody“ upozorňoval, že syrsko-irácká hranice nebude jediná, která zmizí. Dle videa měly zmizet hranice Libanonu, Jordánska a Palestiny (Novotný, 2014, 61).

naopak utopismus cílen na zisk nových stoupců. „*Propaganda Islámského státu je v celém svém rozsahu obrovská. V době psaní tohoto textu (pozn. autorky: rok 2015) jsou denně průměrně přidávána do oběhu tři videa a více než patnáct zpráv s fotografiemi. Denně se objevuje rozhlasové zpravodajství, pečlivě pravidelně načasované a vysílající v několika jazycích zahrnujících arabštinu, turečtinu, kurdštinu, angličtinu, francouzštinu a ruštinu. Kromě rozhlasové propagandy Islámský stát centrálně komponuje a produkuje džihadistickou hudbu a měsíčně se objevující celovečerní filmy, které zachycují ty nejvíce barbarské činy.*“ (Winter, 2015, 6). Islámská propaganda není jen prostředkem zajištění podpory, je to cesta, jak aktivovat jednotlivce a jeho myšlenky, zatímco stále žije v iluzi svého nezávislého myšlení. Představuje mu problémy a pak nabízí řešení, jakmile zkorumpuje jeho intelektuální proces (Winter, 2015, 12, 15).

Autoři studie Strategie globální propagandy Islámského státu identifikovali celkem devět stěžejních témat, která IS používal ve své expanzivní propagandě (Garstenstein-Ross, Barr, Moreng, 2016, 5–6):

1. *Zprávy vítězů* – ukazování síly, skrývání slabostí, tzv. aura neporazitelnosti.
2. *Ztráta důvěryhodnosti jeho konkurentů* – podrývání legitimacy soupeřících organizací, př. al-Káida a Tálibán.
3. *Protizákonné jednání politických islamistů* – odsuzování politických islámských skupin, př. Muslimské bratrstvo.
4. *Vyvolávání sporů v nepřátelských řadách* – pomocí šíření dezinformací se snaží vytvořit trhliny u konkurence.
5. *Využití sektářského napětí* – vyvolávání konfliktů mezi sunnity a šíity.
6. *Chalífát jako dokonalá islámská utopie* – ukazován jako harmonický a prosperující stát.
7. *Džihadistické dobrodružství a přátelství* – velebení války jako příležitosti pro bratrství a vzrušení.
8. *Vrazení klínu mezi muslimy a Západ* – podněcování muslimů žijících mimo IS k přidání se k chalífátu.

9. *Náboženská povinnost přidat se k chalífátu* – náboženská doktrína sloužila jako nátlak na muslimy.

Propagandu lze v jednoduchosti rozdělit dle publika na interní a externí. Externí směřuje na zahraniční populace (muslimské i nemuslimské), mimo dobytá území. Interní se vyznačuje určitým „vnitrostátním“ charakterem, tedy směřujícím dovnitř území. Tato interní propaganda byla využívána islámskými médii jako často jediný zdroj informací pro populace v iráckých a syrských oblastech s omezeným přístupem k internetu. IS tiskl vlastní noviny, které vydával na území chalífátu, čímž udržoval společnost v obavách a neustále připomínal jeho dominanci a ideologii (Waško-Owsiejczuk, 2016, 325).

V počátcích velkého územního rozmachu roku 2014 vydávali islamisté skvělé filmy a videa, které zabírají bojovníky jdoucí ve shodě a disciplinovaně užívající palebnou sílu. Na těchto záběrech členové IS působili spíše jako konvenční vojenská síla než jako guerillová armáda (Prothero, 2015). Do vyhlášení chalífátu i v Zarkáviho éře byla typická nejen profesionální videa z pochodů armády a z výcvikových táborů, ale také záběry masových poprav či vykonávání krutých trestů. Tato brutální videa sloužila i jako odstrašující příklady pro irácké síly, které často díky tomuto uměle vyvolanému strachu utíkaly z boje.

Od roku 2015 však získala jejich propaganda nový směr. Během jednoho měsíce vydali téměř 900 kusů arabské propagandy, z toho polovina byla zaměřená na otázky kvality života jako jídlo a školství (Jasper, Moreland, 2016). Snažili se ukázat utopický život pod správou chalífátu pro účely náboru, marketingu či fundraisingu. Jejich publikace zdůrazňovaly, jak dobře je spravováno území IS, jak dobře je udržován mír a jak jsou splněny primární potřeby obyvatelstva (EU parlament, 2017, 7).

V tomto období začali používat internet jako zbraň. Provedli několik hackerských útoků na Twitter a YouTube Ústředního velitelství USA (Alexander, Finkle, 2015). Postupně IS vyvinul složitou formu šifrované komunikace přes dočasná telefonní čísla, neodeslané e-maily, či aplikace jako WhatsApp a Telegram (Counter Extremism Project, 2017, 1–2; Jasper, Moreland, 2016).

Významným faktorem byla i oficiální povaha periodik vydávaných mediálním centrem IS. Dodávalo to na důvěryhodnosti a IS tak rozšiřoval svůj globální vliv. Prvním časopisem vydávaným od července 2014 do července 2016 byl volně dostupný online

časopis v angličtině – Dabiq. Obsahoval profesionální texty, grafiku i fotografie z aktuálního postupu a úspěchů IS. Sloužil nejen k náboru rekrutů, ale také jako prostředek pro získávání finančních sponzorů. Dle Dabiqu je historie IS jedenáctiletá cesta za utopií, která skončila ustanovením chalífátu (Stanford.edu: The Islamic State, 2017; Weiss, Hassan, 2016, 114). Na podzim roku 2016 nahradil Dabiq a další menší periodika časopis Rumiyah, který vycházel v měsíčních intervalech až do podzimu 2017.

Po porážce v bitvě o Mosul v červenci 2017 se jejich informační strategie změnila a již se nesoustředili na fyzický chalífát. Zároveň jejich zprávy měly více temný a smrtící tón. A přestože bylo mediální oddělení IS postupně zničeno, jednotlivé buňky a frakce stále povzbuzují v online světě k šíření násilí proti nevěřícím (Dempsey 2018, 21–22). Kyberprostor stále slouží jako prostředek destabilizace a zmatení skrz šíření dezinformací a propagandy (Thiele, 2015, 27).

5.2.5 Trestná činnost

Islámský stát se stal jednou z nejbohatších teroristických skupin na světě tím, že se zaměřil na soběstačnou stínovou ekonomiku založenou na vydírání, organizovaném zločinu a prodeji surovin na černém trhu, který zahrnuje ropu, obilí i kulturní artefakty (Novotný, 2014, 60; Jasper, Moreland, 2014). Kriminální aktivitu využíval nejen k podpoře hybridní síly, k vytvoření nepokojů, k narušení suverénního státu, ale zejména jako zdroj financí (Nemeth, 2002, 60; Hoffman, 2009, 29).

Při dobytí nového území měl IS obrovské jednorázové zisky z vykradených bank a dlouhodobé finance na základě vydírání lokálních minoritních populací za pochybné výsady bydlení nebo podnikání. Také získal rafinerie, doly či továrny na výrobu cementu (Jasper, Moreland 2014 a 2016). IS ve své vrcholné době vyprodukoval asi 50 000 barelů ropy denně, kterou prodával při nízkých sazbách na černém trhu. Odhadem se jednalo o zisk překračující přes 1 milion amerických dolarů denně (Dangher, 2014). USA se snažily ovlivnit národní politiky například Kataru a Kuvajtu, aby přestaly s IS obchodovat. Kontraproduktivní byl také fakt, že zákony USA i Velké Británie zakazují vyjednávání s teroristy o výkupném, ale i přesto obě země platily obrovské sumy za propuštění svých občanů (Rosen, 2014).

Po ztrátě Ramadí, Falludži a kirkúckého ropného pole v roce 2015 byli vůdcové IS nuceni zvýšit daně, náboženské desátky, více se projevilo rabování a prodávaly se menší historické předměty kupcům na evropský černý trh. Peníze potřebovali na údržbu ropných polí, na řízení dobytých území, platy veřejných pracovníků, žold nájemných bojovníků i na úplatky pro místní vůdce (Jasper, Moreland, 2014).

Se ztrátou území se pojí i ztráta „klasických“ cest financování organizace a jejich útoků. IS se přizpůsobil a vzniklo tak spojení mezi organizovaným zločinem a islámským extremismem. Příkladem může být okrádání turistů v letoviscích, přičemž výtěžek sloužil k pokrytí nákladů na vyslání zhruba 40 rekrutů z Evropy na Blízký východ (Faiola, Mekhennet, 2015; Jasper, Moreland, 2016).

5.2.6 Porušování mezinárodního práva

Na ovládnutém území Islámský stát užíval brutální způsob podmanění místních obyvatel. Projevovalo se to naprostým nedodržováním mezinárodně uznávaných zákonů a pácháním zločinů proti lidskosti. Na denním pořádku byly popravy menšinových náboženských i etnických skupin (Jasper, Moreland, 2014). Nejhůře postiženou menšinou byli jezídové,⁷¹ na které byly zaměřené genocidní kampaně zahrnující ukřižování, ukamenování a veřejné masakry, jež ovlivnily více než 4 tisíce lidí (UN Office, 2014). Udává se, že 500 jezídů bylo zavražděno a zhruba 3 tisíce jezidských žen bylo zotročeno (Rasheed, 2014). Násilí na ženách bylo běžnou praxí a bylo považováno za náboženskou povinnost dle volné interpretace Koránu IS a striktnímu právu šaría. Ženy byly znásilňovány, sexuálně mrzačeny, sterilizovány nebo také prodávány jako otrokyně do nucených manželství s bojovníky IS (Jasper, Moreland, 2014 a 2016).

Výše zmíněné praktiky byly prováděny rovněž na sunnitských Arabech. Za jakékoliv porušení či náznak odporu se konaly veřejné popravy a dodnes jsou nacházeny masové hroby celých sunnitských kmenů, jež s IS pravděpodobně nesouhlasily (Jasper, Moreland, 2014). Pronásledování, systematické a úmyslné útoky proti lidskosti, při nichž docházelo k mrzačení dětí opozičních skupin či k využívání dětí IS jako sebevraždných útočníků, vyústilo v neobyčejně velkou vlnu emigrace. Organizace spojených národů

⁷¹ Většinou příslušníci kurdského etnika obývající severní Irák. V jejich náboženství se mísí řada prvků hinduismu, zoroastrismu, manicheismu, šamanismu, judaismu, křesťanství (nestorianismu – např. lámání chleba, křest) a islámu (především súfismu – např. obřizka, pout', oběť, půst).

odhadla v roce 2014 počet vnitřně přesídlených osob na 1,5 milionu (UN Office, 2014). V roce 2017 už statistiky udávají více než 3,3 milionů lidí (Stanford.edu: The Islamic State, 2017).

Páchání zvěrstev propagovalo IS jako taktický, odstrašující prostředek. Jejich masakry byly dle prohlášení OSN urážkou lidstva. A nejednalo se pouze o irácký fenomén, nýbrž také o nadnárodní ohrožení (UN Office, 2014). Zástupce generálního tajemníka OSN P. Galbraith doporučil, aby bylo možné čelit jejich nehumánnosti a kriminalitě, že je nutné oficiálně uznat jejich kampaně za genocidu (Jasper, Moreland, 2014). Muslimští učenci z celého světa se sjednotili a napsali otevřený dopis, ve kterém tyto neislámské akty odsoudili a odmítli tvrzení, že by chalífát reprezentoval všechny muslimy světa (Holtman, 2014). Adekvátním řešením by tedy bylo, kdyby irácká a syrská populace ukončila cyklus nenávisti a pomsty a nastolila mírová řešení.

5.2.7 Doplnující charakteristiky

Na základě studia literatury o hybridních válkách a následném popisu vývoje Islámského státu stále chybí v charakteristice dva body, které spolu úzce souvisí a jež dosud byly řečeny pouze implicitně. Islámský stát by nedosáhl svých úspěchů nebýt velké *veřejné podpory*, kterou mu poskytlo sunnitské irácké obyvatelstvo a nespokojení muslimové po celém světě. To plynule navazuje na druhý bod, a to *celosvětový dosah* Islámského státu. Platí zde Thieleho výrok (2015), že svět je pro ně neomezený. IS plně využil všechny druhy prostoru od fyzického přes kyberprostor až po prostor ideologický. Jeho bojištěm se stalo populační bojiště, které popisuje John J. McCuen (2008; viz kapitola 3.3). IS měl dosah nejen na lokální populace, ale i na populace obou zasažených států a také na populaci celosvětovou. Pomocí informačních kampaní a teroristických útoků v různých koutech světa se stala jejich válka všudypřítomnou, a proto se stal od roku 2014 každodenní součástí a hrozbou, která globálně ovlivnila postoj nemuslimů k muslimským komunitám.

V předchozích kapitolách bylo řečeno, že IS neměl velkou vojenskou převahu nad iráckými silami, nýbrž šlo o kombinaci mnoha faktorů. Jedním z nich bylo právě využití místních populací ve svůj prospěch. I přes nesouhlas většiny muslimů proudilo na území IS mnoho následovníků z Jordánska, Pákistánu (příslušníci Talibánu), Maroka a z Egypta. Dle článku od Shamieh a Szenes měli i v Evropě poměrně hodně přívrženců. Dle jejich

statistiky měl alespoň jeden ze sedmi britských mladých muslimů pozitivní vztah k IS. Ve Francii to byla až šestina mladé muslimské populace. IS byl založen spíše na náboženství než na národní jednotě, což se ukázalo jako jedna z jeho silných stránek (Shamieh a Szenes, 2015, 371). V době rozmachu Islámského státu bylo klíčové pro jeho udržení neustále získávat na svou stranu mínění místních obyvatel, i přestože si zprvu území podmanili silou. Z dlouhodobého hlediska bylo tedy jasné, že je třeba nutný jiný přístup k územím. Jak bylo zmíněno výše, IS lidem dával, co potřebovali. Ať už se jednalo o pocit důležitosti samotných sunnitů či zajištění základních potřeb a fungování služeb. Tím se snažili upevňovat svou legitimitu a autoritu, stejně jako Hizballáh v Libanonu v době oslabení centrální libanonské vlády. Podobné rysy lze nalézt také na příkladu ruské hybridní války na Ukrajině, kde by úspěch na Krymu nebyl možný bez dlouholeté přípravy a ovlivňování veřejného mínění tamních obyvatel.

6 ZÁVĚR

Cílem diplomové práce bylo popsat válku Islámského státu v kontextu hybridního válčení. Tento nestátní aktér se dostal do širšího veřejného povědomí od roku 2014 svou aktivitou na území Iráku a Sýrie. Zde působí až do současnosti, přestože u něj došlo ke ztrátě většiny dobytých území, armády, finančních zdrojů i jeho vůdců a stratégů. Než bylo však možné analyzovat samotnou válku a její průběh, bylo důležité nejprve analyzovat koncept hybridní války.

Prvním cílem analýzy bylo najít typické prvky pro zmiňovaný nekonvenční styl válčení. Problémem ovšem bylo, že celý koncept je poměrně nový, neustále se vyvíjí, má různé podoby a vždy záleží na konkrétním aktérovi, který konflikt vede. Na základě studia hybridní války vedené Hizballáhem a Ruskou federací jsme byli schopni stanovit základní charakteristiku pro hybridní válčení. Obecně tedy lze říci, že neexistuje místo či prostředky, které by byly z hybridní války vyloučeny. Stírají se rozdíly mezi vojenským a civilním, mezi mírem a obdobím bojů, z čehož vyplývá, že základní prvek společný pro všechny hybridní války je *neomezené bojiště* (tj. *bojiště bez hranic*), kde boj probíhá nejen na územích sporu, ale také v oblastech přímým konfliktem nezasažených, např. typicky pro hybridní válku také v ideologickém prostředí.

S tímto úzce souvisí druhý společný znak, a to *kombinace konvenčních a nekonvenčních prostředků boje*. Rusko ve své hybridní válce vedle regulární armády využilo menších ozbrojených skupin, které měly povahu guerillových jednotek. Dalším stěžejním prostředkem využívaným Ruskem byly dezinformační kampaně, jejichž cílem bylo zmatení nepřítele a zároveň připravení půdy pro podporu obsazení území suverénního státu a jeho následné anektování. Kromě vojenských, propagandistických, informačních a kybernetických prostředků užívali Rusové také sofistikované ekonomické a diplomatické nástroje. Druhý, v práci analyzovaný konflikt, se věnoval druhé libanonské válce z roku 2006. Nestátní aktér, vojensko-politické hnutí Hizballáh, zvítězil v 34 dnů trvajícím konfliktu nad silnější, početnější a vybavenější izraelskou armádou. Tento hybrid využil guerillové taktiky boje díky perfektní znalosti místního terénu, které propojil s moderními technologiemi. To vše bylo umocněno dezinformační kampaní o porážce Izraele, která byla šířena do celého arabského světa.

Z analýzy Islámského státu rovněž vyplývá fakt, že třetím společným rysem hybridních válek je důležitost veřejné podpory ovlivněné populace, která zajistí domácí autoritu hybrida. To platí pro všechny tři zkoumané hybridní aktéry.

Hizballáh i Rusko ukázaly slabiny západního stylu válčení a udaly směr, kterým se budou budoucí konflikty ubírat. S tím souvisí odpověď na otázku, čím se liší hybridní válka od války konvenční. Rozdílů je mnoho: mezi základní odlišnosti jsme určili velikost jednotek nasazených do boje – v případě hybridních válek jde spíše než o velkou armádu o střední až menší samostatné jednotky guerillového typu. Tyto jednotky využívají kromě klasické vojenské síly prostředky netypické pro válku (viz výše) a jejich cíle nejsou pouze vojenské, nýbrž míří na celou „nepřátelskou“ společnost, proti které je válka vedena. Jejich cílem není pouze fyzické zničení nepřítele, ale celková vnitřní destabilizace země. Často dochází k užívání metod, které se blíží teroristickým činům a dotýkají se i regionů mimo válečné zóny. Rovněž hybridi neuznávají obecně platné konvence o zacházení se zajatci či o neublížení civilistům.

Druhá část diplomové práce se zaměřila na Islámský stát. Cílem bylo zjistit, jaké hybridní prvky IS ve válce využívá, k čemuž jsme využili poznatky ze studie autorů S. Morelanda a S. Jaspéra z roku 2014. Ve své analýze navrhli šest základních znaků hybridní války Islámského státu, a to: *smíšené taktiky*, *flexibilitu*, *terorismus*, *informační válku*, *trestnou činnost a porušování mezinárodního práva*. Vedle těchto základních ovšem chybí dva další klíčové znaky, jež jsme vyvodili na základě studia vývoje a jednotlivých charakteristik IS. První z nich se týká toho, že činy IS neměly pouze lokální či regionální dosah, nýbrž se dotkly celosvětové populace. Jeho následovníci pocházeli z desítek států a jejich aktivita ovlivnila přímo či nepřímo obyvatelstva Asie, Evropy, Afriky i Ameriky. Proto je jako sedmý znak uveden *celosvětový dosah*. Posledním, osmým doplňujícím znakem je *veřejná podpora*, zejména od sunnitských muslimů z Iráku a Sýrie, ale také od muslimů z celého světa, jak již bylo zmíněno.

Všechny tyto prvky byly flexibilně a účinně kombinované a užívané přímo na bojišti. Islámský stát využil příhodné situace, neboť zneužil polarizovanou iráckou společnost, ve které mohl růst a získávat příznivce. Dále předchůdce IS, al-Káida v Iráku, získal sílu a členy díky americkému zásahu proti režimu tehdejšího prezidenta Saddáma Husajna. Poslední klíčovou událostí, které IS využil, byla občanská válka v Sýrii a slabá

šíitská vláda v Iráku. I přes tyto nápomocné projevy a přesto, že porazil silnější iráckou armádu s početní převahou, nebyl Islámský stát dostatečně silný, aby mohl vést konvenční válku s regulérní armádou proti všem svým nepřátelům. Velkou roli zde sehrála masivní islámská propaganda založená na islámských hodnotách. Islámský stát šířil skrz internet, televizi a rádio zprávy o brutálním zacházení se zajatci, se šíity a s nepřáteli obecně. Cílem bylo vyvolat strach, který měl za následek mohutnou dezerci iráckých vojáků, a přivést do jeho řad nové následovníky a bojovníky. Jejich reklamní kampaně pomáhaly tvořit tzv. auru neporazitelnosti celého chalífátu a tím ukazovat možnost vzniku utopie pro všechny muslimy, jakožto alternativy slabé šíitské irácké a syrské vlády, a samozřejmě podněcovat proti nepřátelskému Západu.

Díky kombinaci vojenských a nevojenských prostředků dosáhl IS v roce 2014 okamžiku, kdy jej bylo možné považovat za proto-stát. Na dobytém území vybírali jeho příslušníci daně, zajišťovali sociální služby, vydávali vlastní média a tvořili novou společnost založenou na striktním dodržování islámského práva šaría. Aby tento celek fungoval, bylo třeba zajistit dostačující finance. Vytvořili úspěšnou stínovou ekonomiku, která čerpala zdroje z prodeje surovin na černém trhu, z poplatků, z vydírání, z únosů a rovněž z darů od sponzorů. Díky tomu mohli nejen nakupovat nejmodernější vojenská vybavení, platit žold vojákům, ale také najímat experty na marketing, na správu průmyslových oblastí, natáčet profesionální videa, vydávat časopisy či páchat celosvětové teroristické útoky.

Poslední položená otázka zněla: Jak se v průběhu existence IS měnilo využívání hybridních metod a proč? Na základě studie dvacetileté historie Islámského státu a jeho předchůdců je zřejmé, že schopnost adaptace patřila mezi základní prvky jejich úspěšnosti. V prvním období, které je charakteristické osobností tehdejšího vůdce *Abú Mus'aba az-Zarqáwího* (Zarkáviho), měla organizace podobu více teroristické organizace, jež násilím zabrala města v severozápadním Iráku. Prováděli zejména bombové sebevražedné útoky na šíitské a americké cíle. Jejich propagandistická videa ukazovala převážně záběry masových poprav a krutých trestů. Vedle toho vysílali do světa videa z tréninkových táborů a záběry z vítězných bitev. Po Zarkáviho smrti v roce 2006 se Islámský stát, tehdy jménem al-Káida v Iráku (AQI), stáhnul a byl oslaben boji s ostatními sunnitskými skupinami. Ovšem po nástupu *Abú Bakra al-Bagdádího* se IS vyvinul z exkluzivně bojové

síly na pokročilou strukturovanou organizaci schopnou ovládat dobyté území, na kterém je politická a vojenská moc vzájemně propojena.

Postupem času se začal měnit obraz, který šířili skrz reklamní kampaně. Z výhradně vojenských záběrů se začali zaměřovat na život obyčejných muslimů v rámci chalífátu. V letech 2013–2014 podnikl Islámský stát mohutné útočné operace a zabral obrovská území obou zasažených států, avšak od roku 2015 docházelo ke zpomalování jeho územního postupu. Díky vojenské alianci vedené Spojenými státy se dařilo Islámský stát oslabovat. Proto byl IS přinucen změnit svou taktiku boje. Z útočných operací přešel na obranné operace, začal pracovat v menších samostatných jednotkách a území, která se mu nepodařilo ovládnout úplně, jeho příslušníci zničili, aby dostupné zdroje, budovy a služby nepomohly opozici. Specializovali se na bombové útoky a nábor nových členů. Ke konci roku 2015 se koalici výrazně dařilo osvobodovat území zabrané IS. V této době se IS musel stáhnout, avšak svou aktivitu zaměřil na nejrůznější regionální buňky po celém světě, neustále pokračoval v agresivní kybernetické propagandě, jejímž prostřednictvím ukazoval ničení historických starověkých památek. V tomto konečném období (přelom roku 2015–2016) reagoval IS na postup koalice odvetou v podobě mohutných teroristických útoků po celém světě, které si vyžádaly stovky obětí.

Postupem času začal Islámský stát tzv. ztrácet svou tvář. Spojeneckým silám se dařilo likvidovat jednotlivé buňky a zabít či zajmout většinu osob z vedoucích pozic Islámského státu. V listopadu roku 2017 oznámil irácký ministr konec války s Islámským státem. V současné době se poslední členové IS stáhli do stínu, utlumili komunikaci a neprobíhají žádné schůzky ani žádné aktivní náborové kampaně. Jednotlivci ve jménu IS podnikají menší teroristické útoky na blízkovýchodní šíitské cíle, ale jejich éra nadvlády v Iráku a Sýrii zřejmě definitivně skončila.

Z případové studie vyplývá, že je nutné, aby západní aliance uznala širší souvislost mezi občanskými válkami, polarizovanou společností a džihádistickými teroristickými organizacemi. Dále je nutné stabilizovat poválečná území, zejména tak, že se Američané a jejich spojenci zaměří na poválečnou rekonstrukci Iráku. Stabilizační operace jsou prospěšné, neboť podporují rozvoj a usmíření lokálních populací, čímž se stávají nástrojem, jak s hybridní hrozbou v podobě islámského extremismu bojovat dříve, než

vůbec vznikne. Tímto by se předešlo znovuoobnovení největší teroristické organizace na světě, která kompletně změnila pohled na vedení války ve 21. století.

POUŽITÁ LITERATURA

1. A divided Ukraine: The language. *CNN.com* [online]. 2014 [cit. 2018-05-08].
Dostupné z: <http://edition.cnn.com/interactive/2014/02/world/ukraine-divided/>
2. Address by President of the Russian Federation. *Kremlin.ru: Official Internet Resources of the President of Russia* [online]. 2014 [cit. 2018-04-28]. Dostupné z: <http://en.kremlin.ru/events/president/news/20603>
3. Akademie věd České republiky: *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*. S dodatkem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. Praha: Academia, 2001.
4. ALEXANDER, David a Jim FINKLE, Apparent Islamic State backers hack U.S., military Twitter feed, *Reuters*, [online]. 12. 1. 2015. [cit. 2018-04-02]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/us-cybersecurity-centcom-hack/apparent-islamic-state-backers-hack-u-s-military-twitter-feed-idUSKBN0KL1UZ20150112>
5. ASPREY, Robert Brown. *Guerrilla warfare: MILITARY TACTICS*. Encyclopedia Britannica[online]. [cit. 2018-01-27]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/guerrilla-warfare>
6. BARNARD, Anne a Hwaida SAAD. ISIS Alternates Stick and Carrot to Control Palmyra. *The New York Times* [online]. 28. 5. 2015 [cit. 2018-10-30]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2015/05/29/world/middleeast/isis-alternates-stick-and-carrot-to-control-palmyra.html>
7. BARTOLOMEI, Jason, William CASEBEER a Troy THOMAS. *Modeling Violent Non-State Actors: A Summary of Concepts and Methods*. Institute for Information Technology Applications United States Air Force Academy, Colorado [online]. 2004, listopad [cit. 2018-01-28]. Dostupné z: http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/usafa/modeling_vnsa.pdf
8. BLANK, Stephen. Russia, Hybrid War and the evolution of Europe. Second Line of Defense. [online]. 14. 2. 2014 (Dostupné z: <http://www.sldinfo.com/russia-hybrid-war-and-the-evolution-of-europe/>) cit. in THIELE, Ralph D. *The New Colour of War – Hybrid Warfare and Partnerships*.

9. BURKE, Jason. Rise and fall of Isis: its dream of a caliphate is over, so what now? *The Guardian*. [online]. 2017 [cit. 2018-03-22]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2017/oct/21/isis-caliphate-islamic-state-raqqa-iraq-islamist>
10. BYMAN, Daniel L. What happens when ISIS goes underground? *The Brookings Institutions* [online]. 2018 [cit. 2018-06-08]. Dostupné z: <https://www.brookings.edu/blog/markaz/2018/01/18/what-happens-when-isis-goes-underground/>
11. CIA World Factbook, Iraq - People and Society. In: Central Intelligence Agency. [online]. 2018. [cit. 2018-06-08]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/iz.html>
12. CLAUSEWITZ, Carl von. *On war: ON THE NATURE OF WAR – What is War?* [online]. 1873 [cit. 2018-01-25]. Dostupné z: <https://www.clausewitz.com/readings/OnWar1873/BK1ch01.html#a>
13. Colin Powell at the United Nations. In: *YouTube* [online]. 5. 2. 2013 [cit. 2018-06-08]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=19JM_uSG5Aw
14. Heidelberg Institute for International Conflict Research (HIK): Conflict Barometer. [online]. 2016 [cit. 2018-01-25]. Dostupné z: https://www.hiik.de/en/konfliktbarometer/pdf/ConflictBarometer_2016.pdf
15. Convention of the Organisation of the Islamic Conference on Combating International Terrorism. *Organization of the Islamic Conference: General Secretariat* [online]. 1999 [cit. 2018-04-15]. Dostupné z: www.oic-cdpu.org/en/getdoc/?dID=13
16. Crimea referendum: early results indicate 'landslide' for secession – as it happened. *The Guardian* [online]. 2014 [cit. 2018-03-07]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2014/mar/16/crimea-referendum-polls-open-live>
17. *Dabiq*: Shari'ah alone, will rule Africa [online]. 2015, března [cit. 2018-06-09]. Dostupné z: <https://azelin.files.wordpress.com/2015/03/the-islamic-state-e2809cdc481biq-magazine-8e280b3.pdf>
18. DANICS, Štefan. Političtí teroristé. In: MAREŠ, Miroslav. *Vymezení pojmů terorismus, válka a guerilla v soudobé bezpečnostní terminologii. Obrana a Strategie*.

- [online]. 2004 [cit. 2018-01-25]. Dostupné z:
<http://www.obranaastrategie.cz/cs/archiv/rocnik-2004/1-2004/vymezeni-pojmu-terrorismus-valka-a-guerilla-v-soudobe-bezpecnostni-terminologii.html#.WmnmqjiY2w>
19. DANIEL, Jan. Vládnutí nestátních ozbrojených aktérů v selhávajících státech: *Mezinárodní vztahy*. Vol 49 No 2 [online]. 2014 [cit. 2018-03-22].
<https://mv.iir.cz/index.php/mv/article/view/911>
20. DEEP, Alex. Hybrid War: Old Concept, New Techniques. [online]. *Small wars journal*. [online]. 2015. [cit. 2017-07-17]. Dostupné z:
<http://smallwarsjournal.com/jrnl/art/hybrid-war-old-concept-new-techniques>
21. DEMPSEY, Michael P. What the U.S. Can Do to Counter the Group's Shifting Tactics, *Foreign Affairs* [online]. 18. 1. 2018 [cit. 2018-04-02]. Dostupné z:
<https://www.foreignaffairs.com/articles/syria/2018-01-18/how-isis-strategy-evolving>
22. DUBIN, Rhys. ISIS 2.0 Is Really Just the Original ISIS. *Foreign Policy* [online]. 2018 [cit. 2018-06-08]. Dostupné z:
<http://foreignpolicy.com/2018/04/03/isis-2-0-is-really-just-the-original-isis/>
23. EISENSTADT, Michael. DEFEATING ISIS: A Strategy for a Resilient Adversary and an Intractable Conflict. *The Washington Institute for Near East Policy*. No. 20 [online]. 2014 [cit. 2018-04-02]. Dostupné z:
https://www.washingtoninstitute.org/uploads/Documents/pubs/PolicyNote20_Eisenstadt4.pdf
24. FAIOLA, Anthony a Souad MEKHENNET. The Islamic State creates a new type of jihadist: Part terrorist, part gangster. *The Washington Post* [online]. 2015 [cit. 2018-06-09]. Dostupné z: https://www.washingtonpost.com/world/europe/the-islamic-state-creates-a-new-type-of-jihadist-part-terrorist-part-gangster/2015/12/20/1a3d65da-9bae-11e5-aca6-1ae3be6f06d2_story.html?noredirect=on&utm_term=.65987e54129c
25. FISHER, Lucy. Why is there Sunni Arab support for ISIS in Iraq? *New Statesman*, [online]. 15. 8. 2014 [cit. 2018-04-02]. Dostupné z:
<https://www.newstatesman.com/international-politics/2014/08/why-there-sunni-arab-support-isis-iraq>

26. GALEOTTI, Mark, *Hybrid War or Gibridnaya Voina? Getting Russia's non-linear military challenge right*. LULU Press. 2016. ISBN: 9781365549809
27. GARTENSTEIN-ROSS, Daveed, BARR, Nathaniel a Bridget MORENG. The Islamic State's Global Propaganda Strategy. *International Centre for Counter-Terrorism*. The Hague [online]. 2016 [cit. 2018-04-02]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/299546463_The_Islamic_State's_Global_Prpaganda_Strategy
28. General Assembly Adopts Resolution Calling upon States Not to Recognize Changes in Status of Crimea Region: Sixty-eighth General Assembly. *United Nations: GENERAL ASSEMBLY* [online]. 2014 [cit. 2018-05-08]. Dostupné z: <https://www.un.org/press/en/2014/ga11493.doc.htm>
29. GERRING, J. What Is a Case Study and What Is It Good for? *The American Political Science Review*, 98(2) [online]. 2004 [cit. 2018-03-10]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/4145316>
30. GRAHAM-HARRISON, Emma. Iraq formally declares end to fight against Islamic State. *The Guardian*. [online]. 2017 [cit. 2018-03-22]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2017/dec/09/iraq-formally-declares-end-to-fight-against-islamic-state>
31. GURCAN, Metin. ISIS MILITARY STRATEGY. *Sabancı University, IPC, Researcher* [online]. [cit. 2018-01-27]. Dostupné z: https://www.academia.edu/7632564/ISIS_MILITARY_STRATEGY?auto=download
32. HAGAN, Daniel. Reakce na působení teroristické organizace Islámský stát. *Asociace pro mezinárodní otázky: Pražský studentský summit XX* [online]. 2015 [cit. 2018-06-08]. Dostupné z: <https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2016/01/PSS-Reakce-na-p%C5%AFsoben%C3%AD-teroristick%C3%A9-organizace-Islamsk%C3%BD-st%C3%A1t-UNSC.pdf>
33. HARMANŞAH, Ömür. ISIS, Heritage, and the Spectacles of Destruction in the Global Media. *Near Eastern Archaeology: The Cultural Heritage Crisis*. Vol. 78, No. 3 [online]. 2015 [cit. 2018-04-02]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/10.5615/neareastarch.78.3.0170>

34. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Portál 2005. ISBN: 8073670402
35. Hezbollah. *Britannica.com*. [online]. 2018 [cit. 2018-03-11]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/Hezbollah>
36. HOBBS, Thomas. *Leviathan: Neboli o podstatě, zřízení a moci státu církevního a občanského*, translated by Josef Hruša. Praha: Melantrich 1941.
37. HOFFMAN, Bruce. *Inside Terrorism*. Columbia University Press 2006. ISBN: 9780231126991
38. HOFFMAN, Frank G, Hybrid vs. compound war. The Janus choice: Defining today's multifaceted conflict. *Armed Forces Journal*. [online]. 1. 10. 2009 [cit. 2018-03-30]. Dostupné z: <http://www.armedforcesjournal.com/hybrid-vs-compound-war/>
39. HOFFMAN, Frank G. Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars. *Potomac Institute for Policy Studies*, Arlington, Virginia [online]. 2007 [cit. 2017-07-17]. Dostupné z: http://www.potomacinstitute.org/images/stories/publications/potomac_hybridwar_0108.pdf
40. HOLTMAN, Philipp. The IS-Caliphate: What Should be Done to Prevent it from Spinning out of Control? *Perspectives on Terrorism* vol. 8, no. 5 [online]. 2014, říjen [cit. 2018-04-02]. Dostupné z: <http://www.terrorismanalysts.com/pt/index.php/pot/article/view/384/html>
41. Hybrid Threat. *HEADQUARTERS: DEPARTMENT OF THE ARMY*. Washington, DC [online]. 2010, listopad [cit. 2018-04-02]. Dostupné z: <https://wss.apan.org/s/TRADOCTraining/ACETI%20Publications/TC%207-100%20Hybrid%20Threat%2026%20Nov%202010%2017%20jan%2012.pdf>
42. Charta Organizace spojených národů a Statut mezinárodního soudního dvora. *OSN* [online]. 1945 [cit. 2018-10-05]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/charta-organizace-spojnych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf>
43. CHMAYTELLI, Maher a Ahmed ABOULENEIN. Iraq declares final victory over Islamic State. *Reuters* [online]. 2017 [cit. 2018-06-08]. Dostupné z:

- <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-iraq-islamicstate/iraq-declares-final-victory-over-islamic-state-idUSKBN1E30B9>
44. CHULOV, Martin. 'We will get him': the long hunt for Isis leader Abu Bakr al-Baghdadi. *The Guardian*. [online]. 2018 [cit. 2018-03-22]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2018/jan/15/long-hunt-for-isis-leader-abu-bakr-al-baghdadi>
45. CHVÁTALOVÁ, Daniela. Konflikt na Ukrajině a krymská krize. *Asociace pro mezinárodní otázky: PRAŽSKÝ STUDENTSKÝ SUMMIT* [online]. 2016, září [cit. 2018-03-07]. Dostupné z: <https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2017/10/Background-Ukrajina.pdf>
46. IONITA, Colonel Liviu a Lieutenant Colonel BEng Iulian AANITEI. ELEMENTS OF HYBRID WARFARE: In the Islamic state of Iraq and Levant. *Romanian Military Thinking* [online]. 2. 3. 2015 [cit. 2017-11-20]. Dostupné z: http://smg.mapn.ro/gmr/Engleza/Ultimul_nr/ionita,aanitei-p.28-39.pdf
47. Islamic State chief Abu Bakr al-Baghdadi seriously injured after US-led air strike in Iran. *FirstPost*. [online]. 2015 [cit. 2018-03-22]. Dostupné z: <http://www.firstpost.com/world/islamic-state-chief-abu-bakr-al-baghdadi-seriously-injured-after-us-led-air-strike-in-iran-2206502.html>
48. Islamic State in Iraq and the Levant. *Britannica.com* [online]. 2018 [cit. 2018-03-23]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/Islamic-State-in-Iraq-and-the-Levant>
49. Israel-Hizbullah conflict: Victims of rocket attacks and IDF casualties. *Israel Ministry of Foreign Affairs*. [online]. 2013 [cit. 2018-04-02]. Dostupné z: <http://www.mfa.gov.il/mfa/foreignpolicy/terrorism/hizbullah/pages/israel-hizbullah%20conflict-%20victims%20of%20rocket%20attacks%20and%20idf%20casualties%20july-aug%202006.aspx>
50. ITANI, Faysal. The limits of Islamic State expansion. *The Brookings Institutions* [online]. 2015 [cit. 2018-06-08]. Dostupné z: <https://www.brookings.edu/blog/markaz/2015/06/15/the-limits-of-islamic-state-expansion/>

51. IVANOV, Stanislav, Kateryna IDZHYLOVA a Craig WEBSTER. Impacts of the entry of the Autonomous Republic of Crimea into the Russian Federation on its tourism industry: An exploratory study. *Tourism Management* 54 [online]. 2016 [cit. 2018-04-28]. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0261517715300376>
52. Izrael uveřejnil mapu bunkrů Hizballáhu na jihu Libanonu. *Židovský tiskový a informační servis* [online]. 2011 [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: <http://www.ztis.cz/rubrika/izrael/clanek/izrael-uverejnil-mapu-bunkru-hizballahu-na-jihu-li>
53. JASPER, Scott a Scott MORELAND, The Islamic State is a Hybrid Threat. *Small Wars Journal*. University of Nottingham, UK. [online]. 2014, prosinec [cit. 2017-07-17] Dostupné z: <http://smallwarsjournal.com/jrnl/art/the-islamic-state-is-a-hybrid-threat-whydoes-that-matter>
54. JASPER, Scott a Scott MORELAND. ISIS: An Adaptive Hybrid Threat in Transition. *Small Wars Journal*. University of Nottingham, UK. [online]. 2016 [cit. 2017-07-17] Dostupné z: http://smallwarsjournal.com/jrnl/art/isis-an-adaptive-hybrid-threat-in-transition#_edn9
55. KNIGHTS, Michael. ISIL'S POLITICAL-MILITARY POWER IN IRAQ. *Combating terrorism center at West Poin*. [online]. 27. 8. 2014a [cit. 2017-08-21]. Dostupné z: <https://ctc.usma.edu/posts/isils-political-military-power-in-iraq>
56. KNIGHTS, Michael. Last Man Standing: U.S. Security Cooperation and Kurdistan's Peshmerga. *The Washington Institut: PolicyWatch*. [online]. 2014b [cit. 2018-06-08]. Dostupné z: <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/last-man-standing-u.s.-security-cooperation-and-kurdistans-peshmerga>
57. KOFROŇ, Jan a Jan ŽENKA. *METODOLOGIE VÝZKUMU V SOCIÁLNÍ GEOGRAFII – PŘÍPADOVÉ STUDIE*. Ostravská univerzita v Ostravě. [online]. 2012. ISBN ISBN: 978-80-7464-148-0 [cit. 2018-01-25].. Dostupné z: https://www.researchgate.net/profile/Jan_Zenka2/publication/259668848_Metodologie_vyzkumu_v_socialni_geografii_-_pripadove_studie/links/00b4952d3fa4dd76ef000000/Metodologie-vyzkumu-v-socialni-geografii-pripadove-studie.pdf

58. KOŠTIALIKOVÁ, Miluše. *Irácký Kurdistan jako politická jednotka* (bakalářská práce, obhajoba: A). Ostravská univerzita, Přírodovědecká fakulta, Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, 2016 [cit. 2018-01-27].
59. KOVÁCS, Attila. Mezi brutalitou a patosem: Analýza mediální propagandy Islámského státu. In: BERÁNEK, Ondřej a Bronislav OSTŘANSKÝ, eds. *Islámský stát: Blízký východ na konci časů*. 1. vyd. Praha: Academia, 2016. ISBN 978-80-200-2654-5
60. KROPÁČEK, Luboš. *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vyšehrad, 1996. ISBN 80-7021-168-7.
61. LAUB, Zachary. The Islamic State. *Council on Foreign Relations* [online]. 10. 8. 2016 [cit. 2018-10-30]. Dostupné z: <https://www.cfr.org/backgrounder/islamic-state>
62. LEBDUŠKA, Michal. Vyjednávání o podpisu asociační dohody. Otevře Ukrajina ve Vilniusu dveře do Evropy? *Asociace pro mezinárodní otázky* [online]. 2015 [cit. 2018-04-28]. Dostupné z: <http://www.amo.cz/wp-content/uploads/2015/11/amocz-bp-2013-05.pdf>
63. LISTER, Tim, Mohammed TAWFEEQ, Ray SANCHEZ, Mark BIXLER, Sean O'KEY a Michael HOGENMILLER. ISIS goes global: 143 attacks in 29 countries have killed 2,043. *CNN.com* [online]. 2018 [cit. 2018-06-09]. Dostupné z: <https://edition.cnn.com/2015/12/17/world/mapping-isis-attacks-around-the-world/index.html>
64. MALAS, Nour Malas a Maria ABI-HABIB, Islamic State Economy Runs on Extortion, Oil, Piracy in Syria, Iraq, *Wall Street Journal* [online]. 28. 8. 2014 [cit. 2018-04-02]. Dostupné z: <https://www.wsj.com/articles/islamic-state-fills-coffers-from-illicit-economy-in-syria-iraq-1409175458>
65. MALIK, S. K. *The Quranic Concept of War*. Delhi. Adam Publishers & Distributors [online]. 1992 [cit. 2018-01-27]. Dostupné z: <https://wolfgangloss.files.wordpress.com/2008/02/malik-quranic-concept-of-war.pdf>
66. MALSIN, Jared. Iraq Liberates Fallujah From ISIS. Now the Hard Part Begins. *Time* [online]. 27. 7. 2016 [cit. 2018-04-02]. Dostupné z: <https://www.yahoo.com/news/iraq-liberates-fallujah-isis-now-210927524.html>

67. MAREŠ, Jiří. Tvorba případových studií pro výzkumné účely. *Pedagogika*, roč. 65, č. 2, s. 113–142[online]. 2015 [cit. 2017-08-21] Dostupné z:
<http://userweb.pedf.cuni.cz/wp/pedagogika/>
68. MAREŠ, Miroslav. *Terorismus v ČR*. Brno: Centrum strategických studií, 2005. ISBN 80-903333-8-9.
69. MAREŠ, Miroslav. *Vymezení pojmů terorismus, válka a guerilla v soudobé bezpečnostní terminologii. Obrana a Strategie* [online]. 2004 [cit. 2018-01-25]. Dostupné z: <http://www.obranaastrategie.cz/cs/archiv/rocnik-2004/1-2004/vymezeni-pojmu-terorismus-valka-a-guerilla-v-soudobe-bezpecnostni-terminologii.html#.WmnmqjiY2w>
70. MCCUEN, Colonel John J. Hybrid war. *Military Review* [online]. 2008, březen–květen [cit. 2018-01-25]. Dostupné z:
<http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/milreview/mccuen08marapr.pdf>
71. MCGOWAN, Patrick, CORNELISSEN, Scharlett, NEL, Philip and Company Ltd. *Power, Wealth and Global Equity: An International Relations textbook for Africa*. The Institute for Global Dialogue. ISBN 978-1-919-71393-9 [online]. 2007 [cit. 2018-01-27]. Dostupné z:
<https://books.google.cz/books?id=96J3FsZTS30C&printsec=frontcover&dq=Power+Wealth+and+Global+Equity&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwj7t8v13qrYAhWEqaQKHXeWCAkQ6AEIKzAA#v=onepage&q&f=false>
72. MENDEL, Miloš. *S puškou a Koránem*. Orientální ústav AV ČR. 2008. ISBN: 978-80-85425-63-5
73. MENDEL, Miloš. *Džihád: islámské koncepce šíření víry*. V Brně: Atlantis, 1997. ISBN 80-7108-151-5.
74. MERARI, Ariel. Terrorism as a Strategy of Insurgency. *Terrorism and Political Violence*. Vol. 5., No. 4. [online]. 1993 [cit. 2018-01-27]. Dostupné z:
<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09546559308427227?journalCode=ftpv20>
75. SHEVCHUK, Zinaida. Hlavní metody a postupy při výzkumu konfliktů. In: *Kvalitativní metody společenských věd se zaměřením na mezinárodní*

- vztahy [online]. 2013 [cit. 2018-01-25]. Dostupné z:
https://is.muni.cz/el/1423/jaro2013/MVZ453/41007279/Metody_vyzkumu.pdf
76. URBANOVSKÁ, Jana. Jednopřípadová studie. In: *MVZ453 Výzkum konfliktů* [online]. 2013 [cit. 2018-01-25]. Dostupné z:
https://is.muni.cz/el/1423/jaro2013/MVZ453/um/Jednopripadova_studie_Urbanovska.pdf
77. MICHAEL, George. The Legend and Legacy of Abu Musab al-Zarqawi. *Defense Studies* 7: 338–357. [online]. 2007 [cit. 2018-03-27]. Dostupné z:
<https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/14702430701559248>
78. Montevideo Convention on the Rights and Duties of States: Convention on Rights and Duties of States. In: *The International Law Students Association* [online]. 1933 [cit. 2018-01-27]. Dostupné z:
<https://www.ilsa.org/jessup/jessup15/Montevideo%20Convention.pdf>
79. MUMFORD, Andrew. The Role of Counter Terrorism in Hybrid Warfare. A report prepared for NATO's Centre of Excellence for Defence Against Terrorism. *University of Nottingham*, UK [online]. 2016. [cit. 2018-01-25]. Dostupné z:
<http://www.coedat.nato.int/publication/researches/05-TheRoleofCounterTerrorisminHybridWarfare.pdf>
80. NATO International Military Staff Memorandum (IMSM)-0292-2010, Hybrid threats description and context, [online]. 31. 5. 2010 [cit. 2018-03-30]. Dostupné z:
http://www.act.nato.int/images/stories/events/2010/20100826_bi-sc_cht.pdf
81. NEMETH, William J. Future war and Chechnya: a case for hybrid warfare Monterey, California. *Naval Postgraduate School* (Master thesis) [online]. 2002 [cit. 2018-01-25]. Dostupné z:
https://calhoun.nps.edu/bitstream/handle/10945/5865/02Jun_Nemeth.pdf
82. NETRVAL, Daniel. Občanská válka v Sýrii. *Asociace pro mezinárodní otázky*. [online]. 2015 [cit. 2018-03-22]. Dostupné z: <https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2016/01/PSS-Syrie-Minisimulace.pdf>

83. NOVOTNÝ, Adolof. Mezinárodní vztahy a terorismus. In. IVOR, Jaroslav, ed. *Společnost proti terorizmu*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. Slovenské Zborníky. ISBN 978-80-7380-546-3.
84. OBAMA, Barack H., President of the United States. 'President Obama: What Makes Us America.' 60 Minutes interview with Steve Croft at the White House. *Central Broadcasting Network (CBS)*. Washington DC. [online]. 28. 9. 2014 [cit. 2018-03-30]. Dostupné z: <http://www.cbsnews.com/news/president-obama-60-minutes/>
85. Operation Inherent Resolve: One Mission, many nation. [online]. 2018 [cit. 2018-06-09]. Dostupné z: <http://www.inherentresolve.mil/>
86. Organisation of the Islamic Conference: Improve and Strengthen the 1999 OIC Convention on Combating International Terrorism. *Human Right Watch* [online]. 2008 [cit. 2018-04-15]. Dostupné z: <https://www.hrw.org/news/2008/03/11/organisation-islamic-conference-improve-and-strengthen-1999-oic-convention-combating>
87. PIOTROWSKI, Marcin Andrzej. Hezbollah: The Model of a Hybrid Threat. *Bulletin. Polski instytut spraw miedzynarodowych*. No. 24 [online]. 2. 3. 2015 [cit. 2018-03-07]. Dostupné z: https://www.pism.pl/files/?id_plik=19320
88. PROTHERO, Mitchell. Video of Islamic State capabilities impresses military experts. *McClatchy World News*. [online]. 20. 5. 2015 [cit. 2018-06-09]. Dostupné z: <http://www.mcclatchydc.com/news/nation-world/world/article24783316.html>
89. PRUDILOVÁ, Eva. Krymská krize. *Asociace pro mezinárodní otázky pro potřeby XX. ročníku Pražského studentského summitu*. [online]. 2014 [cit. 2018-05-08]. Dostupné z: <http://www.amo.cz/wp-content/uploads/2016/01/PSS-Krymsk%C3%A1-krize-UNSC.pdf>
90. Případ Hizballáhu. *MEZINÁRODNÍ VZTAHY* [online]. 2014, únor [cit. 2018-03-07]. Dostupné z: <https://mv.iir.cz/article/view/911>
91. RÁCZ, András. Russia's Hybrid War in Ukraine: Breaking the Enemy's Ability to Resist. *The Finnish Institute of International Affairs* [online]. 2015 [cit. 2018-03-07]. ISSN 2323-5454. Dostupné z: <https://stratcomcoe.org/andras-racz-russias-hybrid-war-ukraine-breaking-enemys-ability-resist>

92. RADĚJ, Tomáš. *Irácké povstání v letech 2003–2009: strategie, taktika a ideologie islámských radikálních a nacionalistických uskupení*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2010. ISBN 80-865-0691-6
93. RASHEED, Ahmed. Exclusive: Iraq says Islamic State killed 500 Yazidis, buried some victims alive, *Reuters*. [online]. 10. 8. 2014 [cit. 2018-04-02]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/us-iraq-security-yazidis-killings/exclusive-iraq-says-islamic-state-killed-500-yazidis-buried-some-victims-alive-idUSKBN0GA0FF20140810>
94. RAY, Michael. Ukraine crises. *Britannica.com*. [online]. 2018 [cit. 2018-03-07]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/Ukraine-crisis>
95. Report of the Independent International Commission of Inquiry on the Syrian Arab Republic: Rule of Terror: Living under ISIS in Syria. In: *UN Human Rights: Office Of The High Commissioner For Human Rights*. [online]. 14. 11. 2014 [cit. 2018-06-08]. Dostupné z: http://www.ohchr.org/_layouts/15/WopiFrame.aspx?sourcedoc=/Documents/HRBodies/HRCouncil/CoISyria/HRC_CRP_ISIS_14Nov2014.doc&action=default&DefaultItemOpen=1
96. Rise and Fall of ISIS. *WashingtonPost.com* [online]. 2017 [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: https://www.washingtonpost.com/graphics/2017/world/rise-and-fall-of-isis/?utm_term=.bfa0dc0a8055
97. ROSEN, Armin. ISIS Has Been Taking Foreign Hostages Since the Very Beginning and Getting Paid for Them, *Business Insider*, [online]. 20. 8. 2014 [cit. 2018-04-02]. Dostupné z: <http://www.businessinsider.com/isiss-history-of-hostage-taking-2014-8>
98. Rusko: Informační materiál. *Ministerstvo zahraničních věcí České republiky: odbor států severní a východní Evropy* [online]. 2016 [cit. 2018-05-08]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=88604>
99. Russia Says It May Have Killed IS Leader Baghdadi In Air Strike. *RadioFreeEurope* [online]. 2017 [cit. 2018-03-23]. Dostupné z: <https://www.rferl.org/a/russia-killed-al-baghdadi-islamic-state-syria/28558271.html>

100. SCOTT, Peterson a Issa SAHAR. In Iraq, banned Sunni Muslim candidates are back in the race. *McClatchy – Tribune News Service* [online]. 3. 2. 2010 [cit. 2018-06-08]. Dostupné z: <http://www.mcclatchydc.com/news/nation-world/world/article24572548.html>
101. Security Council - Veto List. *United Nations* [online] 2018 [cit. 2018-06-08]. Dostupné z: <http://research.un.org/en/docs/sc/quick>
102. SHAMIEH, Luna a Zoltán SZENES. The Rise of Islamic State of Iraq and Syria (ISIS). *AARMS* Vol. 14, No. 4 [online]. 2015 [cit. 2018-03-23]. Dostupné z: <https://www.uni-nke.hu/document/uni-nke-hu/aarms-2015-4-shamieh.original.pdf>
103. SHATZ, Adam. *In Search of Hezbollah* [online]. 2004 [cit. 2018-05-08]. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20060822195222/http://www.nybooks.com/articles/17060>
104. SHATZ, Howard J. a Erin-Elizabeth JOHNSON. The Islamic State We Knew: Insights Before the Resurgence and Their Implications. *Rand Corporation* [online]. 2015 [cit. 2018-03-23]. Dostupné z: https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR1267.html
105. SHVEDA, Yuriy a Joung Ho PARK. Ukraine's revolution of dignity: The dynamics of Euromaidan. *Journal of Eurasian Studies* 7 85–91 [online]. 2016 [cit. 2018-04-28]. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1879366515000305>
106. SILVERMAN, David. Doing qualitative research: A practical handbook.: What is qualitative research? *Thousand Oaks, CA: Sage*. [online]. 2000 [cit. 2018-01-25]. Dostupné z: <http://ayorek.org/files/workshop/20120901/Silverman.pdf>
107. SINGER, J. David, a Melvin SMALL. *Correlates of War Project: International and civil war data, 1816–1992*. Inter-university Consortium for Political and Social Research [online]. 1994 [cit. 2018-03-10]. Dostupné z: <https://www.icpsr.umich.edu/icpsrweb/ICPSR/studies/9905>
108. SØRENSEN, Georg. *Stát a mezinárodní vztahy*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-910-0.

109. STAKE, Robert E. *The art of case study research*. Thousand Oaks: SAGE Publications, 1995. ISBN 978-0-8039-5766-4.
110. Syria crisis: Where key countries stand. *BBC.com* [online]. 2015 [cit. 2018-06-08]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-23849587>
111. Syrian Civil War. *Britannica.com*. [online]. 2018. [cit. 2018-03-22]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/event/Syrian-Civil-War>
112. Syrian Observatory says has 'confirmed information' that Islamic State chief killed. *Reuters* [online]. 2017 [cit. 2018-03-23]. <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-baghdadi/syrian-observatory-says-it-has-confirmed-information-that-islamic-state-chief-is-dead-idUSKBN19W1AW?il=0>
113. ŠMÍD, Tomáš. *Základní fakta o Islámském státu v Iráku a Sýrii (ISIS)*. Katedra politologie Fakulty sociálních studií: Masarykova univerzita [online]. [cit. 2018-03-23]. Dostupné z: <http://polit.fss.muni.cz/zakladni-fakta-o-islamskem-statu-v-iraku-a-syrii-isis/>
114. Terrorists on Telegram: *Brief History of Telegram and Terrorism*. *Counter extremism project* [online]. 2017, květen [cit. 2018-10-30]. Dostupné z: <https://www.counterextremism.com/sites/default/files/Terrorists%20on%20Telegram%20052417.pdf>
115. The clarion project. Special report: Islamic State. [online]. 2016 [cit. 2018-06-08]. Dostupné z: <https://www.clarionproject.org/sites/default/files/islamic-state-isis-isilfactsheet-1.pdf>
116. The financing of the 'Islamic State' in Syria and Iraq (ISIS): In-depth analysis. *Evropský parlament: Generální ředitelství pro vnější politiky Unie* [online]. 2017 [cit. 2018-03-23]. ISBN 978-92-846-1197-3. Dostupné z: <https://publications.europa.eu/cs/publication-detail/-/publication/f8d3ad4c-a8ad-11e7-837e-01aa75ed71a1>
117. The Islamic State: MAPPING MILITANT ORGANIZATIONS. *Stanford University* [online]. 2017 [cit. 2018-03-23]. Dostupné z: <http://web.stanford.edu/group/mappingmilitants/cgi-bin/groups/view/1>

118. The Islamic State's Aspirational Map? *GeoCurrents* [online]. 2014 [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: <http://www.geocurrents.info/geopolitics/self-declared-states-geopolitics/islamic-states-aspirational-map>
119. THIELE, Ralph D. The New Colour of War – Hybrid Warfare and Partnerships . *ISPSW Strategy Series: Focus on Defense and International Security* No. 383, [online]. 2015, říjen [cit. 2017-08-22]. Dostupné z: https://www.files.ethz.ch/isn/194330/383_Thiele.pdf
120. TICHÝ, Lukáš. Islámský stát a jeho postoj k teroristickým útokům na energetický sektor. *Obrana a strategie*. DOI: 10.3849/1802-7199.16.2016.1.029-058 29 [online]. 15. 6. 2016 [cit. 2018-04-02]. Dostupné z: <http://www.obranaastrategie.cz/cs/archiv/rocnik-2016/1-2016/clanky/islamsky-stat-a-jeho-postoj-k-teroristickym-utokum-na-energeticky-sektor.html#.WrtdgufFI2w>
121. TICHÝ, Lukáš. *Islámský stát jako „stát“*. Ústav mezinárodních vztahů Praha [online]. 2017 [cit. 2018-03-23]. Dostupné z: <http://www.iir.cz/article/islamsky-stat-jako-stat>
122. Timeline: Political crisis in Ukraine and Russia's occupation of Crimea. *Reuters* [online]. 2014 [cit. 2018-05-08]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-timeline/timeline-political-crisis-in-ukraine-and-russias-occupation-of-crimea-idUSBREA270PO20140308>
123. UN Office of the High Commissioner for Human Rights. Human Rights Council opens Special Session on the Human Rights situation in Iraq. Unofficial summary of proceedings posted for the information media. [online]. 1. 9. 2014 [cit. 2018-04-02]. Dostupné z: <http://www.ohchr.org/en/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=14984&LangID=E>
124. Understanding the Islamic State of Iraq and the Levant: PART ONE: GEOPOLITICAL CONTEXT AND GENESIS OF ISIL. *National Consortium for the study of terrorism and responses to terrorism (START): SHORT SERIES SCRIPT* [online]. 2015 [cit. 2018-06-08]. Dostupné z: https://www.start.umd.edu/pubs/START_ISIL_Part1_Script.pdf

125. VASQUEZ, John A. *The war puzzle*. Cambridge: Cambridge University Press, c1993. Cambridge studies in international relations, 27. ISBN 0-521-36674-7.
126. WAISOVÁ, Šárka. *Slabé státy: selhání, rozpad a obnova státnosti*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. ISBN 9788073800697.
127. WALSH, Nick Paton. ISIS leader Abu Bakr al-Baghdadi injured in airstrike last May, sources say. *CNN.com* [online]. 2018 [cit. 2018-06-08]. Dostupné z: <https://edition.cnn.com/2018/02/12/middleeast/isis-leader-abu-bakr-al-baghdadi-wounded-intl/index.html>
128. WARRICK, Joby. *Vzestup Islámského státu: pod černou vlajkou teroru*. Přeložil Martin DOLEČEK. Brno: Jota, 2016. ISBN 978-80-7462-968-6.
129. WAŚKO-OWSIEJCZUK, Ewelina. The American Military Strategy to Combat the ‘Islamic State’¹ in Iraq and Syria: Assumptions, Tactics and Effectiveness. *University of Białystok (Poland) Polish Political Science Yearbook* vol. 45, pp. 317–336 [online]. 2016 [cit. 2018-03-23]. Dostupné z: <http://marszalek.com.pl/yearbook/docs/45/ppsy2016024.pdf>
130. WEBB, Sam. Report: Abu Bakr al-Baghdadi and three other IS commanders poisoned by assassin. *News.com.au* [online]. 2016 [cit. 2018-03-23]. Dostupné z: <http://www.news.com.au/world/report-abu-bakr-albaghdadi-and-three-other-isis-commanders-poisoned-by-assassin/news-story/7f4801545f7f0003a4ddfccf1367a48b>
131. WEISS, Michael a Hassan HASSAN. *Isis: inside the army of terror*. Second edition; revised and updated. New York: Regan Arts, 2016. ISBN 978-1-68245-029-1.
132. WINTER, Charlie. The virtual ‘Caliphate’: Understanding Islamic State’s Propaganda Strategy. 1st ed. London: *Quilliam Foundation*, ISBN 978-1-906603-11-4 5 [online]. 2015 [cit. 2018-04-02]. Dostupné z: <https://www.stratcomcoe.org/download/file/fid/2589>
133. WYER, Sam. 2013 Iraq Weekly Update #4: The Islamic State of Iraq Increases Spectacular Attacks [online]. 24. 1. 2013 [cit. 2018-10-30]. Dostupné z: <http://iswresearch.blogspot.com/2013/01/2013-iraq-weekly-update-4-islamic-state.html>

134. YIN, Robert K. *Case study research: design and methods*. 4th ed. Los Angeles, Calif.: Sage Publications, c2009. ISBN 9781412960991.
135. ZELIN, Aaron Y. The War between ISIS and al-Qaeda for Supremacy of the Global Jihadist Movement. *The Washington Institute for Near East Policy*. No. 20, s. 2. [online]. 2014 [cit. 2018-03-23]. Dostupné z: https://www.washingtoninstitute.org/uploads/Documents/pubs/ResearchNote_20_Zelin.pdf